

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ALTAY KARAHAN ŞAHİN

147736

TÜRK VERGİ HUKUKU AÇISINDAN ELEKTRONİK TİCARET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. M. SAİD CEYHAN

147736

KIRIKKALE 2004

ÖZET

Elektronik ticaret özellikle İnternet teknolojisindeki gelişmelere bağılı olarak hızlı bir artış göstermiştir. Günümüzde uluslararası ticaretin yeni kalıbı olarak düşünölen e-ticaretin ilgili ölkelere üstünlük sağladığı ve buna yatırım yapan ölkelerin daha kazançlı çıkacağı gözardı edilemeyecek bir gerçektir. İnternet üzerinden yürütölen elektronik ticaret, ulusal sınırlarla bağılı olmayan küresel bir ortamda gerçekleştirilmektedir. Elektronik ticaret sayesinde firmalar, dünyanın dört bir tarafındaki potansiyel müşterilere ulaşma fırsatı bulmaktadırlar. İnternet'in sözünü ettiğimiz küresel doğası, uluslararası vergilendirme alanında kabul edilmiş bulunan kaynak ilkesi, vergilendirme yetkisi, ikametgah ve işyeri kavramlarının elektronik ticaretin ışığında yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir

Bu çalışmada elektronik ticaret kavramı alınmış, elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin uluslararası çalışmalar anlatılmıştır. Ayrıca elektronik ticaret Türk Vergi Sistemi'ne göre incelenmiştir.

ABSTRACT

Electronic commerce has shown very fast increase depending on the developments in internet technology. Today, it is an important reality that e-commerce as a new type of international trade brings comparative advantages to the particular countries. Electronic commerce over Internet is carried on a global environment which is not limited by national boundaries. Global competitiveness has recently become the biggest concern of both manufacturing and service companies. The global nature of Internet requires that the existing international taxation rules, such as source, jurisdiction, residency and permanent establishment, should be substantially revised in light of electronic commerce.

In this study, electronic commerce concept and international taxation rules about electronic commerce has been explained. Furthermore electronic commerce has been studied accordig to Turkish Taxation System.

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Türk Vergi Hukuku Açısından Elektronik Ticaret” adlı çalışmamı ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, ve bu eserlerden atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Haziran 2004
Altay Karahan Şahin

BÖLÜM 1
ELEKTRONİK TİCARET

I. ELEKTRONİK TİCARETİN TANIMI.....	3
II. ELEKTRONİK TİCARETİN KAPSAMI.....	5
III. ELEKTRONİK TİCARETİN ARAÇLARI.....	6
A-İNTERNET.....	7
1. İNTERNET NEDİR.....	7
2. İNTERNETİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	8
3. DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE İNTERNETİN ÖNEMİ.....	10
B-ELEKTRONİK VERİ DEĞİŞİMİ (EDI-EVD).....	14
C-INTRANET.....	16
D-TELEFON.....	17
E-EXTRANET.....	17
F-KABLO VE DİJİTAL TV SİSTEMLERİ.....	18
G-MOBİL SİSTEMLER (MOBİL TEL., SMS, PDA KABLOSUZ İNTERNET WAP, GPRS VE 3G).....	18
1. MOBİL İNTERNETİN ARAÇLARI.....	19
2. MOBİL TİCARETİN ÖNEMİ.....	21
IV. ELEKTRONİK TİCARETİN YARARLARI.....	22
V. ELEKTRONİK TİCARETİN ETKİLERİ.....	28
VI. ELEKTRONİK TİCARETİN MODELLERİ.....	29
A-İŞLETMELER ARASI ELEKTRONİK TİCARET (BUSINESS TO BUSINESS B2B).....	30
B-FİRMA-MÜŞTERİ ARASINDA ELEKTRONİK TİCARET (BUSINESS TO CONSUMER B2C).....	32
C-FİRMA-KAMU ARASI TİCARET (BUSINESS TO GOVERNMENT B2G).....	35
D-TÜKETİCİ-KAMU ARASI TİCARET (CONSUMER TO GOVERNMENT C2G).....	35
VII. ELEKTRONİK TİCARETTE ÖDEME YOLLARI.....	36
A-ÖDEMELERİN BÜYÜKLÜĞÜ NE GÖRE AYRIM.....	36
B-ÖDEME SÜRECİNE KATILANLAR AÇISINDAN AYRIM.....	37
C-ÖDEME ARAÇLARI AÇISINDAN AYRIM.....	37
1. KREDİ KARTI.....	37
2. SANAL KART.....	39
3. ELEKTRONİK PARA.....	40
4. ELEKTRONİK ÇEK.....	41
5. ELEKTRONİK CÜZDAN.....	42
VIII. ELEKTRONİK TİCARETTE GÜVENLİK.....	42
IX. DÜNYADA ELEKTRONİK TİCARET VE VERGİLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	43
A-OECD ÇALIŞMALARI.....	44

1. TURKU KONFERANSI.....	45
2. OTTOWA KONFERANSI.....	48
B-BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇALIŞMALARI.....	49
1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU KOMİSYONU (UNCITRAL).....	50
2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER AVRUPA EKONOMİK KOMİSYONU (UNECE).....	51
3. ULUSLARARASI TİCARET MERKEZİ (ITC).....	52
4. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (WTO).....	52
5. DÜNYA FİKRİ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO).....	53
C-G7(G8).....	54
D-AVRUPA BİRLİĞİ (AB).....	55

BÖLÜM 2 ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİLENDİRİLMESİ

I. ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİLEME İLKELERİ.....	57
A-TARAFSIZLIK.....	58
B-ETKİNLİK.....	58
C-KESİNLİK VE BASİTLİK.....	59
D-ETKİNLİK VE DOĞRULUK.....	59
E-ESNEKLİK.....	59
F-ULUSLARARASI BİR VERGİLENDİRME YAKLAŞIMININ BELİRLENMESİ.....	60
II. ELEKTRONİK TİCARETTE VERGİLENDİRME YÖNTEMLERİ.....	61
A-ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİ DIŞI BIRAKILMASI (VERGİSİZ İNTERNET).....	62
B-ELEKTRONİK TİCARETİN YENİ YASALARLA VERGİLENDİRİLMESİ (BİT VERGİSİ).....	63
C-ELEKTRONİK TİCARETİN MEVCUT MEVZUATA GÖRE VERGİLENDİRİLMESİ.....	69
D-ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİ KANUNLARINA VE ULUSLARARASI VERGİ ANLAŞMALARINA ELEKTRONİK TİCARET İÇİN YENİ HÜKÜMLER KONULARAK VERGİLENDİRİLMESİ.....	70
1. B2C FAALİYETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ.....	71
2. B2B FAALİYETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ.....	72
III. ELEKTRONİK TİCARETİN HUKUKİ ALTYAPISI İÇİN GEREKLİ DÜZENLEMELER.....	74
A-ELEKTRONİK İMZA.....	74
1. İMZA KAVRAMI.....	74
2. ELEKTRONİK İMZA NEDİR?.....	75
3. ELEKTRONİK İMZA KANUNU.....	76
B-ELEKTRONİK NOTER.....	78

BÖLÜM 3
TÜRK VERGİ SİSTEMİNİN ELEKTRONİK TİCARET AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

I. ELEKTRONİK TİCARETTE GELİR VERGİLERİ.....	81
A-ELEKTRONİK TİCARETTE MÜKELLEFİYET KAVRAMI.....	81
1.MÜKELLEFİYETİN TANIMI.....	81
2.MÜKELLEFİYET TÜRLERİ.....	82
B-ELEKTRONİK TİCARETTE GELİRİN ELDE EDİLDİĞİ YER.....	84
C-ELEKTRONİK TİCARETTE GELİRİN NİTELİĞİNİN TAYİNİ.....	85
D-ELEKTRONİK TİCARETTE VERGİ MATRAHININ BELİRLENMESİ.....	86
II. ELEKTRONİK TİCARETTE KATMA DEĞER VERGİSİ.....	87
A-GENEL AÇIKLAMA.....	87
B-ELEKTRONİK TİCARETTE KATMA DEĞER VERGİSİ	
UYGULAMALARI.....	90
III. ELEKTRONİK TİCARET VE GÜMRÜK VERGİLERİ.....	94
IV. ELEKTRONİK TİCARETTE DAMGA VERGİSİ UYGULAMASI.....	95
V. ELEKTRONİK TİCARETE ÖZGÜ VERGİ PROBLEMLERİ.....	97
A-BİLGİSAYAR DONANIM VE PROGRAMLARININ	
YATIRIM İNDİRİMİNE KONU OLMASI.....	97
B-ELEKTRONİK TİCARETTE DEFTER VE BELGE DÜZENİ.....	102
1.DEFTER VE BELGE DÜZENİNE İLİŞKİN	
DÜZENLEMELER.....	103
2.ELEKTRONİK ORTAMDA DEFTER VE BELGE DÜZENİ.....	104
SONUÇ.....	108
KAYNAKÇA.....	111

KISALTMALAR

- AB :Avrupa Birliği
- ABD :Amerika Birleşik Devletleri
- ADSL :(Asymmetric Digital Subscriber Line) Asimetrik Sayısal Abone Hattı
- ATN :Ankara Ticaret Noktası
- ATM :(Automatic Teller Machine) Otomatik Para Ödeme Makinesi
- B2B :(Business To Business) İşletmeler Arası Elektronik Ticaret
- B2C :(Business To Consumer) Firma-Müşteri Arasında Elektronik Ticaret
- B2G :(Business To Government) Firma-Kamu Arası Elektronik Ticaret
- BBS :(Bulletin Board System)Bülten Duyuru Sistemi
- BIAC :(Business and Industry Advisory Committee) OECD İş ve Sanayi Danışma Komitesi
- BİLTEN :TÜBİTAK Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü
- BM :Birleşmiş Milletler
- C2G :(Consumer To Government)Tüketici-Kamu Arası Elektronik Ticaret
- CA :(Certification Authority) Onay Kurumu
- DPT :Devlet Planlama Teşkilatı
- DAFFE :(Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs) OECD Mali, Finansal ve İşletme Sorunları Direktörlüğü
- ET :Erişim Tarihi
- E-CLIP :(Electronic Commerce Legal Issues Platform) Elektronik Ticaret Yasal Konular Platformu
- EDI :(Electronic Data Interchange)

- EVD** :Elektronik Veri Değişimi
- GATS** :(The General Agreement on Trade in Services) Hizmet Sektörlerinde Ticarete İlişkin Genel Anlaşma
- GİMOP** :Gümrük İdaresinin Otomasyonu Projesi
- GPRS** :(General Packet Radio Service) Paket Anahtarlmalı Radyo Hizmetleri
- GVK** :Gelir Vergisi Kanunu
- ICC** :(International Chamber of Commerce) Uluslararası Ticaret Odası
- ISS** :İnternet Servis Sağlayıcıları
- ITC** :(International Trade Center) Uluslararası Ticaret Merkezi
- ITFA** :(Internet Tax Freedom Act) İnternet Vergi Özgürlüğü Kanunu
- ITU** :(International Telecommunication Union) Uluslararası Telekomunikasyon Birliği
- İGEME** :İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
- HSCSD** :(High Speed Circuit Switched Data) Yüksek Hızlı Bilgi Akımı
- KDV** :Katma Değer Vergisi
- KOBİ** :Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
- Md** :Madde
- MY** :Model Yasa
- OECD** :(Organisation for Economic Co-operation and Development) Ekonomik İşbirliği ve Kalkındırma Organizasyonu
- OAİB** :Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri
- PC** :Personal Computer
- POS** :(Point of Sale) Satış Noktası
- SET** :(Secure Electronic Transactions) Güvenli Elektronik İşlemler
- Sf** :Sayfa
- SNS** :(Singapore Network Services Pte. Ltd) Singapur Network Hizmetleri şirketi
- SSL** :(Secure Socket Layer) Güvenlik Katmanı
- TN** :Ticaret Noktası/Ticaret Noktaları
- TRIPS** :(The Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Boyutları
- TT** :Türk Telekom
- TTP** :(Trusted Third Person) Güvenilir Üçüncü Taraf

- TÜVAKA** :Türkiye Üniversite Ve Araştırma Kurumları Ağı
TÜBİTAK:Türkiye Bilim ve Teknoloji Araştırma Kurulu
ULAKNET: Ulusal Akademik Ağ
UNCITRAL:BM Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu
UNCTAD : (UN Trade and Development Conference) BM Ticaret ve
Kalkınma Konferansı
UN-ECE :(UN Economic Commission for Europe) BM Avrupa Ekonomik
Komisyonu
VUK :Vergi Usul Kanunu
WAP :(Wireless Application Protocol) Kablosuz İletişim Protokolü
WIPO :(World Intellectual Property Organization) Dünya Fikri Mülkiyet
Örgütü
WTO :(World Trade Organization) Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve özellikle İnternet, bilginin üretilmesi, depolanması, işlenmesi, iletilmesi ve kullanımında yeni imkanlar sağlamaktadır. Bilgi paylaşımında ve üretiminde büyük imkanlar sunan İnternet'in tüm dünyada yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte, bu sistemin ticari amaçlarla kullanılıp kullanılmayacağı düşünülmüş ve ticari uygulamalarda İnternet'in nimetlerinden yararlanılmaya başlanmıştır. Sonuçta bilgisayar ortamında gerçekleştirilen ve 'Elektronik Ticaret' olarak adlandırılan yeni bir ticaret şekli ortaya çıkmıştır.

Elektronik ticaret konusunda hükümetlerin ve iş dünyasının karşısına çıkan en önemli sorunlardan birisi de vergilendirme konusudur. Devletler öncelikle elektronik ortamda gerçekleşen ticari işlemleri vergilendirip, vergilendirmeyecekleri konusunda karar vermelidirler. Bunun sonucunda elektronik ticaret vergilendirilecek ise vergilendirme yöntemlerinin neler olacağı kararlaştırılmalıdır. Elektronik ticaret yapısı gereği devletlerin ayrı ayrı vergilendirme politikası belirlemesini mümkün kılmamakta, uluslararası bir vergilendirme sisteminin uygulanmasını zorunlu hal getirmektedir.

Ülkemizde bilgisayar teknolojilerine ilişkin gelişmeler geriden takip edilmektedir. Ancak son yıllarda gerek özel kuruluşlar gerekse kamu kurum ve kuruluşları bilgi ve iletişim teknolojilerinden daha fazla yararlanarak, iş potansiyellerini arttırmak, iş süreçlerini hızlandırmak, etkinliği arttırmak ve harcamalarında tasarruf sağlayabilmek için proje ve uygulamalar geliştirmişlerdir. Bunun sonucunda İnternet'in ve elektronik ticaretin kullanımı geniş kitlelere yayılmış, elektronik ticaretin parasal hacmi genişleme göstermiştir.

Elektronik ticaretin mevcut vergi mevzuatı ile vergilendirilmeye çalışılması vergi kayıp ve kaçaklarını attıracaktır. Bu kayıp ve kaçakların miktarı elektronik ticaretin günümüzdeki hacmi dikkate alındığında önemsizmiş gibi görünebilir. Ancak elektronik ticaret hacminin hızla artıyor

olması ileride devletimizin vergi gelirlerini ciddi ölçüde azalmasına neden olabilir. Bu gelişmeler vergi mevzuatımızın elektronik ticarete adaptasyonu zorunluluğunu doğurmuştur.

Türk Vergi Hukukunun elektronik ticaret açısından incelenmesi yapılacak adaptasyon çalışmaları öncesinde sorunun tespiti açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda eserin birinci bölümünde elektronik ticaretin ne olduğu, nasıl çalıştığı, araçlarının neler olduğu incelenmiştir. Ayrıca elektronik ticaretin faydalarına değinilmiş, elektronik ticaret konusunda çalışma yapan uluslararası kuruluşların faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde elektronik ticaretin vergilendirilme ilkeleri, ve elektronik ticaretin vergilendirilebilmesi için yapılması zorunlu altyapı çalışmaları anlatılmıştır. Dünyada uygulanan vergilendirme yöntemlerine de ayrıca değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Türk Vergi Sistemi elektronik ticaret açısından incelenmiştir

BÖLÜM 1

ELEKTRONİK TİCARET

I. ELEKTRONİK TİCARETİN TANIMI

Ticaret kavramı temel olarak mal ve hizmetlerin satılması ve satın alınması olarak tanımlanmıştır. Bu sürecin elektronik ortamda yapılması ise elektronik ticaret kavramını ortaya çıkarmıştır.

Elektronik ticaret kapsam itibariyle farklı sonuçlar doğuran muhtelif şekillerde tanımlanabilir. Bu tanımlara örnekler şu şekilde sıralanabilir.

E-ticaret, en basit ifadeyle İnternet üzerinden iş yapmaktır.¹

E-ticaret, genel olarak birey ve organizasyonların metin, ses, görsel imajları kapsayan dijital verilerin işlenerek kapalı ve açık ağlar üzerinden aktarımına dayalı olarak ticari faaliyetleri yerine getirmeleridir.²

E-ticaret, ticari aktiviteler kapsamında her türlü veri mesajının, EDI (Electronic Data Interchange), İnternet, e-mail gibi yöntemlerin yanında, telekopi ve faks gibi daha az karmaşık veri iletim yöntemleri kullanılarak elektronik ortamda değişimidir.³

¹ Baki Birdoğan, Tekiner Mustafa, Türkiyede E-Ticaret Üzerine Bir Araştırma, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/8.asp?makale_id=104>, E.T.: 11.02.04

² <<http://www1.oecd.org/publications/e-book/92-2003-04-1-7294/PDF/B45.pdf>>, E.T.: 22.03.04

³ UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment, <<http://www.uncitral.org/english/texts/electcom/ml-ecomm.htm>>, E..T.: 22.03.04

E-ticaret, mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının telekomünikasyon ağları üzerinden yapılmasıdır.⁴

E-ticaret, bilgisayardan bilgisayara bilginin değişimiyle birlikte mal veya paranın değiş tokuşudur.⁵

E-ticaret; bireyler ve kurumların, açık ağ ortamında (İnternet) ya da sınırlı sayıda kullanıcı tarafından ulaşılabilen kapalı ağ ortamlarında (intranet) yazı, ses ve görüntü şeklindeki sayısal bilgilerin işlenmesi, iletilmesi ve saklanması temeline dayanan ve bir ekonomik değer yaratmayı amaçlayan ticari işlemlerinin tümünü ifade etmektedir. Bu çerçevede, ticari sonuçlar doğuran ya da ticari faaliyetleri destekleyecek eğitim, kamuoyunu bilgilendirme, tanıtım-reklam vb. amaçlar için elektronik ortamlarda yapılan işlemler de e-ticaret kapsamında değerlendirilmektedir.⁶

E-ticaret doğrudan fiziksel bağlantı kurmaya ya da fiziksel değiş tokuş işlemine gerek kalmadan, tarafların ekonomik olarak iletişim kurdukları her türlü iş etkinliğidir.⁷

Sonuç olarak e-ticaret; doğrudan ve fiziksel bağlantı kurmaya ya da fiziksel değiş tokuş işlemine gerek kalmadan, tarafların elektronik olarak iletişim kurdukları her türlü ticari iş etkinliği olarak tanımlanabileceği gibi bilgi, ürün ve hizmet satın alma işlemlerinin firmaların İnternet üzerindeki sitelerinden gerçekleştirilmesi veya piyasadaki mallar ve hizmetlerin teslimi, satışı, dağıtımını ve üretimini kapsayan işlemleri kolaylaştırmak için açık ve kapalı bilgisayar ağlarını kullanmak ya da iki veya daha fazla taraf arasında mal ve hizmet değişimini içeren işlemlerin elektronik araçlarla ve tekniklerle yapılması olarak da tanımlanabilmektedir.⁸

⁴ <http://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/ecom_briefnote_e.htm>, E.T.: 22.03.04

⁵ Slater, Derek, What In E-commerce?,

<http://www.cio.com/archive/enterprise/061599_curve_content.html>, E.T.: 10.04.04

⁶ <<http://www.ettk.gov.tr/>>, E.T.: 24.01.04

⁷ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem, Bilgi Çağında Elektronik Ticaret,

<<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/71.doc>> E.T.: 13.10.03

⁸ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

II. ELEKTRONİK TİCARETİN KAPSAMI

Bir işlemin elektronik ticaret kapsamına girebilmesi için aşağıdaki nitelikleri taşıması gerekir.

- Elektronik ortamda gerçekleşmelidir.
- İki veya daha fazla taraf arasında mal/hizmet alım satımı veya tanıtımı mevcut olmalıdır.
- Metin, ses ve görüntü şeklindeki sayısal bilgilerin işlenmesi ve saklanması temeline dayanmalıdır.
- Bir ekonomik değer yaratmayı amaçlamalıdır.
- Ticari nitelikte bir işlem olmalı veya bir ticari işlemi destekleyecek nitelikte olmalıdır.”⁹

Elektronik ticaret, “fiziksel” malların ve “sayısal içerikli” malların alım satımı, her türlü ürünün doğrudan tüketiciye pazarlanması, tanıtım, reklam ve bilgilendirme, ticari kurumlar arası işlem ve kontratlar, satış sonrası destek, elektronik ortamda gerçekleştirilen ihaleler, elektronik banka işlemleri, ortak tasarım ve üretim, ticari kayıtların tutulması ve takibi, dijital malların sevkiyatı, kamu ve özel sektör hizmetlerini kullanma gibi geniş bir etkinlik yelpazesini kapsar. “Fiziksel” malların e-ticareti ile bilgisayar ağları üzerinden gönderilebilen “sayısal içerikli” malların e-ticaretini birbirinden ayırmak gerekir. Bilgisayar yazılımları, metinler, sesler, resimler gibi dijital malların ticaretindeki

⁹ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>>, E.T.: 11.02.04

tüm aşamaların (tanıtım, sipariş, satın alma, ödeme, sevkiyat, servis) ağılar üzerinden yapılması mümkündür. Elektronik ticaretin bu türü ticarete bir devrim niteliğindedir ve basın-yayın, müzik, yazılım gibi birçok sektörde köklü değişikliklere yol açmıştır.¹⁰ Elektronik ticaretin tanımı biraz daha genişletmek de mümkündür. Söz konusu kapsama ATM (Automatic Teller Machine) sistemleri, POS (Point of Sale) sistemleri ve benzeri ticari transferler ile ilgili bütün sistemler dahil edilebilir.¹¹

III. ELEKTRONİK TİCARETİN ARAÇLARI

Elektronik ticaretin temel araçları; telefon, faks, televizyon, elektronik ödeme ve para transfer sistemleri, elektronik veri değişimi ve İnternet şeklinde ifade edilebilir. Elektronik ticaret kavramı çoğunlukla İnternet aracılığıyla yapılan ticaret şekli için kullanılmakta ve çoğu zaman elektronik ticaret yerine “İnternet`te ticaret” kavramı da geçerli olabilmektedir.¹²

Ticari işlemlerde bir veya daha çok kişi tarafından ses, görüntü ve yazılı metinlerin aynı anda interaktif bir biçimde iletilmesi, zaman ve mekan sınırının olmayışı ve nispeten daha düşük maliyetlerle çalışılabilmesi, yaygın kullanım alanı, diğer teknolojilerle kıyaslandığında güvenilir ve standartlarının yerleşmiş olması gibi İnternet ortamının sunduğu pek çok fırsat İnternet`in diğer elektronik ticaret araçlarına göre daha esnek olmasını sağlamaktadır.¹³

Sanayileşmiş toplumlarda telefon ve televizyon gibi araçlar ticari işletmelerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Televizyon üzerinden ürünlerin reklamı yapılmakta, telefonla sipariş verilmekte ve kredi kartı ile ödeme yapılabilmektedir. Bunların dışında bilgisayara ihtiyaç duyulmadan bir

¹⁰ Kaya Murat, E-Ticaret, <<http://www.biltek.ieee.metu.edu.tr/sayi/subat01/eticaret.html>> E..T.: 10.02.04

¹¹ Elektronik Ticaret Hakkında, <<http://www.acti-form.net>> E..T.: 23.03.04

¹² <<http://www.e-ticaret.gov.tr/genel.htm>>, E.T.: 11.10.03

televizyona eklenen basit donanımlar aracılığı ile doğrudan İnternet'e bağlanmayı sağlayan teknolojiler de mevcuttur.¹⁴ Günümüzde belge transferinde hala faks kullanılıyorsa da elektronik posta (e-posta) kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Faksın geçmişte olduğu kadar yaygın olarak kullanılmamasının en önemli nedeni İnternet'in gelişimi iken bir diğer nedenler de faksın pahalı oluşu, sesli iletişime imkan tanımaması ve gönderilen dokümanın görüntü kalitesinin ve hızının elektronik postadan kötü olmasıdır.¹⁵

A- İNTERNET

1. İNTERNET NEDİR

İnternet, Dünyanın her yanındaki bilgisayarların yüksek hızlı veri hatları ya da kablosuz sistemlerle birbirine bağlanmasıyla oluşan küresel bir ağ olarak tanımlanabilir.¹⁶ İnternet'in tek başına bir varlığı yoktur. Bilgisayarlar İnternet'e bağlandıklarında onun bir parçası olurlar. Bu yapının sağlıklı çalışabilmesi için haberleşme ve veri akışı protokolleri oluşturulmuştur.¹⁷ Kullanıcılar bu veri akışı protokolleri ile ona bağlandıkça ya da ondan çıktıkça durmadan değişen ve gelişen mükemmel denebilecek bir dinamizme sahiptir.

¹³ Ibid.

¹⁴ Cak, Murat, Dünyada ve Türkiye'de Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi, İstanbul Ticaret Odası Yayınlar, Şubat 2002, Sf.23

¹⁵ Cak, Murat, Dünyada ve Türkiye'de Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi, İstanbul Ticaret Odası Yayınlar, Şubat 2002, Sf.11

¹⁶ Dönmez Recai, Vergi Hukuku Açısından Küreselleşme Ve Elektronik Ticaret, <<http://home.anadolu.edu.tr/~rdonmez/e-tic-tam.htm>>, E.T.:23.03.04

¹⁷ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf> E.T. 23.03.04

İnternet'i oluşturan organizmalar idari açıdan birbirinden bağımsızdırlar. İnternet'in dünya çapında merkezi, teknik bir kontrol noktası mevcut değildir.¹⁸

İnternet dışında kalan telefon, faks ve televizyon gibi araçlar, elektronik ticarete birlikte kullanılmak zorundadır ve diğer geleneksel yöntemlere bağımlıdır. Örneğin televizyon aracılığıyla tanıtımı yapılan bir ürünün siparişi için telefon veya faks gibi haberleşme araçları kullanılmalıdır. Anılan işlemde ürünün teslimi için kargo ve taşıma şirketleri kullanılmalıdır. Telefon ile verilen siparişte hukuki geçerliliği haiz belge transferi gerçekleştirilemediğinden, geçerli bir sözleşmenin bunlar aracılığı ile gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Oysa İnternet'in hukuki altyapısına ilişkin yürütülen çalışmaların tamamlanması halinde, İnternet üzerinden transfer edilen verilerin güvenliği sağlanacak ve bu veriler hukuka alanında sonuç doğurabilecektir. Böylece İnternet bu araçların tüm fonksiyonlarına sahip, hukuki geçerliliğe haiz ticari işlemlerin başka hiçbir araca gerek kalmaksızın yapılabildiği sanal bir ortam oluşturacaktır.¹⁹

2. İNTERNETİN TARİHİ GELİŞİMİ

1969 yılında, Los Angeles'ta bulunan California Üniversitesi'nden Boutler Hall'un "bu mesajı alıyor musunuz?" sorusuyla UCLA Stanford araştırma Enstitüsü, Santa Barbara ve Salt Lake City'deki Utah Üniversitesine gönderdiği mesaj ile başlayan bilgisayar ağları üzerinden veri değişimi, bir çok üniversite ve sonra da çeşitli araştırma kurumları bilgisayar merkezleri kurarak veya mevcut kaynaklarını geliştirerek, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmaya başlamasıyla gelişme göstermiştir.²⁰ Çoğu bilimsel gelişmenin tetikleyicisi olan

¹⁸ Dönmez Recai, Vergi Hukuku Açısından Küreselleşme Ve Elektronik Ticaret, <<http://home.anadolu.edu.tr/~rdonmez/e-tic-tam.htm>>, E..T.: 11.03.04

¹⁹ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.: 11.02.04

²⁰ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 05.05.04

milli savunma İnternet'in temelini oluşturulmasını sağlamıştır. İngilizce "International Network"un kısaltılmışı olan İnternet 1973 yılı başlarında Vinton Cerf tarafından Robert Kahn'ın başkanlığını yaptığı bir askeri projenin parçası olarak planlanmış ve "Advanced Research Projects Agency" olarak adlandırılan kuruluş tarafından uygulanmış ve geliştirilmiştir. Projenin amacı Sovyetler Birliği'nin soğuk savaştaki hareketlerine karşılık verebilmek için Amerikan askeri birliklerinin veri alışverişini sağlamaktır. 1984 senesinde bu proje ve bilgi ağı sistemi özel ve kamusal alanda bilimsel çalışma yapan kuruluşlara devredilmiştir.²¹

Türkiye İnternet ile ilgili ilk çalışmalar Ege-İtalya hattı ile Earm/Bitnet'e bağlanmasıyla başlamıştır. Ardından "Türkiye Üniversite Ve Araştırma Kurumları Ağı" TÜVAKA kuruldu. TÜVAKA 1989'da tıkanmaya başladı ve İnternet tartışmaları da o zaman başladı.²² DTÜ-TÜBİTAK'tan bir ekip, bir DPT projesi olan TR-NET projesini 1991'de başlattı. 12 Nisan 1993 tarihinde Ankara-Washington 64K'lık bağlantısı ile Türkiye İnternet'le tanıştı. TÜVAKA'nın desteği ile ODTÜ-TÜBİTAK-Bilkent-İTÜ-Yıldız arasında TCP/IP çalışmaları başladı ve bu kurumlar hızlıca İnternet'e bağlandı.²³

1994 yılının kamu ve Üniversitelerde büyüme/tanışma yılı olması planlandı ancak 1994 krizi ile ciddi bir darbe geldi. Aynı yıl Dialup ve X.25 üzerinden TR-NET'e bağlantılar başladı. TR-NET ekibi Türk Telekom bir pilot proje olan İnternet'i büyütme, tüm ülkeye yaymaya yönelik ortaklık ve bir işletme modeli önerdi. 1995'de bu görüşmeler, TÜBİTAK'ın farklı bir modeli seçmesi nedeniyle sona erdi.²⁴

Türk Telekom İnternet için kendisi yatırım yapmak istedi, ancak devletten yatırım izni alamadı. Bildiği tek yöntem olan, gelir paylaşımli modelle 1995 yazında ihale kararı aldı. Bu arada Türkiye'de İnternet'le ilgili tüm kesimleri bir masa etrafında toplayıp sorunlara çözüm aramak için

²¹ Temelli Ali Güner, İnternet ve Ticaret, <www.edevlet.net/eTurkiye/InternetveTicaret.pdf>, E.T.: 20.03.04

²² <http://dergi.tbd.org.tr/yazarlar/20082001/mustafa_akgul.htm> E.T.: 10.06.04

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

“Türkiye’de İnternet Konferansı”nın yapılmasına karar verildi. 1995’te ISS’ler ortaya çıkmaya başlamıştı; hatta TR-NET ile sözleşme yapıp abone kaydeden, elektronik gazete çıkartan ISS’ler ve ticari webler ortaya çıkmaya başlamıştı. Kasım 95’de Konferanstan bir gün önce, TT’nin yaptığı TURNET ihalesi sonuçlandı: Sprint-Satko-ODTÜ ortaklığı gelirin %70.2’sini TT’ye bırakmak kaydıyla TURNET’i kurma ve işletme hakkını aldı. Konferans sırasında, TT uyumlu ve işbirlikçi bir tavır sergiledi ve TURNET’in Ocak başında hayata geçeceği ilan edildi. Bu kadar yüksek oranda gelir paylaşımı ile TURNET’in yürümeyeceği ifade edildi. TT uyarılmaya çalışıldı. TURNET ancak sonbaharda hayata geçirildi: 2 Mebabit’i bulmayan bir omurga, 512K’lık bir yurtdışı bağlantı.²⁵ Türkiye bu dar bantgenişliğine sahip ağ ile de olsa İnternet omurgasına kavuştu.

3. DÜNYADA VE ÜLKEMİZDE İNTERNETİN ÖNEMİ

Dünyada İnternet kullanımı öncelikli olarak İnternet teknolojilerini geliştiren ülkelerin liderliğinde güngeçtikçe büyümektedir. Bu konu ile ilgili özel çalışmalar yapan, İnternet’in gündelik yaşamda kullanım alanlarını geliştiren bazı ülkelerde ise İnternet daha büyük bir ivme ile gelişme göstermektedir. Ülkemizde İnternet’in kullanım oranı özellikle ADSL ihalesinin yapılması, kablonetin gelişmesi ve ulaknet ile üniversitelerimizin hızlı İnternet’e kavuşması ile artmıştır. Ülkelere göre İnternet kullanım rakamları aşağıdaki gibidir:

²⁵ İbid.

Tablo 1: Ükelere göre İnternet kullanıcı sayısı

ÜKELERE GÖRE AKTİF İNTERNET KULLANICI SAYISI (EV)				
ÜLKE	ŞUBAT 2004	MART 2004	BÜYÜME	DEĞİŞİM
Avusturalya	8,407,806	8,227,836	-2.14%	179,970
Brezilya	12,484,475	12,269,533	-1.72%	-214,942
Fransa	13,781,013	14,103,852	2.34%	322,839
Almanya	27,033,687	27,172,467	0.51%	138,780
Hong Kong	2,699,275	2,546,983	-5.64%	-152,292
İtalya	15,772,348	15,585,562	-1.18%	-186,786
Japonya	31,097,206	30,498,645	-1.92%	-598,561
Hollanda	7,757,751	7,855,927	1.27%	98,176
İspanya	8,331,385	8,188,114	-1.72%	-143,271
İsveç	4,609,203	4,607,584	-0.04%	-1,619
İsviçre	3,009,180	3,105,164	3.19%	95,983
İngiltere	20,953,256	20,742,342	-1.01%	-210,914
ABD	141,389,993	144,403,184	2.13%	3,013,191
TOPLAM	297,326,576	299,307,191	0.67%	1,980,615

Kaynak : Nielsen/NetRatings

<http://www.clickz.com/stats/big_picture/geographics/article.php/3347211>

E.T.: 02.05.2004

Ülkemizde İnternet hareketlilikleri ile ilgili istatistiksel çalışmalar düzenli bir biçimde ve resmi kurumlar tarafından yapılmamaktadır. 02.10.2001 itibarıyla Türkiye`de 3.284.600 İnternet kullanıcısı mevcuttur. Ülkemizde İnternet kullanımı bilgisayar destekli eğitim görmüş olan genç nüfus arasında yaygındır.

Tablo 2: Türkiye`de Yıllar itibariyle bilgisayar ve İnternet kullanıcısı sayısı

İnternet ve Bilgisayar kullanıcısı sayısı	2001	2002	2003	2004*
İnternet kullanıcısı sayısı	3,5	6,1	7,5	10
Bilgisayar sayısı	3,6	6,1	7,7	11

* tahmini

Kaynak: <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101> ,

E.T.: 11.02.04

Tablo ikide görüleceği üzere ülkemizde İnternet kullanıcıları sayısı bilgisayar sayısına paralel olarak artmıştır. Bu hızlı artış Türkiye`de bilgisayar teknolojilerinin yaygınlaşma döneminde olduğunun göstergesidir.

Tablo 3: İnternet Kullanıcılarının Yaş Dağılımları

Yaş	Adet	%
<15	34	7,2
15-24	292	61,9
25-34	110	23,3
35-44	32	6,8
>45	4	0,8
Toplam	472	100.0

Kaynak : <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/8.asp?makale_id=104>, E.T.: 11.02.2004

Tabloda sayısallaştırılan ankete katılan İnternet kullanıcılarının % 61,9'u 15-24, % 23,3'ü 25-34 yaşları arasındadır. İnternet'in kullanımının 15-24 yaş gurubundaki insanlar arasında yaygın olması bu insanların bilgisayar destekli eğitim görmesi, bilgisayar kullanımını bilmesi nedenlerine dayanmaktadır. Ayrıca İnternet'in eğitim amaçlı kullanımı son yıllarda ön plana çıkmıştır. Üniversitelerimiz ULAKNET omurgası üzerinden yüksek hızlı İnternet bağlantısına kavuşmuştur. Bu sayede üniversite öğrencileri arasında İnternet kullanım sayısı artmıştır. Ayrıca İnternet'in eğlence amaçlı kullanımının öne çıkması bu sayının artışında etken olarak sayılabilir.

Tablo 4. İnternet Kullanıcılarının Eğitim Durumları

Eğitim Durumları	Adet	%
İlköğretim	16	3,3
Lise	172	36,5
Ön Lisans	84	17,8
Lisans	178	37,7
Lisansüstü	22	4,7
Toplam	472	100.0

Kaynak: <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/8.asp?makale_id=104>, E.T.: 01.02.04

Yapılan ankete katılan deneklerin % 37,7'si lisans (üniversite), % 36,5'i lise mezunudur .

B- ELEKTRONİK VERİ DEĞİŞİMİ (EDI-EVD)

Elektronik Veri Değişimi (EDI-Electronic Data Interchange), farklı kuruluşların bilgisayarları arasında yapılmış ve standart hale getirilmiş verilerin transferidir. EDI uygulamasında veri yapısal bir formatta transfer edilmektedir. EDI açık veya kapalı bilgisayar ağları üzerinden yapılabilir, ancak İnternet'in açık bir ağ olması nedeniyle güvenlik açısından tercih

edilmemektedir.²⁶ Elektronik ticaret önceleri EDI gibi kapalı ağlar üzerinden gerçekleştirilen e-ticaret, şirketler tarafından yoğun olarak 1996 yılından sonra kullanılmaya başlanmıştır.

EDI'de amaç, sipariş alınması, ticari sözleşmelerin ve faturaların hazırlanması gibi işlemler ile gümrük, bankacılık ve buna benzer işlemlerin yapılmasında maliyetlerin düşürülmesi ve bu işlemlerin en az hata ile en kısa sürede tamamlanmasıdır. EDI uygulamasıyla, zamandan ve işlem maliyetlerinden tasarruf sağlamanın yanı sıra bilgilerin elektronik ortamda değişimi nedeniyle insan faktöründen kaynaklanan hatalar da ortadan kalkmış olacaktır. Uluslararası ticaret, nakliyeciler, komisyoncular, bankalar, sigortacılar, gümrük idareleri ve diğer ilgili devlet kuruluşlarının katıldığı bir süreçtir. Ticari ortaklıkların EDI kullanmaya başlaması durumunda ilişkiler uzun dönemli ve istikrarlı duruma gelmektedir.²⁷

Bilgisayar teknolojilerinin kullanımına ilişkin altyapının kullanılması ülkelere önemli faydalar sağlamaktadır. Singapur tüm ticari işlemleri bilgi teknolojisine göre düzenleyen ilk ülkedir. Bu sistem EDI teknolojisine dayanmaktadır. İhracatçılar, ithalatçılar, nakliye şirketleri ve dış ticaret işlemleri ile ilgili yirmiden fazla resmi kuruluş arasında 1989 yılında Singapur Network Sistemi (SNS) kurulmuştur. Bir işlem için değişik hükümet kuruluşlarından ayrı ayrı izin alma yerine, bilgisayar ağında tek bir belge dolaşmakta ve bu sistem sayesinde daha önce 2-3 gün süren süreç 15-20 dakika içinde tamamlanmaktadır. Günümüzde Singapur'daki ticari beyanların %98'den fazlası bu sistem yoluyla yapılmakta ve şirketlere kargolarını hızla yollamak suretiyle %50'ye varan maliyet tasarrufları getirmektedir. Verimlilik artışının ise %20-30 arasında olduğu tahmin edilmektedir. EDI uygulamaları

²⁶ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.: 11.02.04

²⁷ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

ile işletilen Singapur limanı dünyada en hızlı mal sevkiyatının gerçekleştirildiği liman olarak kabul edilmektedir.²⁸

C- INTRANET

Intranet dışarıdan erişimin kısmen veya tamamen kısıtlanmış olduğu bilgisayar ağıdır. Bir intranet sisteminin mutlaka İnternet'e bağlı olması gerekli değildir. Intranet sitelerinin büyük kısmına web üzerinden erişilemez, ya da erişimde çeşitli güvenlik önlemleri ile karşılaşılır. Intranet siteleri olan işletmelerin ayrıca web sayfaları vardır ve bu sayfalar İnternet üzerinden herkese açıktır. Bu sistemlerin birbirinden ayrı olarak tanımlanması ile şirket içi çalışmaların güvenliği daha yüksek olur ve intranet, İnternet ortamının sağladığı tüm kolaylığı işletme bünyesine adapte ederken, personelin İnternet'e olan bağlantısını engelleyerek iş zamanı kayıplarını, güvenlik problemlerini engellemektedir.²⁹ Intranet'lerden, "Firewall" sistemleri yardımıyla (bazı emniyet tedbirleri ile), sınırlandırılmış İnternet çıkışı da yapılmaktadır. Bu sayede, İnternet olanaklarından yararlanılırken her iki yönde de ileti trafiği kontrol edilebilmekte ve güvenlik sağlanmaktadır.³⁰

²⁸ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.: 11.02.04

²⁹ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

³⁰ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.: 15.08.03

D- TELEFON

“Elektronik ticaretin bir aracı olan telefon dünya çapında 1 milyar hatlık bir sayıya ulaşmıştır. Bilindiği gibi elektronik ticaretin en eski ve önemli aracı network iletişimiyle çalışan telefondur. Telefonun çok kolay kullanılması ve işletim maliyetinin çok az olması tercih sebebidir. Günümüzde mal ve hizmetlerin telefonla reklamını yapmak, pazarlığını etmek, satın almak ve ödeme yapmak mümkündür ve mal sunumunun karşılıklı diyalogla yapılması telefonun etkinliğini artırmaktadır.”³¹

E- EXTRANET

Extranet sistemleri İnternet protokollerini kullanarak, İnternet üzerinden uzaktaki çalışanlar ile tedarikçiler, ortaklar, müşteriler vb. işletme dışı insanlarla bilgi paylaşımını sağlayan intranet sistemleri arasında bir köprü olarak tanımlanabilir.³² Extraneter de intranetler gibi, “firewall” bir güvenlik duvarı ile korunur ve dışarıya kapalıdır. Sadece işletmenin is ortakları Özel Alan Ağları(Private Area Network) ya da Sanal Özel Ağ(Virtual Area Network) aracılığıyla ağa erişebilir ve veri değişimi sağlar. ³³ İş süreçlerini daha etkili kılmak için, işletmeler uzaktaki ortaklarına ve müşterilerine ve onların ağlarına ulaşmaya ihtiyaç duymuşlardır. Extranet, hem İnternet hem de intranetin özelliklerini barındırmakta ve her ikisinin avantajlarından yararlanmaktadır.³⁴

³¹ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.: 11.02.04

³² Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

³³ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.: 15.08.03

³⁴ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

F- KABLO VE DİJİTAL TV SİSTEMLERİ

Televizyon yayıncılığı günümüzde analog yayın teknolojisini geride bırakarak dijital tv ve kablolu tv yayıncılığı standardına ulaşmıştır. Tv kanalları üzerinden ürün tanıtımı yapılarak telefon üzerinden kredi kartı yardımıyla ödeme yapılmakta ve satış işlemi tamamlanmaktadır. Teleshopping olarak adlandırılan bu sistemle ticaret yapmak için kurulmuş tv kanalları yurtdışında 7 gün 24 saat yayın yapmaktadır. Daha gelişmiş sistemler olan dijital tv ve dijital platform yayıncılığı sayesinde ise reciver kumandası yardımıyla ticaret telefonla siparişe gerek kalmadan mümkündür.

Günümüzde Avrupa ve ABD'de giderek yaygınlaşan dijital platform işletmeciliği, alışveriş ve ticaret kavramlarını yeniden şekillendirecek çok önemli bir teknoloji haline gelmiştir. Televizyon ekranıyla evden alışverişin (home-shopping) yanı sıra bankacılık (home-banking) işlemleri yapmak artık mümkün olmaktadır.³⁵

G- MOBİL SİSTEMLER (MOBİL TEL,SMS, PDA KABLOSUZ İNTERNET WAP,GPRS, VE 3G)

Mobil İnternet kavramı son yılların en önemli kavramlarından biridir. Tüm dünyada 1 milyara yaklaşan mobil iletişim kullanıcılarına İnternet'in sınırsız bilgisini sunmayı amaçlayan mobil İnternet öncü uygulamaları ile hayatımıza yavaş yavaş girse de, gerek teknoloji gerekse içeriğin yetersizliği nedeniyle henüz daha etkinlik kazanabilmiş değildir.³⁶

³⁵ İbid.

³⁶ Mobil İnternet'in Temelleri, <<http://www.infomag.com.tr/v2/content/10084>>, 12.01.04

E.T.:

1. MOBİL İNTERNETİN ARAÇLARI

Mobil İnternet kullanımı sürekli standartları yükselen çeşitli sistemler sayesinde mümkün olmaktadır. Bu sistemlerden en yaygını WAP`dır. WAP (Wireless Application Protocol - Kablosuz Uygulama Protokolü), mobil telefon kullanıcılarının, telefon ve avuç içi bilgisayar gibi mobil iletişim cihazlarının ekranları üzerinden İnternet'e erişebilmelerini sağlayabilmek için Ericsson'un öncülüğünde kurulan "WAP Forum" tarafından geliştirilen bir kablosuz veri iletişimi (wireless datacom) standardıdır.³⁷ WAP uygulamalarının en büyük avantajı cep telefonu yardımıyla dünyanın herhangi noktasından İnternet veya Intranet üzerinden bilgi sorgulama ve girişi yapabilme imkanıdır.³⁸

GPRS (General Packet Radio Service/Paket Anahtarlamalı Radyo Hizmetleri), verilerin GSM şebekeleri üzerinden saniyede 28.8 Kb'den 115 Kb'ye kadar varabilen hızlarda iletilebilmesine imkan veren, cep telefonu, dizüstü bilgisayar, PDA ve diğer mobil cihaz kullanıcılarına kesintisiz İnternet bağlantısı sunan bir mobil iletişim servsidir. GPRS sayesinde cep telefonunuzdan ya da dizüstü bilgisayar ve cep telefonu aracılığı ile profesyonel kullanıcıların İnternet'e ve işyerlerindeki kurumsal bilgisayar ağlarına (intranet) bağlanmaları da mümkün olmaktadır.³⁹

HSCSD (High Speed Circuit Switched Data / Yüksek Hızlı Bilgi Akımı) GSM data tekniklerinin daha hızlı uygulanabilmesi mobil cihazlardan İnternet'e ulaşımı bugünkünden çok daha süratli hale getirecektir. HSCSD

³⁷ Wap Nedir?, <<http://www.interline.com.tr/yeni/wap.htm>>, E.T.:12.01.04

³⁸ WAP Hakkında, <http://www.istanbul-meb.gov.tr/wap_hakkinda.htm>, E.T.: 03.03.04

³⁹ GPRS Nedir?, <<http://satis.superonline.com/yaritim/gprs.php?id=1>>, E.T.: 03.03.04

kablosuz dataları 38.4 kbps veya daha hızlı bir şekilde GSM ağına aktarımını sağlar.⁴⁰ Gprs ile karşılaştırıldığında HSCSD'nin kullanılacak uygulamaya bağlı olarak avantajlı olduğu noktalar bulunmaktadır.⁴¹

Bluetooth kablo bağlantısını ortada kaldıran kısa mesafe Radyo Frekansı (RF) teknolojisine verilen addır. Bluetooth bilgisayar, pda, çevre birimleri, ve diğer cihazların birbirleri ile kablo bağlantısı olmadan görüş doğrultusu dışında bile olsalar haberleşmelerine olanak sağlar. Bluetooth teknolojisi ile ses ve veri iletimi yapabilmektedir.⁴² Bluetooth, otomasyona geçişi kolaylaştıracak ve cihazlar arası iletişimi sağlayacaktır. Örneğin ofisinize girerken mobil telefonunuzun adres defteri otomatik olarak PC nizin telefon defteri ile senkronize olacaktır.⁴³

3G sistemleri CDMA2000, UMTS, GPRS, WCDMA ve EDGE gibi çeşitli gelişmiş kablosuz bilgi aktarım teknolojilerin kullanıldığı teknoloji yelpazesine verilen genel isimdir.⁴⁴ Günümüzün en yaygın olarak kullanılan dijital mobil standartları GSM ve TDMA bazlı şebekeler için hızlı veri akışının sağlanacağı, kablosuz resim, video ve ses aktarımını mümkün kılan üçüncü nesil servislere en uygun geçiş yolu EDGE ve WCDMA'dır. Bu iki teknoloji ayrı özellik ve avantajlara sahiptir, ve birçok operatörün her iki çözümü birlikte benimseyecekleri tahmin edilmektedir. EDGE ve WCDMA, Uluslararası Telekomunikasyon Birliği (International Telecommunication Union (ITU) tarafından da onaylanmıştır.⁴⁵

⁴⁰ Wap Sözlüğü <http://www.superonline.com/mobil/wap/content3.htm>, E.T.:03.03.04

⁴¹ <http://www.turkcell.com.tr/index/0,1027,2890,00.html#a04>, E.T.:03.03.04

⁴² <http://www.bluetoothturkey.com/bluetooth%20nedir.htm>, E.T.:03.03.04

⁴³ <http://www.superonline.com/mobil/wap/content3.htm>, E.T.:03.03.04

⁴⁴ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf, E.T.:24.01.04

2.MOBİL TİCARETİN ÖNEMİ

M-ticaretin henüz emekleme döneminde olduğu söylenebilir. Ancak pek çok kişi m-ticaret endüstrisinin olgunluk dönemine ulaşmasıyla birlikte iş dünyasındaki dinamikleri kuvvetli bir şekilde yerinden oynatacağına ve m-ticaretin iş dünyası üzerindeki etkilerinin İnternet'in yaptığından bile daha büyük olacağını düşünüyor.

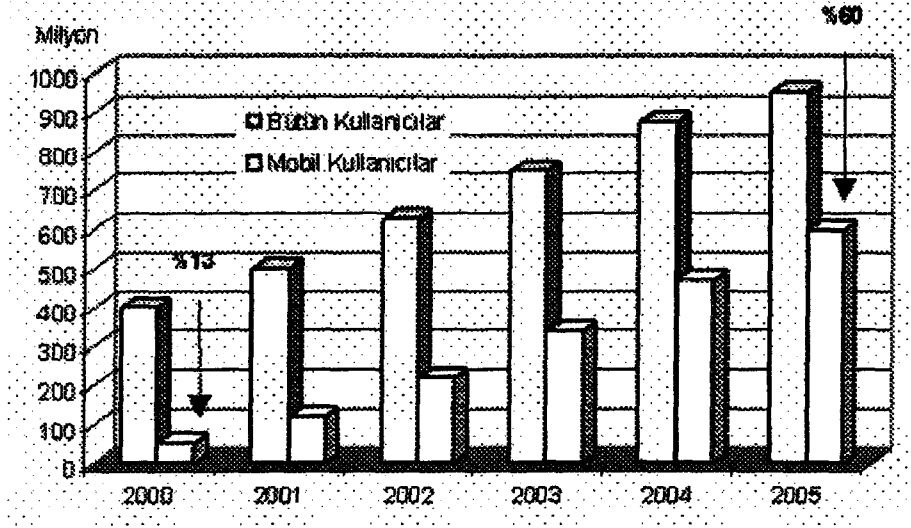
Araştırmacılar 2005 yılına geldiğimizde dünya genelinde 500 milyonun üzerinde m-ticaret kullanıcısı olacağını ve bu kitlenin değer zincirindeki oyunculara 200 milyar dolar genişliğinde bir pasta ikram edeceğini söylüyor.⁴⁶ Bu konu ile ilgili Japonya örneği incelenecek olursa Ntt DoCoMo isimli telekomünikasyon şirketinin kablosuz İnternet servisini başlatmasıyla, artık Japonya'da elektronik ticaret (e-ticaret) çağının kapandığı, mobil ticaret (m-ticaret) çağına girildiği görülmektedir. Japon m-ticaret pazarının değeri 2000 yılı sonu itibariyle 39 milyar Yen iken, İnternet'e girebilen mobil telefon kullanıcı sayısı 30 milyon civarındadır. Avrupa ve ABD'de ise bu sayı 6 milyon, pazarın değeri 1 milyar Yen'dir. 2003 yılında global m-ticaret pazarının 826 milyar Yen'e ulaşacağı, İnternet'e girebilen mobil telefon kullanıcı sayısının Japonya'da 88 milyon, ABD'de 115 milyon ve Avrupa'da 250 milyon olacağı tahmin edilmektedir. Kullanıcı sayısındaki artış küçük olsa da, Japon pazarının 380 milyar Yen'le en büyük (ABD pazarı 69 milyar Yen, Avrupa pazarı 180 milyar Yen) bu sektörde pazar olacağı belirtilmektedir.⁴⁷

⁴⁵ 3G'ye Geçiş, <http://www.ericsson.com.tr/network_operators/3g_gecis.shtml>, E.T.:03.03.04

⁴⁶ Mobil Ticaret: Ne Durumda?, <<http://www1.ericsson.com.tr/mobilityworld/articles/features/106001-18042003.htm>>, E.T.:24.01.04

⁴⁷ <http://www.ihracatdunyasi.com/guncel124.html>>, E.T.:24.01.04

Tablo 5: Mobil iletişimin Yıllar itibariyle artışı

Kaynak: Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Hakan Uzunoğlu,
<www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

Tablo 5`de görüldüğü gibi 2000 yılında mobil kullanıcılar bütün İnternet kullanıcılarının % 13`ünü oluşturuyorken bu rakamın 2005 yılında %60`lar düzeyine yükselmesi beklenmektedir. Bu hızlı artışın nedeni mobil iletişim teknolojisinin son yıllarda büyük gelişme göstermesidir. Üçüncü nesil mobil iletişim şeklinde ifade edilen mobil iletişim cihazları sesin yanı sıra video ve resim aktarımı ve gösterimi imkanı tanımaktadır. Bu olanaklar sayesinde mobil cihazlar İnternet bağlantısını bilgisayara gerek kalmadan sunmaktadır.

IV. ELEKTRONİK TİCARETİN YARARLARI

İnternet üzerinden yapılan perakende ticaretin alıcı ve satıcılar açısından sağladığı faydaları şöyle gruplandırabiliriz:

Satıcılar açısından yararları;

•Yeni bir satış kanalıdır; 7 gün 24 saat (7x24) çalışma prensibi ile sürekli ticaret ve alışveriş imkanı sunmakta, 7x24 prensibi ile açık olan mağazalar sayesinde daha geniş bir kitleye hitap etme şansı yakalanmaktadır. E-Ticaret ile zamanın göreceli önemi değişmekte, pazara coğrafi olarak yakın olmanın önemi ortadan kalkmaktadır.

•İyi bir reklam aracıdır; Satılan malların tanıtımı ve reklamı elektronik ticarete daha kolaydır. Ayrıca B2C ticarete müşteri profilinin ve tercihlerinin belirlenmesi, o doğrultuda pazarlama stratejileri geliştirmek mümkündür. İnternet'te satış yapan mağazaların çoğu üyelik sistemi sayesinde müşterilerinin alışveriş eğilimlerini belirleyici veriler toplamaktadır. Bu bilgiler alışveriş alışkanlıklarının saptanması amacıyla kullanılabilir gibi, incelenen ürünlerin istatistiğinin hesaplanması yoluyla müşterilerin ilgi alanları da tespit edilmektedir. Bu bilgiler ışığında müşteriye klasik posta ve E-mail yoluyla ilgi alanları üzerinde yoğunlaşmış, tüketimi körükleyici reklam ürünleri gönderilmektedir. Bu sayede firmalar müşteriye yönelik münferit reklam kampanyaları yapabilmektedir. Elektronik ortamda alışveriş yapan kesim ile hızlı ve etkin bir şekilde anket yapıp hizmetin yönlendirilmesi ve istenilen kapsamda kamuoyu oluşturulması da mümkündür.⁴⁸

•Değişimlere hızlı uyum sağlayabilme imkanı vardır; Elektronik mağazaların yeniliklere adapte olma hızı klasik metotlarla ticaret yapan kurumlara kıyasla çok daha yüksektir.⁴⁹ Örneğin klasik usullerle satış yapan mağazaların pazarlama yöntemlerini ve mağaza dizaynlarını değiştirmeleri masraflı ve zaman alıcı olmaktadır. Elektronik sistemde ise bu değişiklikler daha az masrafla daha hızlı yapılabilmektedir. Klasik usullerle çalışan bir mağazanın tadilat yapabilmek için hizmet sunumuna ara vermesi gerekirken elektronik ticaret yapan sitelerde güncelleme ve yenileme çalışmaları eski sistemin işleyişinden tamamen bağımsız sürdürülebilmektedir.

⁴⁸ <<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

⁴⁹ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.: 15.08.03

• Mekan ve yer sınırı olmayan bir ortamda kuruludur; Elektronik ticarete mal sunum ve tanıtımı için yer sınırı firmanın kullandığı serverin kapasitesine veya hosting planına bağlıdır. Klasik usullerle ticaret yapan bir mağaza müşterilerine sunduğu ürünlerin çeşitliliğini artırmak için daha büyük fiziki alana ihtiyaç duyacaktır. Bu alan malın sergilenmesi ve tanıtımı için kullanılan olabileceği gibi stok ve tedarik amacıyla kullanım alan da olabilir. Bir elektronik ticaret mağazası ise bu artışı sadece stok ve tedarik için kullandığı alanı artırarak yapabilir.

• Ürün satışlarının artırılması daha kolaydır; Elektronik ortamda alışveriş yapan kesim ile hızlı ve etkin bir şekilde anket yapıp hizmetin yönlendirilmesi ve istenilen kapsamda kamuoyu oluşturulması da mümkündür.⁵⁰ Bu yöntemle ve etkili reklam aracılığıyla satış potansiyelinin hızla artışı sağlanabilir.

• Minimum işletim giderleri sağlar; Malların üretiminden satışına kadar olan zincirde değişiklikler olmakta, alıcı ve satıcının bir araya gelmesi gerekmediğinden, özellikle hizmet ticaretinde işlem maliyetleri düşmekte, araçların yerini web sayfaları veya elektronik bülten panoları almaktadır.⁵¹

• Yeni müşteri potansiyeline her zaman açıktır; Daha önce elektronik ticaret yapan kişilerin bu sistemin avantajlarını benimsemesi ve elektronik ticaret yapan kişi sayısının sürekli artması müşteri potansiyelini artırmaktadır.

• Birebir müşteri ilişkileri yürütebilir; Sanal ortamda yapılan alışveriş hangi müşterinin hangi mala talep duyduğu yönünde bir veri tabanı oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Bu kapsamda işletmeler müşteri taleplerini veya satış reyonlarını yönlendirme şansını elde edebilmektedir.⁵² Elektronik ticaret yapan bir mağaza müşteri istatistikleri tutarak kişisel tüketim

⁵⁰ Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları, <<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

⁵¹ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.:15.08.03

⁵² Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları, <<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

eğilimlerini belirleyebilir. Daha sonra bu bilgiler müşterilerin taleplerine uygun hizmet vermek amacıyla kullanılabilir. ⁵³

• Stok maliyetleri azalır; İşletmelerin nereye, ne kadar, hangi tarihte ürün veya hizmet sağlamaları gerektiğinin kararı ve bunun yönetiminin elektronik ortamda alıcı ve satıcılar arasında etkileşimin sağlanması yardımıyla alınması bir avantaj oluşturmaktadır. Dolayısıyla etkileşimli olarak hangi üründen ne kadar ve hangi süreyle stok bulunduracağını yönetimi de elektronik ortamda gerçekleştirilebilmektedir. ⁵⁴

• İşletim maliyetlerini azaltır; Sanal dünyadaki alışveriş, klasik mağazada yaptığınız alışverişten daha ucuzdur. Sanal iş dünyasındaki mağaza kirası, personel gideri, elektrik, vb. masrafların ihmal edilecek düzeyde olması satış fiyatlarına yansımaktadır. ⁵⁵

• Elektronik ticaret hızlıdır: Elektronik ticaret B2C uygulamalarda hız açık bir avantajı yaratmaz. Siparişinin elektronik ortamda verildiği ve teslimatının geleneksel yollarla yapıldığı ürünlerin alıcılar tarafından direk temas yoluyla temini daha hızlı olabilir. Ancak elektronik ticaret B2B uygulamalarında fark yaratır. Uluslararası ticari işlemlerde, sözleşmenin yapılmasından nihai ödemeye kadar, alıcılar, satıcılar, bankalar, nakliyeciler, sigortacılar, gümrük idareleri ve bu sürece dahil diğer taraflar, ticarete konu olan mal veya hizmetlere ilişkin pek çok bilgi ve belgeyi üretmekte, iletmekte, almakta, işlemekte, düzenlemekte ve dosyalamaktadır. Geleneksel ticarete, bir ülkeden diğer bir ülkeye, bir sevkiyat sürecinde ortalama 50 belge düzenlenmekte ve bu belgelerin 360 civarında kopyası çıkartılmaktadır. Genellikle işlemi başlatan kişi tarafından doldurulan bilgiler, bu sürece dahil tüm taraflarca talep edilmekte ve bu bilgilerin elle tekrar doldurulması sırasında pek çok hata yapılabilmekte ve bilgilerin kopyalanması ve ilgili makamlara aktarılması uzun zaman almaktadır. Örneğin, batili bir firmanın

⁵³ Kumaz Sefer, Kilimci Perihan, Kurumlar arası Elektronik Ticaretin Bir Uygulaması, Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1 Sf:11

⁵⁴ Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları, <<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

⁵⁵ İbid

Çinli bir firma ile normal koşullarda ticaret sözleşmesi imzalaması yaklaşık olarak üç ayda sonuçlanmakta, malin ihracat süresi bazen üretim süresinden daha uzun olabilmektedir. Geleneksel yöntemlerle yapılan ticarete ticari işlem maliyetlerinin tüm dünya ticaret hacminin %7-10'unu kapsadığı BM Uluslararası Ticaret Etkinliği Sempozyumu'nda açıklanmıştır.⁵⁶

Alıcılar açısından yararları;

- Evden çıkmadan alışveriş imkanı sağlar: Sanal dünyadaki alışverişi ile evden çıkmadan, trafik ve park sorunu yaşamadan, yorulmadan, zaman harcamadan muazzam çeşitlilikteki ürün ve hizmetler incelenebilmektedir.⁵⁷

Ulaşım için harcanan giderler azalır. Klasik yollarla yapılan ticarete müşteriler farklı ürün guruplar için farklı mağazaları gezmek zorundadır. Elektronik ticarete ise araç ve benzin masrafı olmaksızın mağazalar arasında dolaşım alışveriş yapılabilir.

- Ürün çeşitleri daha rahat görülebilir: Klasik ticarete ürünlerin incelenmesi aynı mağaza içinde dahi olsa fiziksel efor gerektirmektedir. Elektronik ticarete ise harcanacak efor klasik ticaretle karşılaştırılmayacak kadar azdır.

- En uygun ürünü bulma şansı artar: Şehirlerarası veya ülkelerarası dolaşarak mağazalar arasındaki fiyat karşılaştırması, yalnızca İnternet ile

⁵⁶ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.:15.08.03

⁵⁷ Yumuşak İbrahim Güran, Elektronik Ticaretin Gelişmekte Olan Ülkelere-Etkileri Ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, <<http://www.ceterisparibus.net/arsiv/igy.doc>>, E.T.: 02.11.03

yapılabilmektedir.⁵⁸ İnternet sayesinde bulunduğunuz bölgeden temin edemeyeceğiniz mal ve hizmetlere ulaşabilirsiniz.⁵⁹

•Zaman kaybı azalır: Elektronik ticarete satın almak istenilen ürün seçildikten sonra yalnızca beklemek gerekmektedir. Ayrıca birçok mağaza e-posta servisi ile siparişin hangi aşamada olduğu hakkında (ne zaman kargoya verildi, ne kadar sürede teslimat yapılacak, vb.) müşterisini de bilgilendirmektedir.⁶⁰

•Ürün ile ilgili daha rahat bilgi alınabilecek bir ortamdır: sanal dünyada yapılacak kısa bir gezinti ile, satın alınacak ürün/hizmet ile ilgili uzmanların raporlarına ulaşılabilen, ürünü ve hizmeti kullanmış diğer tüketicilerin fikirleri öğrenilebilmektedir.⁶¹

•Elektronik ticaret güvenlidir: Elektronik ticaret bu konuda geliştirilmiş teknolojiler kullanıldığında klasik yöntemlerle restoran veya dükkandan alışveriş yapmaktan daha az riskli olduğu görülmektedir. Online satış yapan sanal mağazalar, müşterilerin ödeme bilgilerini güvenli olarak ulaştırabilmesi için çeşitli güvenlik önlemleri (SLL, SET) almaktadır.⁶² Bu önlemler ile kişisel bilgiler ve ödeme bilgileri 3. kişilerin müdahalesine kapanır. Ayrıca, klasik alışveriş yöntemlerinin kapkaç, hırsızlık, can güvenliği problemleri gibi sakıncaları olabilmektedir.

⁵⁸ Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları, <<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

⁵⁹ Yumuşak İbrahim Güran, Elektronik Ticaretin Gelişmekte Olan Ülkelere Etkileri Ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, <<http://www.ceterisparibus.net/arsiv/igy.doc>>, E.T.: 02.11.03

⁶⁰ Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları <http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

⁶¹ İbid.

⁶² Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.:15.08.03

V. ELEKTRONİK TİCARETİN ETKİLERİ

OECD tarafından üye ülkelerde 1998 yılı ortalarında yürütülen ve 1999 yılında yayınlanan araştırmaya göre e-ticaretin ekonomide kayda değer değişikliklere neden olduğu belirlenmiştir. E-Ticaret, özü itibariyle ekonomik bir olgu gibi algılsa da sosyal ve kültürel alanlarda da etkileri gözlemlenebilir.⁶³ Bu çalışmaya göre e-ticaretin ekonomik yaşama ilişkin etkileri; şu şekilde sıralanabilir:

- Büyük şirketlerin işletmeler arası rekabetini artırmakta,
- İşletmelerde genel maliyetleri düşürmekte,
- Maliyetler fiyatlara yansımakta,
- Tüketici açısından ürün seçenekleri artmakta,
- Pazar gücünün tüketiciye geçmesi sağlanmakta,
- Hayatı kolaylaştırmakta, 7 x 24 çalışma prensibi ile sürekli ticaret ve alışveriş imkanı sunmakta,
- “Aracısızlaşma” veya “yeni fonksiyonlar üstlenen araçlar” oluşmakta,
- 7x24 prensibi ile açık olan mağazalar, aracılardan da fonksiyon değiştirmesi ile ürün fiyatlarını % 10 seviyesinde ucuzlatmakta,
- İşletmeler arası %90, işletmeden tüketiciye %10 civarında olan e-ticaret oranının, teknolojik altyapının gelişmesi ve tüketiciye daha kolay ulaşılması ile her iki taraf lehinde yükselmesi beklenmekte,

⁶³ Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları <<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3>>, E.T.:24.01.04

- Telekomünikasyon alt yapısındaki gelişmeler, ucuz PC'ler, kablolu TV, telefon hatları vb. altyapı gelişmeleri ile KOBİ'lerin doğrudan evdeki tüketiciye satış yapması ve pazarını genişletmesi beklenmekte,
- "Açıklık" tüketicinin pazar gücünü artırmakta, fakat kişisel bilgilerin toplanmasıyla aleyhte kullanılacak bir veri tabanı oluşturmakta,
- E-ticaret ile zamanın göreceli önemi değişmekte, pazara coğrafi olarak yakın olmanın önemi ortadan kalkmakta,
- İşletme tedarik zinciri yönetiminde düzenli bir planlama ile maliyetler düşürülmekte (ABD'de bu konuda %15-20 tasarruf edilmiş durumdadır),
- Web tabanlı pazarlama ve siparişin online olarak verilebilmesi işletme lehine verimliliği artırmakta,
- Sipariş alma, alındı makbuzu, fatura tutarlılığı vb. izlemede yapılan hatalar ve dolayısıyla genel maliyetler azalmakta,
- Pazar yapısını değiştirmekte,
- İşletmelerin iş organizasyonu ve modelleri değişmekte şeklinde özetlenmektedir.⁶⁴

VI. ELEKTRONİK TİCARETİN MODELLERİ

Elektronik ticaret, kullanılan teknolojiler ve uygulamalar benzer olmasına rağmen taraflarına göre çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Birçok kaynakta işletmeler arası ve işletmeden tüketiciye olmak üzere iki tipte

⁶⁴ KOBİNET, E-ticaret Kütüphanesi, <<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/e-ticaret>>, E.T.:11.04.04

incelenen elektronik ticaret, taraflara karşılıklı olarak devletin de katılımıyla dokuz türe kadar çıkabilmektedir. Biz yurtdışında kabul gören dörtlü sınıflandırmayı kullanacağız.

- İşletme-İşletme (Business to Business-B2B)
- İşletme-Tüketici (Business to Consumer-B2C)
- İşletme-Devlet (Business to Government-B2G)
- Tüketici-Devlet (Consumer to Government-C2G)

A- İŞLETMELER ARASI ELEKTRONİK TİCARET (BUSINESS TO BUSINESS B2B)

Tüm dünyada Business to Business (B2B) e-commerce adıyla bilinen işletmeler arası elektronik ticaret; birçok alıcı ve satıcı firmanın bir araya gelip alım satım işlemlerini ve tedarik zincirindeki tüm süreçleri elektronik ortamda gerçekleştirebildikleri elektronik ticaret şeklini ifade etmektedir. Aracıları ortadan kaldırarak, alıcı ve satıcıyı İnternet ortamında buluşturmaktadır.⁶⁵ İşletmeden işletmeye yönelik e-ticaret modelindeki amaç; otomasyonlandırılmış sistemlerin ortaklaşa iş yapılan birimlere (üretici firma, tedarikçi firmalar, bayiler, mağazalar, departmanlar vb.) entegrasyonu ile ürün, hizmet ve bilginin işletmeler arasında satışını, kullanımını ve paylaşımını sağlamaktır. İşletmeler arası e-ticaret, sadece dağıtımçıların güvenli bir şekilde bir dizi ürünü sipariş vermelerine imkan verecek şekilde basit

⁶⁵ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E..T.: 15.08.03

olabilirken, bir dağıtımıcının binlerce müşterisine özel içerik ve fiyat seçenekleri ile farklı ürün kombinasyonları sunması ve neredeyse eş zamanlı olarak üretim süreci aşamalarındaki stok düzeylerine erişim imkânı vermesi gibi karmaşık bir yapı olarak da ortaya çıkabilmektedir .⁶⁶

Özellikle bayi sistemiyle çalışan veya dünya üzerinde birçok şubesi bulunan şirketlerin, tüm verinin toplandığı ana bir bilgisayara internet üzerinden bağlanmaları ve kendi veri tabanlarını gerçek zamanlı (real time) olarak senkronize etmeleri olayıdır.⁶⁷

İşletme-işletme (B2B) e-ticaretin büyük bölümü EDI'ya dayalı olmasına rağmen, istatistikçiler ilerleyen yıllarda bunun İnternet'e dayalı teknolojiye kayacağını tahmin etmektedirler. The Boston Consulting Group 1998 yılında ağlar üzerinden yürütülen 671 milyar Dolarlık (B2B) e-ticaretin %86'sının EDI'ye dayalı olduğunu hesaplamakta, bununla beraber bu oranın 2003 yılında %28'e düşeceği; %72'lik oranın ise İnternet'e dayalı teknoloji kullanacağı tahmin edilmekteydi"⁶⁸

Firmalar uzun yıllardan beri zaten elektronik ticaret yapmaktadır. Bu ticaret ağlar üzerinden standart prosedür ve formatlar (EDI) kullanılarak yapılmaktaydı. EDI'nin zaman içinde gelişmesi kapalı ağlar üzerinden veri paylaşımını sağladı. IBM, Hawlet Packard vb. büyük şirketler kendi özel ağlarını , standart prosedürlerini ve formatlarını İnternet tabanlı kontrollü erişime izin veren kapalı ağlara dönüştürdüler. Böylece iş yapma araçlarını (kağıttan elektroniğe geçiş) değiştirdiler. Kapalı ağlar üzerinde sağlanan başarı hızla diğer firmalara yayıldı. Pek çok üretici, dağıtıcı ve servis sağlayıcı kağıt tabanlı ürün kataloglarını vefiyat listelerini elektronik

⁶⁶ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem, Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

⁶⁷ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.:15.08.03

⁶⁸ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.: 24.01.04

verilere dönüştürdüler ve web üzerinden dağıtımı yaptılar.⁶⁹ Böylece İnternet tabanlı B2B E-Ticaret yaygınlaştı.

B- FİRMA-MÜŞTERİ ARASINDA ELEKTRONİK TİCARET (BUSINESS TO CONSUMER B2C)

İşletmeden tüketiciye elektronik ticaret, Business to Consumer (B2C), retail e-commerce (e-retailing) ya da e-tailing olarak isimlendirilen çalışmalardan oluşmaktadır ve hedef bireysel tüketicilerdir.⁷⁰ "World Wide Web-www" teknolojisindeki hızlı gelişmeler sonucu ortaya çıkan sanal mağaza uygulamaları ile İnternet'te firmaların elektronik ortam aracılığıyla bir çok ürünün doğrudan tüketiciye satışının yapılmasıyla gelişen elektronik ticaret kavramıdır.⁷¹

İşletmeden tüketiciye e-ticaretin işlevi; işletme ve müşteri arasındaki ticari ilişkilerin ve işlemlerin web üzerinden yürütülmesidir. Amaç; mal ve hizmetlerin satılması ve hedef kitlelere pazarlanmasıdır. B2C e-ticaret, İnternet üzerinden doğrudan tüketicilere çeşitli ürünler (kitap, CD, kaset, bilgisayar, yazılım, donanım vb.) satma veya elektronik ödeme, bankacılık, sigortacılık, borsa işlemleri gibi hizmetler verme şeklinde gerçekleşmektedir .

İşletmeden tüketiciye e-ticarette en temel rol kitap ve müzik sektörüne aittir. Günümüz teknolojisi ile bir kitap alıcısı, İnternet üzerinden konu, yazar, kitap özeti gibi bilgilere ulaşarak istediği kitabı seçebilmekte ve sipariş verebilmektedir. B2C e-ticaret bölgesellikten ve fiziksel bir mağaza işletmenin sorunlarından uzaklaşarak, online olarak tüketici gereksinimlerine karşılık

⁶⁹ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.: 15.08.03

⁷⁰ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem. Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.: 11.02.04

verebilecek çalışma yöntemleri sunmaktadır.⁷² Ayrıca İnternet üzerinden indirilebilen müzik piyasası büyük bir pazara ulaşmıştır. Bu konuda yeni kurulan Apple ve Coca-cola'nın İnternet siteleri önder durumdadır. Bu konuda Türkiye'deki durumu yansıtan tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 6:Elektronik ticaret yoluyla alınan ürün çeşitleri

Alışveriş Ürünleri	Adet	%
Kitap/CD	18	18,7
Çiçek	4	4,2
Telekom/GSM	5	5,2
Giyim	8	8,3
Kozmetik	3	3,1
Hırdavat	-	-
Tatil/Yolculuk Bileti	6	6,2
Hediyelik Eşya	3	3,1
Oyun	7	7,3
Sinema /Konser	8	8,3
Bilgisayar/İnternet Ürünleri	17	17,8

⁷¹ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <http://www.e-kavram.com/e-hukuk/1.asp?makale_id=54>, E.T.: 11.02.04

⁷² Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem. Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.: 11.02.04

Elektronik Ürün	4	4,2
Yiyecek	2	2,1
Banka/Finans	7	7,3
Diğer	4	4,2
Toplam	96	100

Kaynak: <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/8.asp?makale_id=104>, E.T.:11.02.04

Tabloda Elektronik ticaret yapan firmalardan yapılan alışverişin ürün gruplarına göre dağılımı belirtilmiştir. Yapılan toplam 96 alışverişin 18'i kitap ve CD alımı şeklinde gerçekleşmiştir. Bunu %17.8'lik yüzde ile bilgisayar ve İnternet ürünleri takip etmektedir.

Gartner Group tarafından yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; dünyada 1999 yılında 25 milyar dolar olan B2C e-ticaret işlem hacminin, 2004 yılında 1 trilyon doları aşması beklenmektedir. Aynı çalışmada, B2C e-ticaret kategorisindeki İnternet üzerinden gerçekleştirilen satışların; %37'sini kitap, %21'ini bilgisayar donanım ve yazılımı, %20'sini CD/DVD/kaset, %17'sini ise giyim eşyasının oluşturduğu belirtilmektedir.⁷³

⁷³ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem.Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

C- FIRMA-KAMU ARASI TICARET(BUSINESS TO GOVERNMENT B2G)

Firmalar ile kamu kuruluşları arasındaki ticari işlemleri kapsayan bu bölümde kamu ihalelerinin İnternet'te yayınlanması ve firmaların İnternet ortamında teklif vermeleri ilk örnekleri oluşturmaktadır. E-ticaretin yaygınlaşmasını desteklemek için kamu vergi ödemeleri, gümrük işlemleri de elektronik dünyaya taşınmaktadır.⁷⁴

D- TÜKETİCİ-KAMU ARASI TICARET (CONSUMER TO GOVERNMENT C2G)

Elektronik ticaretin bu türünün örnekleri henüz çok sık görülmemektedir. Halen çoğu ülkede ehliyet, pasaport başvuruları, sosyal güvenlik primleri ile vergi ödemeleri vb. uygulamalar ile Elektronik Devlete geçişin sağlanması planlanmaktadır. İngiltere hükümeti 2005 yılında tüm kamu hizmetlerinin elektronik ortamda yapılabileceği ve e-devlete geçişin tamamlanacağını duyurmuştur.⁷⁵ ABD'de bir çok eyalette, vergilerin İnternet aracılığıyla ödenebilmesini, bazı eyaletlerinde ise avukatların İnternet aracılığı ile dava açabilmesini mümkün kılan düzenlemeler yapılmıştır. Henüz yaygın örnekleri olmayan bu kategoride ehliyet, pasaport başvuruları, sosyal güvenlik primleri ile vergi ödemeleri, evlilik, doğum, ölüm gibi kayıtların yapılması vb. uygulamalar ile e-devlete geçişin sağlanması planlanmaktadır.⁷⁶

⁷⁴ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.: 15.08.03

⁷⁵ İbid.

⁷⁶ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.> 24.01.04

VII. ELEKTRONİK TİCARETTE ÖDEME YOLLARI

E-ticaretin günümüzde giderek yaygınlaşması, mevcut ödeme yöntemlerinin yetersiz kalmasına neden olmuş, bu durum ise kendine özgü yeni ödeme araçlarını gündeme getirmiştir. E-ticaretin gelişmesini sağlayan temel unsurlarından bir tanesi de bu ticarete uygun güvenli bir ödeme sisteminin oluşmasıdır. Halen e-ticaret adı altında gerçekleştirilen ticari işlemlerin büyük bölümünde ödeme aracı olarak kredi kartları kullanılmaktadır.⁷⁷

Elektronik ticarete kullanılan ödemeleri ve ödeme yöntemleri birkaç türe ayrılabilir.

A-ÖDEMELERİN BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE

- Makro Ödemeler (MacroPayments): Büyük miktarlı ödemelerdir.
- Küçük Ödemeler (SmallPayments): Makro ödemelere göre daha az miktar içeren ödemeleri kapsar.
- Mikro Ödemeler (MicroPayments): Bozuk para düzeyinde ödemeler bu gruba girer.⁷⁸

⁷⁷ İbid.

⁷⁸ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.: 15.08.03

B-ÖDEME SÜRECİNE KATILANLAR AÇISINDAN

- Ödeyen-Ödenen arası işlemler:Ödemeyi yapan (tüketici yada alıcı) ve ödemenin yapıldığı kişi (satıcı) arasındaki direkt işlemlerdir.
- Üçüncü Güvenilir Kişinin (TTP:Trusted Third Person) aracılık ettiği işlemler: Müşterileri için (satıcı yada alıcı) satın alma / satma sürecine ilişkin gizli yada özel bilgileri saklayan ödemenin gerçekleştiğini ve para akışının alıcı/satıcı arasında sağlandığını teyit eden 3. kişilerin işlemin tarafı olduğu işlemler.

C-ÖDEME ARAÇLARI AÇISINDAN

1. KREDİ KARTI

Kredi kartları ilk olarak 1960 yılında uygulamaya konulmuş ve zamanla gerek teknolojik bakımdan gerekse yaygınlığı açısından büyük gelişme kaydetmiştir. İlk nesil kredi kartlarının üzerinde sadece fotoğraf ve yazı bulunurken daha sonra bu kartlara barkod, optik bilgi, chip gibi ilaveler yapılarak kullanım alanları genişletilmiştir. ⁷⁹

Kredi kartlarının tüm dünyada standart bir ödeme altyapısına sahip olması ve geniş bir kitle tarafından kullanılması e-ticarette en çok kullanılan

ödeme yöntemi olmasını sağlamıştır. Özellikle Türkiye gibi çek, elektronik para, akıllı kart gibi yöntemlerin mevcut olmadığı veya sık kullanılmadığı ülkelerde havale ile birlikte tek ödeme alternatifidir. Belli başlı tüm e-ticaret yazılım sistemlerinin American Express, Diners Club, Master Card, Visa gibi kredi kartı seçeneklerini ödeme alternatiflerinin arasına işlem görebilmesi için entegre etmiş olması kredi kartına olan talebi artırmıştır. Alışveriş sırasında kredi kartı bilgilerinin üçüncü şahıslarca ele geçirilmesinin önlenmesi amacıyla bilgilerin şifrelenmesi esasına dayanan SSL (Secure Socket Layer) ve SET (Secure Electronic Transaction) protokolleri ile alışveriş güvenliği sağlanmaktadır.⁸⁰ Güvenlik konusunda bunlara ek güvenlik sistemleri de geliştirmişlerdir. Örneğin İş Bankası Haziran 2003'ten itibaren Türkiye'de ilk kez, kredi kartlarında, uluslararası alanda geçerliliği olan elektronik ticaret güvenlik protokolünü uygulamaya koymuştur. İş Bankası tarafından "Maxinet" olarak adlandırılan bu yeni uygulama ile İş Bankası kredi kartı sahipleri, İnternet ortamında güvenlik protokolüne dahil olan işyerlerinin web sitelerine girdiklerinde en güvenli biçimde işlem yapabilecekler, kendi kart numaralarını bilgileri dışında yasadışı olarak kullanarak İnternet üzerinden alışveriş yapan kötü niyetli kişilere karşı korunmuş olacaklar ve böyle bir durumda sorumluluk taşımayacaklar.⁸¹

Sistemin kullanılışı basittir. İnternet üzerinde hizmet veren herhangi bir kredi kartı aracılığıyla alışveriş yapmak isteyen kullanıcı ürünü alışveriş sepetine ekler ve satın alma işlemleri için doldurulması gereken tüm formları (fatura adresi, teslimat adresi, kredi kartı bilgileri vb.) doldurur.⁸² İnternet alışverişlerinde tam güvenliği sağlamak isteyen İş Bankası kredi kartı müşterileri sisteme önceden üye oluyor ve İnternet alışverişlerinde kullanmak istedikleri şifrelerini kendileri belirliyor. Öte yandan İnternet aracılığı ile satış yapan ve uluslar arası kart kuruluşları tarafından yeni geliştirilmiş olan 3-D güvenlik protokolüne dahil olan işyerlerinin web sayfalarında "Verified by

⁷⁹ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem.Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.: 11.02.04

⁸⁰ İbid.

⁸¹ Maxinet, <www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=7453>, E.T.:15.04.2004

⁸² Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem.Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

Visa” ve/veya “Mastercard Secure Code” logoları yer alıyor. Sanal alışveriş yapmak üzere bu tür bir işletmenin sitesine giren İş Bankası kart sahibi, “satın al” komutu verdiğinde, banka yardımıyla özel hazırlanan başka bir siteye yönlendiriliyor. Kart sahibi burada kendisi tarafından önceden belirlenen şifresini girerek sisteme kendisini tanıtıyor ve işlemi tamamlanıyor. Böylece kredi kartı müşterileri bir “güvenlik şemsiyesi” altında işlemlerini gerçekleştiriyor.⁸³

2. SANAL KART

Elektronik ticarete ödeme aracı olarak kredi kartlarının yaygın olarak kullanılması ve kredi kartlarının numaralarının üçüncü şahıslar tarafından ele geçirilme riskinin yüksek oluşu ve bu durumda kart sahibinin dışındaki kişilerin yapacağı harcamalardan kart sahibinin sorumlu tutulması gibi güvenlik sorunları nedeniyle sanal ortamda yeni bir ödeme aracı arayışını gündeme getirmiştir. Bu noktadan hareketle Amerika’da MasterCard firması sanal kart projesini geliştirmiştir.⁸⁴ Sanal kart kredi kartına benzer özellikler taşımaktadır. Sanal kartların en önemli avantajı güvenlik sorununun bulunmaması nakit tutma maliyetlerini önemli oranda azaltması ve işlem hızını artırmasıdır.⁸⁵

Sanal kredi kartı, fiziksel olarak kullanılmayan ve yalnızca İnternet alışverişlerinde kullanılan kredi kartıdır. Sanal kartın sadece güvenlik numarası vardır. Kişiler elektronik ödeme yapacakları zaman bu kartın hesabına İnternet üzerinden gerekli limiti aktarır. Kullanılmayacağı zaman kartın herhangi bir limiti ve geçerliliği mevcut değildir. Bu nedenle sanal kartın potansiyel bir riski yoktur. Ülkemizde çeşitli bankalar bu hizmeti vermektedir.

⁸³ maxinet <www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=7453>, E.T.:15.04.04

⁸⁴ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem.Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

⁸⁵ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.:24.01.04

3. ELEKTRONİK PARA

Elektronik para Tüketicinin mülkiyetindeki bir elektronik cihaza istenilen bir parasal birimle elektronik formda yüklenen parasal değerdir.⁸⁶ Elektronik para nakit yerine geçen, saklanabilen ve transfer edilebilen bir para türüdür.⁸⁷ Günlük hayatta da kullanıma yolları mevcuttur.

Tüketici tarafından önceden satın alınan ve uygun ortamlara yüklenen bu değer alışverişlerde elektronik para kullanıldıkça eksiyeye doğru gitmektedir.

Bu sistemdeki araçlarını;

- Akıllı Kartlar (Smart Cards),
- Yazılım tabanlı Sayısal Paralar (eCash gibi),

Olarak ikiye ayırmak mümkündür. Akıllı kartların ilk türünde elektronik para değeri kart içine yerleştirilmiş olan bilgisayar yongasına veya manyetik ortama yüklenmektedir. Yazılım tabanlı sayısal para çeşitlerinde ise değer, bilgisayarın harddiskine veya başka bir hafıza ünitesine kayıt edilmektedir.⁸⁸

⁸⁶ Doğukanlı Hatice, Yeşilova Galip, Elektronik Paranın Etkileri, <http://bthukuku.bilgi.edu.tr/tr/02_calisma_alanlari/02_1_e_ticaret/02_1_3_e_para/Elektronik_paranin_etkileri.doc>, E.T.:23.01.04

⁸⁷ Erdem Ö. Ayhan, Efiloğlu Özlem. Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

⁸⁸ Doğukanlı Hatice, Yeşilova Galip, Elektronik Paranın Etkileri, <http://bthukuku.bilgi.edu.tr/tr/02_calisma_alanlari/02_1_e_ticaret/02_1_3_e_para/Elektronik_paranin_etkileri.doc>, E.T.:23.01.04

Günümüzde e-para uygulamaları gelişmiş ülkelerin birçoğunda kullanılmaktadır. Kanada'da Mondex Kanada, Visa nakit ve Exact adlarını taşıyan e-para araçları kullanılmaktadır. Fransa'da Globe On Line adlı bir alışveriş merkezi alınan her türlü ürün için banka kartları ile geleneksel ödeme araçları kullanılarak ödeme yapılabilmesine imkân verdiği gibi, sisteme üyelik sırasında açılan bir elektronik kasa yoluyla da ödeme yapılabilmesini sağlamaktadır. Almanya'da Geldkarte, Paykard ve P-kard adlı e-para araçları kullanılmaktadır. Türkiye'de ise e-para sistemi henüz yaygın olarak uygulamaya geçmemiştir. Ancak deneme çalışmaları mevcuttur. Akbank'ın Boğaziçi Üniversitesi ve ODTÜ'de denemeye sunduğu "parakart" adlı elektronik para uygulaması Türkiye'deki örnektir. Kart çok amaçlı ve yeniden değer yüklenebilir bir ürün niteliğini taşımaktadır.⁸⁹

4. ELEKTRONİK ÇEK

Elektronik çek (e-çek), elektronik ticaret gerçekleştiren sitelerin ödemeleri çek olarak kabul etmelerini ve işleyebilmelerini sağlayan ve ülkemizde kullanılmayan bir ödeme sistemidir. "Elektronik çek, ABD'de Financial Services Technology Consortium (www.fstc.org) tarafından SDML (Signed Document Markup Language) adı verilen bir işaretleme dili kullanılarak geliştirilmiştir."⁹⁰

Elektronik çek sistemi kağıt çek sistemiyle benzer özelliklere sahiptir. Elektronik çek sisteminde ödemeler kredi kartı olmadan banka hesabı bilgilerinin gerekli olanlarının e-ticaret sitesine verilmesi yoluyla yapılır.⁹¹

⁸⁹ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem. Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

Sistemde hesap bilgileri her bankanın sahip olduğu A.B.A numarası yardımıyla bankanın bilgiişlem tabanından kontrol edilmektedir.⁹²

5. ELEKTRONİK CÜZDAN

Elektronik cüzdan uygulamasında işlemler kullanıcının bilgisayarına yüklediği elektronik cüzdan programı yardımıyla yapılır. E-cüzdan yazılımları kullanıcı bilgisayarına yüklendikten sonra gerekli bilgiler bir kere tanımlanır ve böylece daha sonra İnternet ortamında gereken her işlem için bu bilgilerin tekrarlanması gerekmez. Kullanıcı e-cüzdanı kendi bilgisayarından kullanabileceği gibi E-cüzdan yazılımlarını üreten firmanın web sitesi aracılığıyla da işlemlerini gerçekleştirebilir. Dünyadaki e-cüzdan uygulamalarına örnek olarak Visa Card desteği ile kullanılan Visa Card (www.visa.com) ve Bank One (www.bankone.com) kullanıcılarına yönelik olarak geliştirilen Bankone wallet, Capitol One (www.capitolone.com) tarafından geliştirilen MyOneWallet ve MBNA America Bank (www.mbna.com) tarafından geliştirilen MBNAWallet yazılımları gösterilebilir.⁹³

VIII. ELEKTRONİK TİCARETTE GÜVENLİK

İnsanların önemli bir kısmı elektronik ortamda ticaret yapma konusunda kuşkuya sahiptir. Çünkü İnternet teknolojisi ile olmayan malları varmış gibi gösteren ve global düzeyde ticareti mümkün kılan, sanal bir firma

⁹² Crocker Stephen D., Stewenson Russel B, Paying Up: Payment Systems for Digital Commerce, Future of The Electronic Marketplace, Edited By Derek Leebaret, The MIT Press, USA, 1998 Sf:305-306

⁹³ Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, O. Ayhan Erdem, Özlem Efiloğlu <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.: 11.02.04

oluşturma imkanı mevcuttur. Dolayısıyla gerek bireyler, gerekse firmalar siparişinde buldukları malları alamama ya da bunların belirtilen kalitede olmaması tehlikesi ile de karşılaşabilirler.⁹⁴ İnternet üzerinden ticari işlem yapan tarafların fiziksel olarak birbirinden uzak ve çoğu zaman farklı ũlkelerde olmalarının yol aētıęı gũvensizlik ve tarafların birbirlerinin kimliklerini ve yetkilerini kontrol etmekte yaşadığı zorluklar bu gũvenlik konusundaki tereddũtleri arttırmaktadır.⁹⁵ Bu gibi durumlarda denetim, sigorta, iade gibi koruyucu imkanların kullanılabilirliği oldukça azalmaktadır.⁹⁶

Gũvenlik elektronik ortamda yapılan ticaretin en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Eğer kullanıcılar gönderdikleri verilerin ũçũncũ şahıslarca kullanılabilceğini ya da değiştirilebileceğini ihtimali İnternet'in elektronik ticaret amaēlı kullanımını gũçleřtirmektedir.⁹⁷ Gũnũmũzde bu sorunların çŕzũmũ iēin çok gelişmiş Şifreleme teknikleri ũretilmiřtir. Ancak Őifrelemenin olduğu her yerde Őifre çŕzũcũler de mevcuttur. Bu yŕntemlerden fayda elde eden kŕtũ niyetli kişiler Şifreleme tekniklerinin çŕzũmũ iēin çalışmaktadır.⁹⁸

IX.DũNYADA ELEKTRONİK TİCARET VE VERGİLENDİRİLMESİ İLE İLGİLİ ÇALIşMALAR

Elektronik ticaret ve vergilendirilmesine ilişkin sorunların ilk olarak ortaya çıktığı ũlkeler doğal olarak bilgisayar sistemlerinin ve İnternet

⁹⁴ Bozkurt Veysel, Kobi'ler Ve Elektronik Ticaret, <<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/6/veysel/veysel.html>> E.T.:22.01.04

⁹⁵ O. Ayhan Erdem, Özlem Efiloğlu, Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

⁹⁶ Bozkurt Veysel, Kobi'ler Ve Elektronik Ticaret, <<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/6/veysel/veysel.html>>, E.T.:22.01.04

⁹⁷ Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem.Bilgi Çağında Elektronik Ticaret, <http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101>, E.T.:11.02.04

teknolojilerinin kullanımının yoğun olduğu ülkelerdir. 1980`li yılların ortalarından itibaren İnternet ekonomisi, bilgi çağı ekonomisi, bilgi ekonomisi, dotcom ekonomi, yeni ekonomi, kavramlarıyla adlandırılan İnternet ekonomisine ilişkin kuralların ve sınırların belirlenmesine ilişkin çalışmalar yapılması kaçınılmaz olmuştur.⁹⁹

Elektronik ticaret ile ilgili çalışmaların ulusal sektör, özel sektör ve uluslar arası sektör olmak üzere üç düzeyde sürdürülmüştür.¹⁰⁰ Ancak bu konuda ulusal ve sektörel çalışmaların, işlemlerin uluslar arası yapıldığı elektronik ticarete ilişkin sorunlara çözüm olabilmesi için uluslar arası çalışmalarla paralel ve koordinasyon halinde sürdürülmesi gerekmektedir.¹⁰¹

A- OECD ÇALIŞMALARI

OECD, üyesi olan ülkelere karşı herhangi yasal bir yaptırım gücü ve ekonomik yardım ağlama imkanları olmayan, daha çok güncel konularda küresel politikalar geliştirilmesi amacıyla işbirliğini sağlamakla yükümlü bir kuruluştur.¹⁰² Elektronik ticaret ve beraberinde doğan sorunlara ilişkin OECD çalışmaları 1985 yılında tüm ülkelere onaylanan "Sınır Ötesi Veri Akışı Deklerasyonu" (Declaration On Transborder Data Flow) ile başlamıştır.¹⁰³ Bu deklarasyon ile ülkeler bilgisayar verilerinin uluslar arası ölçekte serbest dolaşımının gerekli olduğunu kabul etmiş, kendi ulusal çıkarlarını göz

⁹⁸ Lee Chye Boon, Paying For Goods And Sevices in the Information Age, Doing Business Electronically, Springer, USA, 2000 Sf:165-166

⁹⁹ Gökbunar, Ramazan, Utkuseven Ahmet, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Yaşanan Gelişmeler: Yeni İpek Yolu Bir Vergi Cenneti Mi?, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:27 Ekim 2002 Sf. 205

¹⁰⁰ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendimesi.pdf>, E.T. :24.01.04

¹⁰¹ Baysal Sıdıka, Gelişmekte olan Bir İnternet Kentinde Siber Hukukun Yokluğu, Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2001/4 Sf: 185-186

¹⁰² <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T.:23.03.04

¹⁰³ Gökbunar, Ramazan, Utkuseven Ahmet Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Yaşanan Gelişmeler: Yeni İpek Yolu Bir Vergi Cenneti Mi? İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:27 Ekim 2002 Sf.210

önünde bulundurarak veri, bilgi ve ilgili hizmetlere erişimin desteklenmesi ve buna yönelik haksız engellerin kaldırılması için gerekli çalışmaları yapmak yönünde niyetli olduklarını belirtmişlerdir.¹⁰⁴ Bu çalışma ile paralel olarak OECD bünyesinde 1992 yılında "Bilgi sistemlerinin Güvenliği İlkeleri" (Guidelines on Security Information Systems), 1997 yılında tüm ülkelerce kabul edilen "Şifreleme Politikası" (Cryptography Policy) hazırlanmıştır.¹⁰⁵

OECD E-ticaret alanında uluslararası politika birliği sağlanması amacıyla, G7 Bilgi Toplumu Bakanlar Konferansı ve Küresel Bilgi Ağları Bakanlar Konferansları'na ek olarak 4 adet konferans düzenlemiştir. "Bunlardan ilki , Tüketiciler İçin Global Bir Pazar adıyla tüketiciler ile ilgili konuların görüşülmesi amacıyla Mart 1997'de Paris Fransa'da, ikinci konferans, "Küresel Elektronik Ticarete Engellerin Kaldırılması" adıyla, konuya ilişkin engellerin özel sektör ve hükümetler tarafından belirlenmesine yönelik olarak 19-21 Kasım 1997 tarihinde Turku-Finlandiya'da, üçüncüsü, Bakanlar düzeyinde, Turku'da belirlenen Pazar sorunları ve ihtiyaçları konusuna hükümetlerin cevaplarının belirlenmesi amacıyla, "Küresel Elektronik Ticaret Potansiyelinin Farkına Varan Sınırsız Bir Dünya" adıyla, 7-9 Ekim 1998'de Ottawa-Kanada'da, dördüncü toplantı da yine Bakanlar düzeyinde, şu ana kadar hangi konuların başarıldığı ve ilerde neler yapılması gerektiği konularına odaklanmış olup, Ekim 1999'da Paris Fransa'da düzenlenmiştir."¹⁰⁶

1. TURKU KONFERANSI

Turku Konferansı OECD, Japonya, Finlandiya, Avrupa Birliği ve OECD'ye bağlı BIAC (Business and Industry Advisory Committee) işbirliği

¹⁰⁴ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T. :24.01.04

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

ile gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁷ Yapılan toplantılarda bilgi sistemlerinin güncelliği, bilgi altyapısının erişilebilirliği, ödeme ve dağıtım problemleri, elektronik ortamda mevzuat ve düzenlemelerden kaynaklanan belirsizlikler konularında çalışma yapılması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁸ İş dünyası ile devlet uygulamaları arasındaki ilişkileri incelemek üzere bu konferans için hazırlanan "Sacher Raporu" nun giriş paragrafında insanlık, elektronik ticaretin sunduğu imkanlar sayesinde, tarihinin en büyük teknolojik devrimi ile karşı karşıya olduğu belirtilerek elektronik ticaretin önemine dikkat çekilmiştir.¹⁰⁹

Konferansta elektronik ticaretin gelişimine engel olan ve öncelikle üzerinde çalışılması gereken konular olarak şunlar belirlenmiştir:

- "Bilgi altyapısına herkesin erişimini sağlamak
- Kullanıcıların bilgi sistemlerine güvenini sağlamak
- Yeni elektronik ortamda mevzuat ve düzenlemelerden kaynaklanan belirsizlikleri sınırlamak
- "Ödeme ve dağıtım ile ilgili lojistik problemlerini çözmek"¹¹⁰

OECD ve BIAC 'ın ortaklaşa yayımladıkları bir deklarasyon ile hükümetlere bazı önerilerde bulunulmuştur. Bunlar:

¹⁰⁷ Gökbnar, Ramazan, Utkuseven Ahmet Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Yaşanan Gelişmeler: Yeni İpek Yolu Bir Vergi Cenneti Mi? İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:27 Ekim 2002 Sf.211

¹⁰⁸ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf> E.T. :24.01.04

¹⁰⁹ <<http://www.e-ticaret.gov.tr/raporlar/hukuk.htm>>, E.T.: 27.04.2004

¹¹⁰ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T. :23.03.04

- “Özel sektörün politika belirleme süreçlerine katılımı hem ulusal hem de uluslararası düzeyde sağlanmalıdır.
- Elektronik ticaretin gelişimi, özel sektörün öncülüğünde olmalıdır.
- Hükümetler, müdahalenin gerekli olduğu durumlarda, genel çıkarı korumak, kıt kaynakların akılcı dağılımını sağlamak ve uluslararası ortamı desteklemek amaçlarıyla hareket etmelidir. Ama bu müdahale gerekenden fazla olmamalı, açık, objektif, ayırım gözetmeyen, orantılı, esnek ve teknolojik tarafsızlık ilkelerine saygı gösterilerek yapılmalıdır.
- Hükümetler, elektronik ticaretin küresel yapısını ve uluslararası işbirliği gereğini göz önünde tutarak, standartların belirlenmesinde karşılıklı işleyişi (interoperability) kolaylaştıracak şekilde çalışmalıdır.
- Elektronik ticaret yoluyla yapılan işlemlere, normal işlemlerle kıyaslandığında tarafsız bir vergi uygulanmalıdır. Vergilendirme, en az yükü verecek biçimde yürütülmelidir.
- Telekomünikasyon hizmetlerinde uluslararası rekabeti engelleyen düzenlemeler kaldırılmalıdır.
- Elektronik ticarete katılım, açık ve rekabetçi bir piyasa yoluyla olmalıdır.
- Kullanıcıların gizlilik, güvenilirlik ve içerik yönünden korunmasında, özel sektörün geliştirdiği çözümler seçime dayalı kişisel yetkilendirme yoluyla olmalı ama mevcut yasalarla uyumlu olmalıdır.

- İş çevreleri kullanıcılara gizlilik, güvenlik, içerik kontrolü ve uygun koşullarda adının açıklanması kurallarına saygı gösteren araçlar sunmalıdır.”¹¹¹

2. OTTOWA KONFERANSI

Ottawa Konferansı Turku konferansında belirlenen gündem ile 12-13 Ekim 1998 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Ülkelerin politika oluşturan kesimlerinin e-ticaret konusunda bağlayıcı ve harekete geçirici kararlar almalarının istendiği konferansın önemli saptamaları; e-ticaretin gelişimini artan bir hızda sürdüreceği, e-ticaretin gelişiminin teknik anlamda şeffaflığın artmasıyla olduğuna yönelik olduğuydu.¹¹²

Ottawa'da DAFFE (Directorate for Financial, Fiscal and Enterprise Affairs) tarafından hazırlanan "Elektronik Ticaret: Vergilendirme Çerçeve Koşulları (Electronic Commerce: Taxation Framework Conditions)" adlı belge üyelere sunulmuş ve kabul edilmiştir. Ulusal vergi idarelerinin elektronik ticaretin gelişmesinde önemli rollerinin olduğu ve elektronik ticarete ayırıcı ve katılımcıların aleyhine çifte vergilendirme uygulanmaması gerektiği sunulan raporda vurgulanan önemli noktalardır. Raporda, elektronik ticaretin, vergi idarelerine vergi yönetimi, güvenli vergi toplanması, kayıtların tutulması ve güncellenmesi, vergi işlemlerinin basitleştirilmesi yönlerinden önemli fırsatlar sunduğu belirtilmektedir. Geleneksel ticaret ile elektronik ticareti seçen kişilerin farklı muameleye tabi tutulmaması, eşitlik prensibinin uygulanması, tüketim vergilerinin hesaplanmasında sayısallaştırılmış ürün arzının maddi ürün arzı olarak değerlendirilmemesi, hizmet arzı olarak değerlendirilmesi WCO (World Custom Organization) ve diğer uluslararası kuruluşlarla yakın işbirliği

¹¹¹ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T.: 23.03.04

içinde çalışılması gerektiği önemle üzerinde durulan diğer hususlardır. Ottawa konferansı sonrası, sayısal imzaların vergi konularında kimliğin belirlenmesinde kullanımının geliştirilmesi; elektronik kayıt biçimleri, saklanmaları ve bunlara erişim koşulları ile ilgili uluslararası kuralların geliştirilmesi konularında çalışılması kararlaştırılmıştır.¹¹³

B- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇALIŞMALARI

BM geliştirmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde bilgi işlem teknolojilerinin kullanımı ve yaygınlaştırılması için bağlı kuruluşları aracılığıyla yoğun olarak faaliyet gösteren bu konularda raporlar ve model yasalar hazırlayan olan uluslararası bir kuruluştur.¹¹⁴ Bu konuda yapılan çalışmaların elektronik ticaret yasaları ile başladığı söylenemez. AB'de bilgi toplumu ile ilgili direktifler ve tüketicinin korunması ile ilgili direktiflerin uzaktan satışlarla ilgili maddelerinde yapılan değişiklikler gibi bazı yasal düzenlemelerin daha evvel yapıldığı görülmektedir.¹¹⁵ Aşağıda Bm nin bünyesinde çalışan UNECE (UN Economic Commission for Europe), UNCITRAL (UN Commission on International Trade Law), ITC (International Trade Center), WTO (World Trade Organization) ve WIPO (World Intellectual Property Organization) ın yaptığı çalışmalara değinilmiştir.

¹¹² Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T. :24.01.04

¹¹³ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf> E.T. 23.03.04

¹¹⁴ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.:24.01.04

¹¹⁵ Demirel İnci, Hukuk Elektronik Yaşam Ve Ticaretin Hizmetinde Veya Siber Uzayda Hukukun Yükselişi, <<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2002/inci.htm>>, E.T.:24.01.04

1.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU KOMİSYONU (UNCITRAL)

Elektronik ticaretin çeşitli boyutları üzerinde çalışarak yapılacak ulusal düzenlemelere yol gösteren uluslararası kuruluşlardan bir de UNCITRAL'dir. ¹¹⁶ UNCITRAL tarafından ülkelere yasa hazırlamalarında örnek olmak üzere 2 model yasa hazırlanmıştır;

a) 1996 tarihli Model Elektronik Ticaret Yasası,

b) 1999 yılında hazırlanan 2001 tarihli "Elektronik İmzalara İlişkin Standart Hükümler", ¹¹⁷

UNCITRAL'in 1993 yılında başlattığı elektronik ticaret için bir model yasa hazırlanması çalışmaları 1996 yılında ilk aşamasını tamamlamıştır. "UNCITRAL Elektronik Ticaret Model Yasası" (Model Law on Electronic Commerce) ve "UNCITRAL Guide to Enactment", bir çok ülkenin düzenlemelerine temel oluşturan, uluslararası düzeyde anlaşılmış bir dizi kurallar oluşturarak, yasal engellerin üstesinden gelmek ve elektronik haberleşme yöntemlerinin kullanımını teşvik etmek üzere hazırlanmıştır. ¹¹⁸

Model yasada elektronik ticaret için güvenli yasal bir çerçeve çizerek ülkeler arasında elektronik ticareti kolaylaştırmak, (uluslararası) ticarete yeni bilgi teknolojilerinin uygulanmasını desteklemek, ülkelerin yasalarını

¹¹⁶ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T.:23.03.04

¹¹⁷ Demirel İnci, Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Elektronik Ticaret Ve Elektronik İmza Yasaları Hakkında Not, <www.bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/7.doc>, E.T.:22.03.04

¹¹⁸ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T. :24.01.04

uyumlulaştırmak ve ticari uygulamaları desteklemek amaçlanmıştır. Yasada elektronik yöntemlerle oluşturulan sözleşmelerin tanınması ve geçerli olması için gerekli kurallar belirlenmiş, sözleşmenin tanınması ve işleyişi ile ilgili gıyabi kurallar konulmuş, geçerli bir elektronik yazının/belgenin özellikleri tanımlanmış, yasal ve ticari amaçlar için elektronik imzaların tanınması sağlanmış ve mahkemelerle hakemlik durumlarında bilgisayardan çıkan delillerin kabul edilmesi desteklenmiştir.¹¹⁹

Komisyon 1999 yılında Elektronik İmza Model Yasasının hazırlamış ve ardından elektronik sözleşmeler, elektronik ortamda ihtilafların halli ve ulaşım sektöründe belgelerle ilgili çalışma yapma kararı almıştır. Elektronik Ticaret alışma Grubu 2001 Mart ayında yapılan toplantıda mevcut uluslararası konvansiyonlarda elektronik ticareti engelleyici hükümlerin kaldırılmasına ilişkin teklifleri değerlendirdi. Öncelikle sırf elektronik sözleşmelerle ilgili hususların yer alacağı bir konvansiyon hazırlanması kararlaştırıldı. 11-15 Mart 2002 tarihlerinde New York'ta yapılan toplantıda elektronik sözleşmelere ilişkin taslak bir konvansiyon hazırlandı. 14-18 Ekim 2002 tarihlerinde Viyana'da yapılan toplantıda bu taslak üzerindeki çalışmalar devam etmiştir.¹²⁰

2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER AVRUPA EKONOMİK KOMİSYONU (UNECE)

UNECE'nin UN-EDIFACT'ı geliştirmekten sorumlu çalışma grubu 1991 yılında EDI'nin uluslararası ticarete kullanılmasının yasal yönlerini araştıracak bir çalışma programını gündemine almıştır. Program, EDI'nin uluslararası ticarete kullanımını ile ilgili bir model anlaşma geliştirmenin yanı

¹¹⁹ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T.:23.03.04

¹²⁰ Demirel İnci, Hukuk Elektronik Yaşam Ve Ticaretin Hizmetinde Veya Siber Uzayda Hukukun Yükselişi, <<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2002/inci.htm>>, E.T.:24.01.04

sıra, yasal veya ticari işlem pratiklerinin doğasından dolayı uluslararası ticarete ortaya çıkan engellerin kaldırılması konusunda çalışmayı planlamıştır. Bir anket çalışması ile EDI ve benzer teknolojilerin kullanımını engelleyen mevcut durumların tespiti ve EDI yoluyla aktarılan mesajları da kapsayacak biçimde "yazılı", "doküman", "imza" ve diğer terimlerin elektronik ortamdaki karşılığını tanımlamak da bu programın kapsamına alınmıştır.¹²¹

3. ULUSLARARASI TİCARET MERKEZİ (ITC)

Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak çalışmalar yapan bir diğer kuruluş da ITC'dir. ITC geliştirmekte olan ve dönüşüm sürecindeki ülkelerin ticari bilgi sistemlerini geliştirerek uluslararası ticarete etkin katılımlarını sağlamak amacıyla programlar ve eğitim çalışmaları düzenlemektedir. ITC UNCTAD ile birlikte çalışarak Ticaret Noktaları Programını geliştirmiş, GTPNet'te kullanılacak veri tabanı formatları ve standartları geliştirmeye çalışmıştır. ITC yine UNECE ile birlikte, Ticaret Noktaları ve diğer ticareti geliştirme kuruluşları tarafından kullanılmak üzere, firma bilgilerinin değişimi için UN-EDIFACT standardını kullanan COMREG'i geliştirmiştir.¹²²

4. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (WTO)

1995 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü özellikle haberleşme hizmetleri için piyasaların liberalizasyonu ve yeniden düzenlenmesi konusundaki çalışmaları gözeten bir uluslararası kuruluştur. "DTÖ'nün 13

¹²¹ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T.:23.03.04

Aralık 1996'da Singapur'da imzalanan Bilgi Teknolojisi Ürünleri Ticareti Bakanlar Deklarasyonu, bilgi teknolojisi ürünlerinde dünya ticaretinin %80'ni gerçekleştiren Avrupa Birliği ve 13 ülkede gümrük vergilerinin 2000 yılına kadar tamamen azaltılmasını bu ülkeler açısından zorunlu hale getirmiştir.¹²³

5.DÜNYA FİKRİ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO)

Birleşmiş Milletler'e bağlı bu kuruluş Edebiyat ve Sanatsal Çalışmaları Koruyan Bern Anlaşması (1886) ve Sınai Mülkiyeti Koruyan Paris Anlaşması aracılığıyla fikri mülkiyet konusunu düzenlemektedir. Bu anlaşmalar). WIPO Genel Kurulunu ve kuruluşun Uluslararası Bürosu'nu yeni küresel bilgi altyapısının ve İnternet'in uluslararası fikri mülkiyete etkisini araştırmakla görevlendirmiştir. Bu çalışmada ilk hedef, ticari markalarla, bu markalara ait olması gereken İnternet alan adları (domain names) arasındaki ilişkiyi sağlamaktır.¹²⁴ Bu doğrultuda ICANN ile bağlantılı olarak alan adlarının yetkili firmalarca tescili ve kullanılması için ne gibi prosedürlerin uygulanabileceği tespit edilmiştir. Ayrıca ticari firmaların alan adlarının farklı kişiler tarafından tescili ve kullanılması sonucu ortaya çıkan haksız kazanç elde edilmesi, güvenlik problemleri, önceden "ilk gelen alır" prensibi ile tescil edilmiş olan alan adlarının aşırı yüksek fiyatlarla pazarlanması yoluyla oluşan hukuki sorunların çözülmesine çalışılmıştır.

¹²² Ibid.

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ibid.

C- G7(G8)

Eski adı G7 olan G8 Rusya'nın katılımı ile sayıları sekize çıkan gelişmiş ülkeler grubudur. (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Kanada ve Japonya) G8'lerin, Şubat 1995'te Brüksel'de yapılan G7 Bilgi Toplumu Bakanlar Toplantısında, bilgi toplumunun imkanlarını sergileyecek ve geliştirecek bir dizi uluslararası projenin geliştirilmesi kararı alınmıştır. Bu çalışmanın temel amaçları, KOBİ'lerin uluslararası ticaretteki rekabet güçlerini artırmak, açık ve erişilebilir bilgi değişimi için küresel bir elektronik ortamın yaratılmasına katkıda bulunmak ve elektronik ticareti geliştirmektir.¹²⁵ Bu doğrultuda G8 Global piyasalara ulaşmada enformasyonun önemli engel olduğu vurgulayarak, KOBİ'ler için bir global pazaryeri projesi uygulamaya koymuş ve bu amaçla bir İnternet sitesi oluşturmuştur.¹²⁶

Bu Proje, KOBİ'ler için elektronik ticaret alanında, global işbirliği ile koordinasyon amaçlı bir faaliyet programı çerçevesi ve plan uygulamasıdır. Projenin faaliyet alanı üç tema etrafında biçimlendirilmiştir:

- KOBİ'ler için bir global enformasyon ağı (Japonya örneği)
- KOBİ'ler için firma talepleri
- Uluslararası pilot projeler

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Bozkurt Veysel, Kobi'ler Ve Elektronik Ticaret, <<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/6/veysel/veysel.html>>, E.T.:22.01.04

Projenin koordinasyonunu ABD, Japonya ve Avrupa Komisyonu üstlenmiştir. Projeye G7 ülkeleri dışındaki diğer Avrupa ülkeleri (Danimarka, İrlanda, Lituanya, Hollanda, Norveç, İspanya ve İsviçre), Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri temsilcileri, Kore, Meksika, OECD ve Singapur da dahil edilmiştir.¹²⁷

7 - 9 NİSAN 1997 tarihlerinde Bonn'da yapılan ilk yıllık konferans Alman Ekonomik İşler Bakanlığı ve Bonn Belediyesi/Telebonn'un işbirliği ile Avrupa Komisyonu tarafından düzenlendi. Özel sektör ve kamu sektöründen karar verme konumunda bulunan kişilerin bir araya geldiği konferansta hazırlanan program, G7 ülkeleri ile KOBİ'ler İçin Küresel Pazar Projesi ile ilgilenen diğer ülkelerin ulusal temsilcilerinden oluşan bir Politika Grubu'nun gözetiminde gerçekleştirildi.¹²⁸

D- AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

Avrupa Birliği, elektronik ticaret konusunda en yoğun çalışmaları yapan uluslar arası kuruluşların başında gelmektedir. Birlik, araştırma, teknoloji ve geliştirme faaliyetlerini düzenleyen 4. Çerçeve Program'da ve 1998-2002 yılları için uygulamaya alınan 5. Program'da Bilgi Topluma geçişin sağlanmasını öncelikli konulardan birisi olarak belirlemiştir.¹²⁹

AB Komisyonu'nun 1997'de hazırladığı bildirimle yayımladığı. e-ticaret planının amacı, AB için bir çatı planı oluşturmak ve Avrupa'da bu konuda oluşan görüşleri derleyip toparlayarak global bir konsensüs arama ve oluşturmaktır. Planda birliğin temel hedefinin e-ticaretin Avrupa'da hızla gelişmesini sağlamak olduğu belirtilmiş ve e-ticaretle ilgili çalışmalarda

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Avrupa Birliği Bülteni

<<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/001.html>>, E..T.:23.03.04

¹²⁹ <www.igeme.org.tr/tur/atn/eticaret.pdf>, E.T.:23.03.04

birbirini tamamlayıcı iki hedef belirlenmiştir. Bu hedefler; e-ticarete güveni oluşturmak ve Tek Pazara tam olarak girilmesini sağlamaktır.¹³⁰

8 Haziran 2000 tarih, 2000/31 sayılı, tam adı "Bilgi Toplumu Hizmetlerinin Bazı Yasal Hususları, Özellikle Elektronik Ticaret Hakkında Direktif" olan direktifte bilgi toplumu hizmetlerinin üye ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlamak amacıyla hazırlanmış olup direktifte elektronik sözleşmeler ve bunların hukuki neticelerine ilişkin de önemli hususlar bulunmaktadır. Direktifte esas olarak bilgi toplumu hizmetlerinin serbest dolaşımını amaçlanmakta ve bilgi toplumu hizmet sağlayıcılarının nasıl kurulacağı, sorumlulukları, görevleri, cezalar ve elektronik imkanlarla gerçekleştirilen akitler, ara hizmet sağlayıcılarının sorumlulukları gibi konular ele alınmaktadır.¹³¹

¹³⁰ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T. :24.01.04
¹³¹ Demirel İnci, Hukuk Elektronik Yaşam Ve Ticaretin Hizmetinde Veya Siber Uzayda Hukukun Yükselişi, <<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2002/inci.htm>>, E.T.:24.01.04

BÖLÜM 2

ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİLENDİRİLMESİ

I. ELEKTRONİK TİCARET VERGİLEME İLKELERİ

Elektronik ticaret potansiyelinin tamamen ortaya çıkması ve tüm ülkelerin elektronik ticaretten azami fayda sağlayabilmeleri için; herkesin, her yerden, her zaman bu ortama ulaşabilmesi ve bu ortamda güvenle hareket edebilmesi önkoşuldur.¹³² Elektronik ticaretin güvenli bir ortam kabul edilerek yaygınlaşması bir ölçüde de elektronik ticaretin vergilendirilme yöntemlerinin standardizasyonuna bağlıdır. Mükelleflerin hangi işlemler dolayısıyla, nerede, ne zaman ve ne miktarda vergi ödeyecekleri mevcut kanunlarda belirtilmiş olmalıdır. Vergilemede belirlilik, kuralların açıkça ortaya konulmasını gerektirir ve vergileme alanında böyle bir belirlilik yoksa vergi mükellefleri faaliyetlerinde elektronik ticareti kullanmaktan vazgeçebilirler.¹³³

Elektronik ticaretin vergilenmesi konusunda benimsenecek yaklaşımın ana ilkeleri konusunda ülkelerin kimi farklı öncelikleri olmakla birlikte temelde en azından gelişmiş ülkeler arasında görüş birliği mevcuttur.¹³⁴

OECD bünyesinde, "Küresel Elektronik Ticaret Potansiyelinin Farkına Varan Sınırsız Bir Dünya" adıyla, 7-9 Ekim 1998'de Ottawa-Kanada'da düzenlenen konferansta hükümetlerin geleneksel yollarla yapılan ticarete

¹³² Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

¹³³ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.:24.01.04

¹³⁴ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>, E..T.:11.02.04

uyguladığı vergilendirme ilkelerini elektronik ticarete de uygulaması gerektiği vurgulanmıştır.¹³⁵

A- TARAFSIZLIK

E-ticaret üzerine konulacak vergiler, e-ticaret ile elektronik olmayan ticaret yapan firmalar arasındaki rekabet eşitliğini sağlamalıdır. Başka bir ifade ile elektronik ortamda mal ve hizmet sunanlarla geleneksel şekillerde mal ve hizmet sunanların farklı vergilendirmeye tabi tutulmaması gerekmektedir.¹³⁶

Elektronik ticarete özgü farklı vergiler uygulanması veya elektronik ticaretin vergilendirilmemesi gibi yöntemler eşitliği bozucu etkiler yaratabilir. Vergileme ile elektronik ticaretin gelişmesi engellenmemeli, ayrıca benzer faaliyetlere göre avantajlı bir durum yaratılmamalıdır.

B- ETKİNLİK

Vergilendirmenin mükelleflere ve vergi idaresine getireceği külfet minimum düzeyde tutulmalıdır.¹³⁷ Elektronik ticaretin vergilendirilmesi için yeni sistemlerin geliştirilmesi, bu konuda yeni birimlerin kurulmasını ve ek harcamaların yapılmasını gerektirebilir. Ayrıca uygulanacak olan yeni vergilere mükelleflerin

¹³⁵ Gökbunar, Ramazan, Utkuseven Ahmet, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Yaşanan Gelişmeler: Yeni İpek Yolu Bir Vergi Cenneti Mi?, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:27 Ekim 2002 Sf.211

¹³⁶ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E..T.:24.01.04

¹³⁷ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>>, E..T.:11.02.04

adaptasyonu de ek külfetler getirebilir. Vergi kayıpları asgariye indirilmelidir. Uygulanacak yöntemin tespitinde elektronik ticaret olarak nitelendirilen tüm ekonomik faaliyetlerin kapsanacak olması önemli bir kriterdir.

C- KESİNLİK VE BASİTLİK

Elektronik ticaretin vergilendirilmesinde kullanılacak yöntemler mükellefler tarafından kolay anlaşılır ve uygulanaşına ait aşamalar tereddütlere yer vermeyecek belirlilikte olmalıdır.

D- DOĞRULUK

Elektronik ticaret bünyesinde yapılan faaliyetlerin çeşitliliğı vergi kayıplarını artırıcı potansiyele sahiptir. Vergileme rejimi elektronik ticaret ile bağlantılı faaliyetleri bütünüyle kapsamalı, vergi kaçırma veya vergiden kaçınmanın önüne geçilmelidir. Elektronik ticaretin vergi gelirlerinde bir aşınmaya sebebiyet vermemesi için gerekli önlemler alınmalıdır.¹³⁸

E- ESNEKLİK

Elektronik ticaret bilgi işlem teknolojileri ile birlikte gelişen dinamik bir yapıya sahiptir. Bilgisayar yardımıyla gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerden hangilerinin

¹³⁸ Ibid.

elektronik ticaret olarak tanımlanacağı, elektronik ticaretin sınırlarının kesin olarak belirlenememesine neden olmaktadır. Bu nedenle elektronik ticaretin vergilendirilmesi için geliştirilecek sistem bu dinamik yapıya adapte olabilecek esneklikte olmalıdır. Vergi uygulamaları teknolojik ve ticari gelişmeleri yakından izlemelidir.

OECD tarafından Ottawa`da belirlenen bu ilkelerin dışında elektronik ticaretin vergilendirilmesinde uyulması gereken bazı diğer ilkeler aşağıda açıklanmıştır;

F- ULUSLARARASI BİR VERGİLENDİRME YAKLAŞIMININ BELİRLENMESİ

Küreselleşme olgusunun yaşandığı günümüz dünyasında elektronik ticaretin vergilendirilmesi konusunda ülkeler tek başına hareket edemez. Bu çerçevede, gerek vergi politikasının belirlenmesinde gerekse elektronik ticaret kaynaklı vergi hukuku ile ilgili problemlerin çözümünde ülkeler arasında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışmaya ihtiyaç bulunmaktadır.¹³⁹ Özellikle çifte vergilendirmenin veya hiç vergilendirmemenin sözkonusu olabileceği tüketim vergileri üzerinde devletler arası mutlak bir uzlaşının sağlanması gerekmektedir.¹⁴⁰ Elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin sistemler tüm ülkelerce aynı kararlılıkta uygulanmazsa vergi cennetlerinin doğmasına ve ticaretin bu ülkeler üzerinden yapılmasına neden olacaktır. Ayrıca elektronik ticaretin vergilenmesinde ülkelerin vergi gelirlerinden pay almaları temin edilmelidir¹⁴¹

¹³⁹ Cangir Niyazi, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>, E.T.:22.10.2003

¹⁴⁰ Sevinç Eser, Uluslararası Elektronik Ticarete Katma Değer Vergisi <http://www.yymm.net/e-ticaret/uluslararasi_e-ticaret.htm>, E.T.:24.01.04

¹⁴¹ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>>, E..T.:11.02.04

II. ELEKTRONİK TİCARETTE VERGİLENDİRME YÖNTEMLERİ

Elektronik ticaretin hacminin büyümesi bu konuda hukuki altyapının tamamlanması zorunluluğunu doğurmuştur. Bu büyüme ile birlikte hem vergi politikası hem de vergi hukuku alanında yeni gelişmelerin ve sorunların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Ticaretin genellikle ülkelerarası yapılması elektronik ticaretin vergilendirilmesi konusuna uluslararası düzeyde bir çözüm bulunması gerekir. Elektronik ticaretin vergilendirilmesi konusuna uluslararası düzeyde ve mümkün olduğunca da mevcut vergileme ilke ve kavramlarına dayanılarak ortak bir çözüm bulunması fikri genel olarak ülkelerce kabul görmektedir.

Avrupa Birliği Elektronik Ticaret Yüksek Uzmanlar Grubu da bir raporunda elektronik ticaretin gelişimine dikkat çekerek "Bilgi toplumunun küresel yapısı ile mal ve hizmetlerin artan oranda soyut hale gelmesi birlikte değerlendirildiğinde, elektronik ticaret için, daha uyumlu alternatif vergileme sistemleri ve vergi rejimleri konusunda çalışmalar yapılmasının kaçınılmaz olduğunu" vurgulamıştır.¹⁴²

Elektronik ticaretin vergilendirilmesi konusunda değişik yöntemlerin uygulanabilirliği tartışılmıştır. Elektronik ortamın bir serbest bölge gibi yorumlanması ve dolayısıyla elektronik ticaretin vergi dışı bırakılması fikrinin yanı sıra elektronik ticaretin mevcut mevzuata göre vergilendirilmesi, bit vergisi konulması, vergi kanunlarına ve uluslararası vergi anlaşmalarına elektronik ticaret için yeni hükümler konularak vergilendirilmesi ve gerekirse yeni vergilerin ihdası gibi önerilerde mevcuttur.

¹⁴² Küçüközyiğit H. Galip, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde "Bit Vergisi" Teklifi, Vergi Dünyası, Eylül 2003,

A- VERGİSİZ İNTERNET

İnternet'in ve bilişim teknolojilerinin çoğunun doğum yeri olan ABD doğal olarak elektronik ticaretin en yoğun kullanıldığı ülkelerin başında gelmektedir. Ticaretteki bu yeni yöntemlerin firmalar bazında verim artışı sağlaması ve bunun da ülke kalkınmasında rol oynaması, ülke yönetimlerinin elektronik ticaretin gelişimini sağlamak için destekleyici, engel kaldırıcı rol oynamasını sağlamıştır.¹⁴³ Bu temel fikir de ABD İnternet'i vergi dışı bırakan düzenlemelerin uygulayıcısı olmuştur. 1998 yılında İnternet Vergi Özgürlüğü Kanunu (ITFA) yürürlüğe girdi ve İnternet vergileri üzerinde geçici bir borç ertelenmesi uygulamaya sokuldu.¹⁴⁴ Yasa 21 Ekim 2001 tarihine kadar borç ertelenmesini sağladı ve İnternet erişim vergisini yasakladı. Bu yasa sayesinde elektronik ticaret gelişimini sürdürdü ve yaşanan ekonomik dalgalanmalardan etkilenmedi. ABD senatörü Ron Wyden belirttiği gibi bu yasanın yarattığı olumlu hava ile ortaya çıkan e-ticaret patlamasının sürmesini ve İnternet erişiminin, asla, keyfi bir vergi düzenine konu olmayacağından emin olunması gibi etkenlerle yasanın yürürlük süresinin uzatılması istendi.¹⁴⁵ İnternet üzerinden yapılan alışverişlerden vergi alınmasını engelleyen yasanın 21 Ekim 2001'de geçerliliğini yitirmesi üzerine, ABD Başkanı George Bush, yasayı 2 yıl daha uzattı. George Bush, yasayı onaylama gerekçesi olarak, İnternet sektörünün büyümesi için vergilerin engel teşkil etmemesi için uzattığını ve elektronik alışverişin, toplam tatil sezonu alışverişinin yüzde 15'ini oluşturmasının beklendiğini belirtti. Ayrıca yeni yılda da alışverişlerinin büyük artış göstereceğini vurguladı.¹⁴⁶

¹⁴³ Laudon Kenneth C., Traver Carol Guercio, Internet Taxation, E-Commerce, Addison-Wesley USA 2001 Sf:499

¹⁴⁴ ABD`de 2 Yıl Daha E-ticarete Vergi Yok,
<<http://www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=3142>>, E.T.:24.01.04

¹⁴⁵ İnternette Vergisiz Sigara Satışı,
<www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=3296>, E.T.:24.01.04

¹⁴⁶ ABD`de 2 Yıl Daha E-ticarete Vergi Yok,
<<http://www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=3142>>, E.T.:24.01.04

Bu yasanın yarattığı avantajlı ortam doğal olarak bazı çevrelerin dikkatini çekti. Özellikle yasanın eşitliği bozması ve devleti vergi kaybına uğratması eleştirildi. Yasanın yarattığı adaletsizlik özellikle bazı sektörlerde dikkat çekici boyutlardaydı. Örneğin Chicago gibi büyük kentlerde sigaranın kartonu 45 dolara kadar satılırken, İnternet üzerindeki satışlarda sigaranın kartonu 29 dolara pazarlanmaktaydı.¹⁴⁷ Bu önemli fiyat avantajının nedeni ise vergi avantajıydı. Doğal olarak İnternet'te tütün mamullerinin pazarlanması yoğunlaştı ve vergi kaybının yanı sıra sigara kullanımının engellenmesi yönündeki devlet politikasının da etkisiz kalmasına neden oldu. ABD de elektronik ticaretin desteklenmesi için yapılanın bir "deneme" olduğu düşünülmekteydi ve bu deneme büyük başarıya ulaştı. Ancak devlet kayıtlarına göre getirilen bu uygulamayla 80-120 milyar dolar arası bir vergi kaybı söz konusu oldu.

B- ELEKTRONİK TİCARETİN YENİ YASALARLA VERGİLENDİRİLMESİ (BİT VERGİSİ)

Devletlerin vergi gelirlerinin korunması, geleneksel ticaret ve elektronik ticaret yapanlar arasında adaletli vergilendirmenin sağlanması, ayırıcı sonuçların doğmaması açısından, elektronik ticaretin yeni bir metot ve yeni bir vergi ile vergilendirilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu konuda mal veya hizmetin değil, bunun yerine işlem içinde aktarılan verinin vergilendirilmesi esası üzerine oturan 'Bit Vergisi' kavramı ortaya çıkmıştır.¹⁴⁸ Elektronik ticaretin vergilendirilmesi konusunda bir dolaylı vergi

¹⁴⁷ İnternette Vergisiz Sigara Satışı,

<www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=3296>, E.T.:24.01.04

¹⁴⁸ Küçüközyiğit H. Galip, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde "Bit Vergisi" Teklifi, Vergi Dünyası, Eylül 2003, Sf. 180

olarak önerilen "bit vergisi" ile elektronik ortamda transfer edilen bilgi esas alınarak vergileme yapılması önerilmiştir.¹⁴⁹

İlk kez 1946 yılında John Tukey tarafından kullanılan 'bit' kelimesi, İngilizce 'sayısal basamak' anlamına gelen 'Binary digit' ifadesinin kısaltılmış halidir. Bilgisayar sistemleri, bilgileri depolamak ve aktarmak için ikili sistemde oluşturulmuş sayılar kullanırlar. Bit, bilgisayar hafızasındaki en küçük element veya bilgisayarın depoladığı ve kullandığı bilginin en küçük birimi olarak tanımlanabilir.¹⁵⁰

Bit Vergisi, bir sayaçtan geçerek kullanılan elektrik miktarının ölçülerek fiyatlandırılması gibi, dijital iletişimde bilgisayarlar arasında transfer edilen bilgilerin, ölçülerek vergiye tabî tutulması mantığı üzerine kurulmuştur.¹⁵¹ Bit vergisinin matrahını, gönderilen veriler oluşturacaktır.¹⁵²

Bit Vergisi, ilk defa Arthur J. Cordell ve Thomas Ran ide adlı Kanadalı iki akademisyen tarafından tasarlanmış ve çalışma, 1994 Aralık ayında Roma Kulübünde sunulmuştur. Bu çalışmada Corrdell, yeni ekonominin can damarı ve kanı sayılabilecek dijital bilgi akışın, en doğru ve ölçülebilir şekilde elde edilen bu unsurlarının, yani bitlerin vergilendirilmesini teklif etmektedir. Bu yeni vergi, interaktif dijital trafik üzerinden alınacak olan bir işlem vergisidir. Bu vergi, bir otomobil ile köprüden geçebilmek için veya fiziksel otoyolda trafiğe çıktığı sürece benzin için ya da otoyollar için vergi ödenen vergiye benzetilerek cordell tarafından savunulmuştur.¹⁵³

Bit Vergisinin uygulanması, işlemin karşılıklı olması (interactivity) şartına bağlanmaktadır. "Interaktivite" İnternet üzerinden yapılan işlemi katma

¹⁴⁹ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>>, E.T.:11.02.04

¹⁵⁰ Küçüközyiğit H. Galip, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde "Bit Vergisi" Teklifi, Vergi Dünyası, Eylül 2003, Sf:182

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>>, E.T.:11.02.04

¹⁵³ Avrupa Birliği Bülteni No: 8

<<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/AB8.html>>, E.T.:22.03.04

değer atfedilebilir hale getirecektir. Eğer yapılan işlem tek taraflı bilgi gönderimi veya edinimi şeklinde yapılıyorsa işlemin değersizliğinden söz edilebilir. Ancak, işlem interaktif hale gelmiş ise, yani siz de artık işlemin bir tarafı olarak işlem yürütüyor iseniz, konuşma olsun, bilgi alma olsun, banka hesabında işlem görme olsun veya bir ticari işlem olsun bu sizin için bir katma değer yarattığını düşündüğünüz ve devam ettirmeyi tercih ettiğiniz bir işlemdir. Bu nedenle işlemin vergilendirilmesi gerekir.¹⁵⁴

Bit vergisi getirdiği pratik çözüme rağmen yoğun eleştirilere hedef olmuştur. Eleştirilen noktalar kısaca şöyle özetlenebilir ;

- İnternet küresel ve serbest bir ortamdır. İnternet'in bit vergisi tahsili amacıyla değişik yöntemlerle kontrol altına alınması, gönderilen verilerin sayılması İnternet'in serbestliğini, tarafsızlığını bozacak, kişisel bilgi ve belgelerin gizliliğinin zedelenmesine yol açacaktır.¹⁵⁵

- Bit vergisi vergide genellik ilkesini ihlal edecek ve bilginin elektronik ortamda aktarımına isteksizlik yaratarak İnternet'in ve elektronik ticaretin gelişimini engelleyecektir. Çünkü taşınan verinin ekonomik nitelikte olup olmaması önem arz etmemektedir. Bu durum ise İnternet'in ve elektronik ticaretin insan hayatına getirdiği kolaylıklardan vazgeçilmesi anlamına gelmektedir.

- İnternet'in kağıt kullanımını ve insan gücüne duyulan ihtiyacı azaltması onu çevre dostu kılmaktadır. Bit vergisi, İnternet üzerinden yapılan işlemleri geleneksel usule döndüreceğinden, çevresel kaygılar açısından da olumlu karşılanamaz.

¹⁵⁴ Avrupa Birliği Bülteni No: 8

<<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/AB8.html>>, E.T.:24.01.04

¹⁵⁵ Karabal Mustafa, Karakaya Musa, Peker Bekir, İnternet'te ifade Özgürlüğü, Polis Dergisi, Sayı:32 Temmuz-Eylül 2002 Sf:72

- Sistem Intranet üzerinden gerçekleşen işlemlerin vergi dışı kalmasına neden olabilir.

- Bu sistemde aktarılan verinin niteliği araştırılmamaktadır. Dolayısıyla ekonomik değer taşımayan, ancak gigabaytlarca veri içeren bir video klip, çok az bittten oluşan ama çok yüksek değerli bir yazılımdan daha yüksek oranda vergilendirilecektir. Bu durumda, bir taşıyıcı medyaya yüklenerek taşınsa vergiye bile tabi olmayacak bir bilgi, yüksek oranda vergilendirilirken, devletin yüksek oranda vergilendirmeye tabi tutacağı bir yazılım düşük oranda vergilendirilecektir. Bu durumun eşitliği bozucu yönü bit vergisinin en çok tenkit edilen yönünü oluşturmaktadır.¹⁵⁶

- Verginin hangi ülke tarafından toplanacağı, devletler arasında toplanan vergi gelirleri hangi kriterlere göre dağıtılacağı hangi kriterlere göre tespit edilecektir.¹⁵⁷

- Birçok ülkede , telekomünikasyon hizmetlerinden, uluslararası dijital hizmetlerden vergi alınmaktadır. Bit vergisi ek bir vergi yükü getirecek midir? Bu durumda çifte vergilendirme nasıl önlenecektir?

- Bitlerin sayılması teknik olarak olanaklı görülebilir. Ancak bu iş için gerekecek, bitleri sayacak, ve vergileri hesap edecek özel donanımlar ve yazılımlar beklenmedik bir yük getirebilecektir.

- Bit Vergisinin uygulanabilmesi, küresel bir işbirliği sağlanmadan çok zor 'hatta imkansız olacaktır. Böyle bir uzlaşma sağlanmadan verginin uygulanması durumunda en kısa sürede bit vergisi cennetleri oluşacak, sınır ötesi ticaret açısından rekabeti bozucu etki yapacaktır.

- Bit vergisinin bilgi kirliliğinin önleyeceği savunulmaktadır. Ancak bit vergisinin İnternetteki aşırı bilgilendirmeyi önleyecek olması bir avantaj

¹⁵⁶ İbid.

¹⁵⁷ Akkaya Mustafa, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi, <Http://Enoter_Hukuk.Tripod.Com/Mustafa_Akkaya.Htm>, E.T.:24.01.04

değildir. Zira bir birey için işe yaramaz ve kirlilik sayılacak bilgi diğeri için hazine değeri taşıyabilir.¹⁵⁸

Avrupa Parasal İşler ve Endüstri Politikaları Komitesi de bir raporunda "Elektronik Ticarete özgü, yeni hiçbir vergi konulmamalıdır. Özellikle elektronik ticareti olumsuz etkileyecek ve çifte vergilendirmeye neden olacak Bit Vergisinden kesinlikle kaçınılmalıdır." tavsiyesinde bulunmuştur.

Bütün bu eleştirilere bakıldığında bit vergisinin uygulanamaz olduğu düşünülebilir. Ancak utulmamalıdır ki bu bir çözüm önerisidir.

Avrupa Birliği Yüksek Uzmanlar Grubunun başkanlığını da yürütülen çalışmalarında vurgulandığı gibi yapılan çalışmaların amacı yeni vergi nosyonlarına, en azından orta dönemde ihtiyaç duyulacağını belirtmek ve bunların neler olabileceğini araştırmaktır. Dünyada yaşanmakta olan "Sibermoda"nın rüzgarına kapılarak yarın tedbirsiz yakalanmamak için yeni vergi alternatifleri incelenmelidir.

Bu tartışmalar arasında bit vergisinin destekleyicileri bu verginin savunulan yönlerini ve avantajlarını dile getirmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Siyasal iktidarlar tarih boyunca ekonominin değişen koşullarına göre vergi tabanlarını, oranlarını, konularını serbestçe belirlemişlerdir. Bu da yeni bir vergi uygulama alanıdır ve dokunulmaz kılınmamalıdır. Bu vergi uygulama alanının değerlendirilmesinin önüne geçilmesini gerektirecek hiçbir mantıklı neden yoktur. Bu durum Devletlerin vergilendirme hakkına ve otoritesine de uygundur.

¹⁵⁸ Karabal Mustafa, Karakaya Musa, Peker Bekir, İnternet'te ifade Özgürlüğü, Polis Dergisi,

• Bilgi transferinden vergi alınması yeni bir uygulama değildir. Örneğin telefon için Katma Değer Vergisi ödenmektedir. Dolayısıyla İnternet iletişiminin vergilendirilmesinde bir engel yoktur.

• Günümüzde İnternet'te "bilgi kirlenmesi" `nden bahsedilmekte ve bilgi sağlayıcılarının ya da kullanıcılarının aktarılan her bilgi için vergi ödemeye zorlanmasının "aşırı bilgilenmeyi" (over Information) önleyeceğini savunulmaktadır.

• İnternet'in engelsiz ve hızla büyümesi İnternet'in faydalı işlemler için kullanışsız hale getirmektedir. İnternet'te aşırı yüklenmelere neden olmaktadır. Bit vergisi İnternet'teki aşırı yüklenme ve tıkanıklığı giderecek etkiler yapabilir.

• Vergi gelirini tespit edip toplayabilmek için hükümetler, İnternet'teki veri aktarımlarının boyutunu araştırmak, izlemek isteyeceklerdir. Bunun gizliliği zedelediğinden söz edilebilir. Ancak aktarılan verilerin boyutunun tespiti içeriğini gözlemeden de mümkündür. Dolayısıyla Bit vergisi gizlilik prensibine uygundur.

Anlaşılabacağı gibi bit vergisine en çok tepki gösterenler İnternet'i ticari faaliyetlerde yoğun olarak kullanan firmalardır. Tüm olumsuz tepkilere rağmen, Bit Vergisi İnternet'e özgü vergilendirme yapabilecek sistemlerin oluşturulmasında bir seçenek olarak görülmelidir. Bu sistemin geliştirilmesi ve kullanılabilirliğinin artırılması mümkündür. Bu yeni vergileme yöntemleri dikkatle incelenmelidir. Çünkü elektronik ticaretin kendine has özellikleri, önümüzdeki yıllarda onun geleneksel sistemle vergilendirilmesinin mümkün olmayacağını sinyallerini vermektedir.

Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen "Elektronik Ticaret Konusunda Avrupa İnisyatifi" adını taşıyan bir tebliğde bit vergisinin

kullanılmaması gerektiği belirtilmiştir. Tebliğde “Elektronik ticaretin gelişmesini mümkün kılmak için vergi sistemlerinin hukuki kesinlik ve vergi tarafsızlığı sağlaması şarttır. (Bir başka deyişle, vergi yükümlülükleri belirgin, saydam ve tahmin edilebilir olmalı ve bu yeni faaliyetler üzerindeki vergi yükü geleneksel ticaret üzerindeki vergi yükünden daha yüksek olmamalıdır). Mal ve hizmetlerde elektronik ticaret kesinlikle KDV kapsamına girdiğinden AB’de elektronik "bit" vergisi gibi alternatif vergilerin uygulamaya konmasına gerek yoktur.” ifadeleri yer almıştır.¹⁵⁹

C-ELEKTRONİK TİCARETİN MEVCUT MEVZUATA GÖRE VERGİLENDİRİLMESİ

Elektronik ticaretin nasıl vergilendirileceği konusunda diğer bir görüş de elektronik ticaretin mevcut mevzuata göre vergilendirilmesidir. Bu durum Özellikle eşitlik prensibine uygunluğu açısından savunulmaktadır. Ancak bu yöntemin uygulanması elektronik ticaretin hızla artan hacmi değerlendirildiğinde mümkün görünmemektedir. Yöntemin uygulanması vergiden kaçınma ve vergi kaçırma amacıyla olan vergi mükelleflerine yasal boşlukların bırakılmasına neden olacaktır. Ayrıca elektronik ticaret bünyesinde değerlendirilen ekonomik faaliyetlerin mevcut kanunlarla takibi ve denetimi mümkün değildir. Bu durumu örneklendirmek gerekirse, öngörüldüğü gibi sayısal imza, elektronik noter ve onay kurumu kavramlarına hukuki geçerlik sağlanırsa, firmalar ticari işlemlerini elektronik ortamda elektronik noterce muhafaza edilen sanal sözleşmelerle sürdürecektir.¹⁶⁰ Klasik yollarla ticari işlem yapan firmaların kağıtlı ortamda yaptıkları sözleşmeler damga vergisine tabi olurken, elektronik ortamda faaliyet gösteren firmalar bu vergi yükünden kurtulmuş olacaklardır.

¹⁵⁹ Avrupa Birliği Bülteni No: 8

<<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/AB8.html>>, E.T.24.01.04

Söz konusu eşitsizlikten zarara uğrayan vergi mükelleflerinin ticari işlemlerini hızla elektronik ortama kaydıracaklar. Bu durum ise devletin vergi kayıplarını artıracaktır.

D- ELEKTRONİK TİCARETİN VERGİ KANUNLARINA VE ULUSLARARASI VERGİ ANLAŞMALARINA ELEKTRONİK TİCARET İÇİN YENİ HÜKÜMLER KONULARAK VERGİLENDİRİLMESİ

Elektronik ticaretin vergilendirilmesine ilişkin diğer bir öneri olan vergi kanunlarına ve uluslararası vergi anlaşmalarına elektronik ticaret için yeni hükümler konularak vergi, mevzuatının elektronik ticarete uygun hale getirilmesidir. Bu yol ile hem yeni vergiler getirilmemiş olacaktır hem de elektronik ticaret vergi dışı kalmamış olacaktır. Ayrıca yapılacak düzenlemeler uluslar arası statüde kabul görür ve uygulanırsa sistemin etkinliği artacaktır

Bu konudaki ilk girişimler AB bünyesinde yapılmıştır. 7 Mayıs 2002 tarihinde çıkarılan 2002/38/EC sayılı AB Konseyi Direktifi ile öngörülen dijital mal ve hizmet satışlarında yeni katma değer vergisi rejimi 1 Temmuz 2003 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu direktif yeni vergi ihdası niteliğinde olmayıp, 1977 yılında çıkarılan 77/388/EEC (*) sayılı radyo ve televizyon yayınları ile bazı elektronik olarak sağlanan servislere uygulanacak KDV rejimini düzenleyen direktifte bazı değişiklikler yapmakta ve 77 tarihli direktifin bugünkü dijital mal ve hizmet satışlarına uygulanabilirliğini sağlamaktadır.¹⁶¹

Getirilen sistem KDV'nin elektronik ticarete adaptasyonu şeklindedir. Ancak sistemin işleyişi incelendiğinde birlik dışı ülkelerin aleyhine etki

¹⁶⁰ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi,

<http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

¹⁶¹ Özdilek Ali Osman, AB'nin Dijital Mal ve Hizmet Satışı için Yeni KDV Rejimi – 1, <www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yazid=7417>, E.T.:24.01.04

yapacağı gözlemlenmektedir. Direktif elektronik ticarete uygulanan iş modellerine göre farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bu Nedenle sistemin işleyişini B2C'ler ve B2B'ler açısından farklı olarak ele almak gerekiyor.

1. B2C FAALİYETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

1 Temmuz 2003 tarihinden önce uygulanan kurallar gereği AB dışındaki bir firma AB'de bulunan müşterilerine yaptığı mal ve hizmet satışları üzerine KDV eklemek zorunda değildi. Yeni direktifin hükümlerine göre artık AB dışındaki firmalar KDV oranlarını satış fiyatlarına yansıtmak zorundalar. Ancak KDV oranları her AB üyesi devlete göre değişiyor. Örneğin bir firma Fransa'da mukim tüketicilere yapacağı dijital mal ve hizmet satışlarında %19,6, İngiltere'de mukim tüketicilere yapacağı satışlarda %17,5 ve İsveç'te mukim tüketicilere yapacağı satışlarda %25 oranında KDV uygulayacak. Bu durumda ise bu firma tüketicilerinin mukim olduğu her AB üyesi devlette KDV mükellefi olmak zorunda kalacak. Bu sakıncayı giderebilmek için bir "özel plan" adı verilen yeni bir uygulama getiriliyor. Buna göre AB dışı bir firma kendi seçtiği bir AB üyesi devlette KDV için kayıt olacak ve KDV ile ilgili tüm işlemlerini bu üye ülke nezdinde yapması mümkün kılınacak. Bu üye devletteki ilgili vergi otoritesi de daha sonra bu KDV'yi elektronik ticaret yapan tüketicilerinin mukim olduğu üye devletlere dağıtacak. Fakat AB dışı firmaların dijital mal ve hizmet satışlarına uygulayacağı KDV oranları ülkelere göre farklı oranlarda işlemeye devam edecek.

Bu sorunla bağlantılı bir başka sorun ise AB dışında kurulu olan firmaların nerede KDV'den sorumlu olduklarını ve buna göre KDV'yi uygulayıp uygulamayacaklarını ve eğer KDV uygulamak zorunda iseler

hangi oranda uygulamaları gerektiğini belirleyebilmeleri için tüketicilerin yerini saptamaları zorunluluğudur.¹⁶²

Tüketicinin konumunun belirlenmesi için ise beyan usulü öngörülmüştür. B2C satışlarda bir tüketicinin yeri konusundaki kişisel beyanı, aşağıdaki şartlardan herhangi birinin karşılanmış olması durumunda kabul edilebilir olmaktadır.

- Tüketicinin posta adresine mallar başarıyla teslim edilmişse.
- Ödemeyi kabul ederken tüketicinin ev adresi ve ödeme adresi karşılaştırılıp doğrulandıysa (veya doğrulanmadıysa tatmin edici alternatif bir kanıtın sağlanmış olması durumunda).
- Coğrafi yerleşim yazılımı veya tescilli yazılım kullanılıyorsa.
- Hizmetin tüketildiği yeri saptamak için kurulmuş sistemler kullanılıyorsa.

2. B2B FAALİYETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

Direktif hükümlerine göre AB dışındaki firmalarla AB firmaları arasındaki firmadan firmaya işlemlere KDV uygulanmamaktadır. AB firmaları kayıtlı oldukları ülkede kendilerine yapılan satışlar için KDV'den sorumludurlar. Bu durumda AB dışındaki firmaların B2B işlemlerinde KDV yükümlülüğü bulunmamaktadır.¹⁶³

Direktifte KDV ye tabi hizmetler aşağıda örneklenmiştir:

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

- Web sitesi sağlanması, web hosting'i ve web sitesinin bakımı.
- Müzikler.
- Film, video ve fotoğraflar.
- Yazılım ve yazılım bakım hizmetleri.
- Online haberleri, anlık mesajları, veritabanı erişimini, spor karşılaşmalarının sonuçlarını vb. içeren metinler.
- Kitap, gazete ve dergileri içeren online yayınlar.
- Online oyunlar.
- Online açık artırma hizmetleri.
- Uzaktan eğitim hizmetleri.

Uygulanan bu yeni sistemin uygulamasının takibi için ise özel bir sistem getirilmiş değildir. Sistemin uygulanışı her ülkenin vergi otoritelerine göre değişiklikler arz edecektir.

Sistem beraberinde birtakım sorunlar getirmektedir. AB dışı bir firmanın farklı ülkelerdeki farklı KDV oranları nedeniyle firmaların farklı KDV uygulamak zorunda olmaları öne çıkan problemdir. Oysa AB'de kurulu olan firmalar tüketicilerin yerlerine bakılmaksızın kurulu oldukları ülkede uygulanan oranda KDV yüklenmektedir. Bu durum her zaman bir dezavantaj olarak nitelendirilemez. Örneğin AB dışı bir firma Fransa'da bir İsveç firmasına göre daha düşük KDV ile yükümlü olacaktır. KDV oranlarındaki bu farklılığın eşitliği bozucu etki yapması muhtemeldir.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Ibid.

Her ülke için ayrı oranların uygulanması ve bunların takibi teknolojik ve idari bazı külfetleri de beraberinde getirebilecektir. Özellikle B2C ticarete hizmetin tüketildiği yeri saptamak için sistemler kurulmasının maliyeti karlılığı azaltacaktır. Ayrıca bu sistemlerin kullanılması özel hayatın gizliliği prensibini zedelemektedir.

Direktif 3 yıllık bir periyot için öngörülmüştür ve 1 Temmuz 2006 yılına kadar uygulanacaktır. Bu sürenin sonunda sistemin uygulanma süresi uzatılabilecek veya sistemde değişiklikler yapılabilecektir.

III. ELEKTRONİK TİCARETİN HUKUKİ ALTYAPISI İÇİN GEREKLİ DÜZENLEMELER

A- ELEKTRONİK İMZA

1. İMZA KAVRAMI

İmza, kişinin kimliğini teyit eden, altına imza atılan metnin de okunduğunu, anlaşıldığını, bu metinden kendisine yüklenen sorumluluğun ve her tür sonucunun kabul edildiğini gösteren, el yazısı ile oluşturulmuş kişiye özgü işaretlerdir.

Borçlar Kanununun 13. maddesine göre, yazılı olarak düzenlenen her tür sözleşmede, taahhütte veya beyanda ilgili herkesin imzası bulunmalıdır ve imza el yazısıyla atılmalıdır.¹⁶⁵ Mühür veya buna benzer şekillerde oluşturulan işaretler el yazısı niteliği taşımadıklarından imza olarak kabul

görmeyecektir. Bu husustaki tek istisna, fazla sayıda üretilen hisse senetleri, para ve benzeri evraklardır. Halen elektronik ortamda üretilen ve karşı tarafa ulaştırdığımız belgeler, hukukumuzda delil olarak itibar görmemektedir. Bunun sebepleri ise kanunda yazılı olan şekil şartına göre sadece ıslak imza bulunmak zorunda olması ve elektronik ortamda üretilen belgelerin her zaman için taklit edilmesi riski taşımasıdır. Elektronik İmza Kanunu`yla birlikte Borçlar Kanunu`nun 14. maddesine ek yapılmış, güvenli elektronik imzaya, el yazısıyla atılan imzayla aynı hukuki statüye kavuşmuştur.¹⁶⁶

2. ELEKTRONİK İMZA NEDİR ?

Elektronik imza Adalet Bakanlığı tarafından “başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veri” olarak tanımlanmaktadır. Tanıma göre, elektronik imzanın asli amacı kimlik doğrulamasıdır. Bunu gerçekleştirirken, ilgili olduğu elektronik veriye eklenmesi, o veriyle mantıksal bağlantısı bulunması ve verinin ait olduğu kişinin kimliğinin doğrulanması yeterli olacaktır.¹⁶⁷

Elektronik imza kavramı genellikle ıslak imzanın elektronik ortama aktarılması şeklinde algılanmaktadır. Ancak elektronik imza, günümüz teknolojisinde çeşitli şekillerde olabilmektedir. Halen kullanılan imza şekillerinden, biyometri tekniği (kullanıcının parmak ya da el izi, göz retinası vb. kişiye has özellikler) ile oluşturulan imzalar ve sayısal imzalar en çok

¹⁶⁵ Borçlar Kanunu Md: 14

¹⁶⁶ M Ahi.Gökhan, Türk Hukukunda Yeni Bir Boyut: Elektronik İmza Kanunu, <http://dergi.tbd.org.tr/yazarlar/10052004/m.gokhan_ahi.htm>, E.T.:17.05.2004

¹⁶⁷ Tüfekçi Tolga, E-Ticaret İçin Yeniden Bir Değerlendirme, <www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/common/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_T_Tufekci.pdf>, E.T.:24.01.04

bilinen ve geliştirilen elektronik imza çeşitleridir.¹⁶⁸ Hatta, çoğu kişi ve kurumların, fiziki ortamda imzaladıkları belgeleri tarayıp bilgisayara aktarmak ve sonra da karşı tarafa göndermek şeklinde elektronik imzaya benzer uygulamalar yaptıkları da sıkça görülmektedir.¹⁶⁹

3. ELEKTRONİK İMZA KANUNU

Ticaret, vergi, bankacılık, finans, sigortacılık, sanayi ve ticaret alanlarında gözlenen hızlı e-devrim, elektronik devlete geçişi zorunlu hale getirmiştir. Bu konuda hukuki altyapının hazırlanması için önemli konulardan biri olan sayısal imza konusu ülke gündemine girmiş, kanun koyucular da konuda bir düzenleme yapma ihtiyacı hissetmişlerdir. "Elektronik İmza Kanunu" adındaki yeni kanun 23.01.2004 tarihli ve 25355 sayılı Resmi Gazete`de yayınlanmış, yürürlük tarihi ise yasada "Bu Kanun yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer" şeklinde belirlenmiştir.¹⁷⁰ Kanunun yayınlanması ile yürürlüğe girmesi arasındaki altı aylık süre bir takım yönetmeliklerin hazırlanabilmesi, e-devletin diğer unsurlarının tamamlanabilmesi, devlet kurumlarının elektronik ortama adaptasyonu amacıyla öngörülmüştür. Kanun, elektronik imza başlığını taşısa da, aslında düzenlenmiş olan elektronik imza türlerinden sayısal imzadır.¹⁷¹

Elektronik imza kanununda elektronik imzanın geçerliliği kavramından bahsedilmiştir. Buna göre aşağıda sayılan elektronik imza türleri güvenli sayılmıştır:

- "Münhasıran imza sahibine bağlı olan,

¹⁶⁸ D. Maltoni, D. Maio, A. K. Jain, S. Prabahakar, Handbook of Fingerprint Recognition, Springer - 2003 <http://bias.csr.unibo.it/maltoni/handbook/chapter_1.pdf>, E.T.:11.03.04

¹⁶⁹ M Ahi.Gökhan, Türk Hukukunda Yeni Bir Boyut: Elektronik İmza Kanunu, <http://dergi.tbd.org.tr/yazarlar/10052004/m.gokhan_ahi.htm>, E.T.:17.05.2004

¹⁷⁰ Elektronik İmza Kanunu, Kanun No: 5070, Md. 25

- Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli elektronik imza oluşturma aracı ile oluşturulan,
- Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan,
- İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapıp yapılmadığının tespitini sağlayan, elektronik imza, güvenli elektronik imzadır.”¹⁷²

Bura noktada özellikle önemli olan, güvenli imza oluşturma araçlarında aranan koşullardır:

- “Ürettiği elektronik imza oluşturma verilerinin kendi aralarında bir eşi daha bulunmamasını,
- Üzerinde kayıtlı olan elektronik imza oluşturma verilerinin araç dışına hiç bir biçimde çıkarılamamasını ve gizliliğini,
- Ürettiği elektronik imza oluşturma verilerinin, üçüncü kişilerce elde edilememesini, kullanılamamasını ve elektronik imzanın sahteciliğe karşı korunmasını,
- İmzalanacak verinin imza sahibi dışında değiştirilememesini ve bu verinin imza sahibi tarafından imzanın oluşturulmasından önce görülebilmesini, sağlayan imza oluşturma araçları güvenli elektronik imza oluşturma araçlarıdır.”¹⁷³

Kanuna göre yukarıda sayılan güvenli elektronik imza oluşturma araçları tarafından oluşturulan güvenli elektronik imza Güvenli elektronik

¹⁷¹ M Ahi.Gökhan, Türk Hukukunda Yeni Bir Boyut: Elektronik İmza Kanunu, <http://dergi.tbd.org.tr/yazarlar/10052004/m.gokhan_ahi.htm>, E.T.:17.05.2004

¹⁷² Elektronik İmza Kanunu, Kanun No: 5070, Md:4

imza, elle atılan imza ile aynı hukukî sonucu doğurur. Ancak kanunların resmî şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukukî işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez.¹⁷⁴

B-ELEKTRONİK NOTER

Türk hukukunda Noterlik bir kamu hizmeti olarak kabul edilerek, noterlerin görevlerinin neler olduğu 1512 sayılı Noterlik Kanunu ile belirlenmiştir. Buna göre "Noterler hukuki güvenliği sağlamak ve anlaşmazlıkları önlemek için işlemleri belgelendirir ve kanunlarla verilen başka görevleri yaparlar".¹⁷⁵ Ayrıca kanun'un 60. maddesinin 1. bendinde "Yapılması kanunla başka bir makam, merci ve şahsa verilmemiş olan her nevi hukuki işlemleri bu kanun hükümlerine göre yapmak" hükmüyle noterlerin görevlerinin genel çerçevesinin çizildiği görülmektedir.

Ülkemizde noterlik mesleğini, Cumhuriyet kurulmadan önce Katib-i adil adı verilen kişiler yürütmekteydi. 05.05.1972 tarihinde yürürlüğe giren 1512 sayılı Noterlik Kanunu ile Noterler gerçek anlamda modern bir yapıya kavuşmuştur.¹⁷⁶

Eski Roma'da yazıcılık yapıp, not tutanlar için kullanılan "notarius" kelimesinden esinlenerek isimlendirilen noterlik kurumu, elektronik ticaretin hukuki altyapısının oluşturulması için elektronik ortamda hizmet verir duruma gelmelidir.¹⁷⁷ E-ticarete, onay kurumlarının yanısıra gerçekleştirilen alışverişe ait hukuki işlemleri geleneksel noterlik sistemine benzer şekilde onaylayan, örnek saklayan ve işlemin düzenleme zamanını tespit eden ve

¹⁷³ Elektronik İmza Kanunu, Kanun No: 5070, Md:6

¹⁷⁴ Elektronik İmza Kanunu, Kanun No: 5070, Md:5

¹⁷⁵ 1512 sayılı Noterlik Kanunu, Md: 1

¹⁷⁶ Turan Orhan, e-Türkiye'nin Oluşumunda Vazgeçilmez Kurum e-Noter <<http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=9354>>, E.T.:24.01.04

¹⁷⁷ Ibid.

işleme resmiyet kazandıran bir mekanizmanın, elektronik noterlik veya bezeri bir isimle hayata geçirilmesi gerekmektedir.¹⁷⁸ Zira, elektronik ortamdaki bilgilerin doğruluğunun kanıtlanması için belgeleme yetkililerine gereksinim vardır.

Bir noterin, dijital imza esasına dayalı bir sistemde, aşağıdaki faaliyetleri elektronik biçimde yapabileceği düşünülmektedir:

- “Elektronik tarih damgası vurma; Noter, elektronik bir belgeye zaman ve tarih damgası ve kendi dijital imzasını koyabilir.
- Elektronik olarak düzenleme şeklinde belge hazırlamak; Noter, sözleşme yapmak isteyen tarafların dijital kimliklerini tespit ettikten sonra; bunu elektronik ortamda hazırlayıp bu hususla ilgili saptamayı ve kendi dijital imzasını bu elektronik dokümana iliştirebilir.
- Elektronik olarak dışarıda hazırlanarak gönderilen dokümanlardaki elektronik imza ve tarihi onaylamak; Noter bu işlemi yaparken Belgelendirme merciinden, doküman üzerindeki kişinin açık anahtarını sorarak, dokümanın şifresini çözdüğünden; dokümandaki imzanın doğruluğunu da denetlemiş olmaktadır.
- Noter elektronik dokümanları muhafaza edebilir, bunların varlığını ve içeriğini istendiğinde elektronik olarak belgelendirebilir”¹⁷⁹

Elektronik noterin, elektronik işlemlerde güvene bir baz teşkil etmek açısından en az altı tipte bilgiyi doğrulayabilmesi gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunlar; tanımlama ve kayıt, kullanıcı özellikleri,

¹⁷⁸ Çelikoğlu Cengiz Topel, Elektronik Ticaretin Özel Hukuk Ve İspat Hukuku Boyutu, <<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/elektronikticaret.htm>>, E.T.:24.01.04

standartlara uygunluk, yapılan işlem için yetki, işlemsel bilgi ve tatbik edilebilir yasalar olarak öngörülmektedir.¹⁸⁰

Elektronik ticaretin yoğun olarak kullanıldığı ülkelerde elektronik noterlik uygulamaları kullanılmaktadır. Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe giren Kaliforniya Noterler Kanununun 1631.11. maddesi elektronik noterliği düzenlemektedir. Madde; bir elektronik imzanın noter tarafından onaylanmasının gerekli olduğu durumlarda işlemin noterin elektronik imzası ile yapılacağını öngörmektedir. Kanununun 1631.12. maddesi ise elektronik kayıtlar ve bu kayıtların muhafazası ile ilgili hükümler içermektedir. 1 Ocak 1999 tarihinde yürürlüğe giren Florida Noterlik Kanununun 117.20. maddesinde yine elektronik noterlik düzenlemektedir.¹⁸¹

Türkiye'deki noterlik mevzuatında elektronik işlemleri kapsayan bir düzenleme mevcut değildir. Ancak ilgili raporlarda bu konuya değinilmekte ve elektronik noterlik kurumunun oluşturulması, yetkilerinin sınırları konusunda yukarıda anılan uluslararası uygulama ve düzenlemelere atıfta bulunmaktadır. Ayrıca bu konuda çalışmalar da yapılmaktadır.

Türkiye Bilişim Vakfı (TBV), Türkiye'nin bilgi toplumuna geçiş sürecinin en önemli adımlarından biri sayılan elektronik imzaya güvenli bir ortam sağlamak üzere 'Elektronik Bilgi Güvenliği A.Ş' adıyla bir şirket kurmuştur. TBV, sanal ortamdaki işlemlerde ve yazışmalarda kurumlara elektronik imza kullanma imkânı vermektedir. Ayrıca Elektronik Bilgi Güvenliği A.Ş şirketinin markası 'e-güven'le bir nevi 'noterlik' sistemini devreye sokulmaktadır.¹⁸² Ancak bu çalışma elektronik noterlik konusunda hukuki altyapıya sahip değildir.

¹⁷⁹ Turan Orhan, e-Türkiye'nin Oluşumunda Vazgeçilmez Kurum e-Noter

<<http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=9354>>, E.T.:24.01.04

¹⁸⁰ Çelikoğlu Cengiz Topel, Elektronik Ticaretin Özel Hukuk Ve İspat Hukuku Boyutu,

<<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/elektronikticaret.htm>>, E.T.:24.01.04

¹⁸¹ Ibid.

¹⁸² <<http://www.ekorehber.com/haber.php?haberno=16344>>, E.T.:10.01.04

BÖLÜM 3

TÜRK VERGİ SİSTEMİNİN ELEKTRONİK TİCARET AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. ELEKTRONİK TİCARETTE GELİR VERGİLERİ

Ulusal mevzuat ve anlaşma hukuku çerçevesinde değerlendirildiğinde elektronik ticaretin gelir vergileri ile ilgili olarak ortaya çıkardığı problemlerin dört ana başlık altında toplanması mümkündür.

- Mükellefiyet Kavramı
- Gelirin Elde Edildiği Yer.
- Gelirin Niteliğinin Tayini
- Vergi Matrahının Belirlenmesi¹⁸³

A- ELEKTRONİK TİCARETTE MÜKELLEFİYET KAVRAMI

1. MÜKELLEFİYETİN TANIMI

Mükellefiyet kavramı kelime olarak bir şeyi yapma yükümlülüğü, zorunluluğu anlamına gelir. Vergi mükellefi ise vergi kanunlarına göre

¹⁸³ Niyazi Cangir, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <<http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>>, E.T.:21.03.04

kendisine vergi borcu düşen gerçek veya tüzel kişilerdir.¹⁸⁴ Vergi Usul Kanunu ise mükellefi " mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettüp eden gerçek veya tüzel kişidir" şeklinde tanımlamıştır.¹⁸⁵ Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere vergi mükellefiyetinin en önemli unsuru vergi borcunun ödenmesidir. Buna maddi vergi mükellefiyeti adı verilir. Vergi mükelleflerinin vergi borcu ödemenin dışında da bazı yükümlülükleri vardır. Bunlar biçimsel ve usule ilişkin ödevlerdir. Sonuç olarak vergi mükellefi hem vergi borcu ödemekle hem de vergi kanunlarının getirdiği biçimsel yükümlülükleri yerine getiren gerçek veya tüzel kişiler olarak tanımlanmaktadır.¹⁸⁶

Gelir Vergisi Kanunu'na göre kanunda belirtilen yedi tip gelir unsurundan gelir elde eden herkes bu verginin mükellefidir. Kanunda mükellefiyet tam mükellefiyet ve dar mükellefiyet olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayırmda temel alınan nokta vatandaşlık unsuru değil Türkiye`de yerleşik ve yerleşik sayılmış olup olmamaktır.

2. MÜKELLEFİYET TÜRLERİ

Tam mükellefiyet kavramı gelir vergisi mükellefinin yurt içinde ve yurt dışında elde ettiği kazançların tamamı üzerinden Türkiye`de vergi ödenmesini ifade eder.¹⁸⁷

Gelir vergisi kanununa göre kişinin tam mükellef sayılabilmesi için :

- Türkiye`de yerleşmiş olması

¹⁸⁴ Akdoğan Abdurrahman, Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması, 2.Baskı, Gazi Kitabevi Ankara, Sf.10

¹⁸⁵ VUK Md: 8/1

¹⁸⁶ Kırbaş Sadık, Vergi Hukuku, Siyasal Kitabevi, Eylül 2001 Ankara Sf: 77

¹⁸⁷ Taşkın Ahmet, Türk Vergi Sisteminde Mükellefiyet, T.C. Adalet Bakanlığı Dergisi, Yıl:94, Sayı:14 Ocak 2003 Sf. 87

- Resmi daire ve müesseselere veya merkezi Türkiye`de bulunan teşekkül ve teşebbüslere bağlı olup adı geçen daire, müessese, teşekkül ve teşebbüslerin işlemleri dolayısıyla yabancı memleketlerde oturan Türk vatandaşı olması gerekmektedir.¹⁸⁸

GVK nın 4. maddesi ise tam mükellefiyetin birinci şartını başka 2 öğeye bağlamıştır. Bunların birincisi ikametgah esası ikincisi ise oturma süresi esasıdır.¹⁸⁹

- İkametgahı Türkiye`de bulunan kişiler tam mükelleftir
- Bir takvim yılı içerisinde devamlı olarak altı aydan daha fazla Türkiye`de oturanlar tam mükelleftir.

Tam mükelleflerin yurt dışında ödedikleri vergileri tekrar Türkiye`de ödenmesi nedeniyle oluşabilecek çifte vergilendirmenin önlenmesi için GVK "sınırlı mahsup" yöntemini kabul etmiştir. Buna göre mükelleflerin yabancı ülkelerde elde ettikleri kazanç ve iratlardan ödedikleri benzer vergiler Türkiye`de tarh edilen gelir vergisinin, yabancı ülkelerde elde edilen kazanç ve iratlara karşılık olan kısmından mahsup edilir.¹⁹⁰

Elektronik ticarete elde edilen gelirlere vergi mükellefinin sanal ortamda kimliğine ve ikametgahına ilişkin bilgilerin doğru olup olmadığının tespit edebilmek güç olacaktır. Bu nedenle devletlerin kaynak tabanlı ve ikametgah tabanlı vergilendirme haklarının dağılımını gözden geçirmesi gerekmektedir.¹⁹¹ Geleneksel ticari işlemlerde gelir sahibinin işyeri ve ikametgahı genellikle aynı ülkede bulunmaktadır.¹⁹² Ancak sınırlardan bağımsız olarak ticaretin yapılabildiği İnternet ortamındaki ticarete durum farklı olabilmektedir. Kişiler Türkiye`de ikamet ederken Amerika`da

¹⁸⁸ GVK Md:3

¹⁸⁹ Taşkın Ahmet, Türk Vergi Sisteminde Mükellefiyet, T.C. Adalet Bakanlığı Dergisi, Yıl:94, Sayı:14 Ocak 2003 Sf:88

¹⁹⁰ Taşkın Ahmet, Türk Vergi Sisteminde Mükellefiyet, T.C. Adalet Bakanlığı Dergisi, Yıl:94, Sayı:14 Ocak 2003 Sf:91

¹⁹¹ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi,

<http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

konuşlandırılan web server üzerinden hizmet veren siteleri ile Almanya`daki alıcılara İngiltere`de ürettikleri ürünleri satarak gelir elde edebilirler. Buna benzer durumlarda kişilerin gelir vergisine tâbiyet esaslarını belirlemek güçleşir. Hatta olayda gelir sahibi bütün işlemlerinin vergi cenneti olarak sayılabilecek bir ülkeden gerçekleşmesini sağlayabilir.¹⁹³

B- ELEKTRONİK TİCARETTE GELİRİN ELDE EDİLDİĞİ YER

Vergi hukukuna göre ticari ve mesleki kazançlarda kazancın elde edildiği ülke tarafından vergilendirilmesi "işyeri" ve "sabit yer" kriterlerine bağlanmıştır. Anılan kriterlerin en belirgin özelliği ise coğrafi anlamda belirli bir sabitliği veya coğrafi bir yere bağımlılığı gerektirmeleridir. Bu özelliğin elektronik ticaretin gerçekleştiği İnternet ortamı ile uyumlu olmadığı açıktır.

Sanal ortam işyerinin nasıl belirleneceği sorunu "İnternet ortamında "sunucu" (server), "web sitesi" veya "web sayfası" işyeri olarak değerlendirilebilir mi?" sorusunu akla getirmektedir.¹⁹⁴ Web sitesi ve web sayfası, server olarak konumlandırılmış bilgisayar üzerinde depo edilen elektronik bilgi ve verilerden oluşmaktadır. Fiziki bir varlığı temsil etmemesi nedeniyle "işyerinin" oluşması bakımından sabit bir yerin varlığından bahsedilemeyeceği gibi işyerinden de bahsedilemez.¹⁹⁵

Server bir fiziki donanımdır. Belli bir süreyle bir yerde bulunması onu sabit bir yer haline getirir ki, bu özelliği nedeniyle serverlar işyeri olarak tanımlanmaya müsaittir. Ancak, server'ın işyeri sayılması için server'ın mülkiyetinin ve kontrolünün aynı teşebbüse ait olması ve aynı teşebbüs

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Ibid.

¹⁹⁴ Niyazi Cangir, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <<http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>>, E.T.:21.03.04

¹⁹⁵ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.:24.01.04

tarafından işletilmesi şartı aranmaktadır.¹⁹⁶ Web sitesinin yüklü olduğu server'ın bir başka şirkete ait olması durumunda, web sitesinde e-ticaret yapan şirket, server'da fiziki varlığa sahip olmadığından, server nedeniyle işyerine sahip kabul edilmemektedir.¹⁹⁷ Uygulamada elektronik ticaret yapan firmaların sitelerini kendi serverları üzerinde konumlandırmak yerine hosting hizmetleri alarak server kiralama yoluna gittikleri görülmektedir. Server'ın sahibi olan İnternet hizmet sunucusu şirketin, hizmet verdiği web sitesi bakımından daimi temsilci olarak değerlendirip değerlendirilmeyeceği de tartışma konusudur. İnternet hizmet sunucusunun, diğer şirket adına sözleşme akdetme yetkisi bulunmadığı gibi, onun faaliyetlerine her hangi bir şekilde aracılık ettiğinden de bahsedilemez. Bu nedenle daimi temsilcilik ilişkisi kurulamaz görüşü hakimdir.¹⁹⁸

C- ELEKTRONİK TİCARETTE GELİRİN NİTELİĞİNİN TAYİNİ

Elektronik ortamda yapılan ticari veya mesleki faaliyetlerin gelir vergilemesi ile ilgili olarak ortaya çıkardığı bir diğer sorun da anılan işlemlerden elde edilen kazancın niteliğinin tesbitidir. Kazancın türünün belirlenmesi, ticarete konu olan işlemin mahiyetine bağlı bulunmaktadır. Elektronik ticarete yapılan ödeme, bir ürün veya hizmet alımı için olabileceği gibi, bir gayri maddi hakkın veya varlığın kullanımı veya kullanım hakkı için de olabilir.¹⁹⁹

Uluslararası çalışmalarda gayrimaddi hak bedeli olarak değerlendirilen kazançlar GVK'nunda durumuna göre gayrimenkul sermaye

¹⁹⁶ Cangir Niyazi, Sanal İşyeri II, Vergi Dünyası, Sayı:229 Eylül 2000 Sf: 50

¹⁹⁷ Niyazi Cangir, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <<http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>>, E.T.:21.03.04

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Yıldız Habib, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi, Vergi Dünyası, Sayı:255, Kasım 2002, Sf:145-147

iradı veya diğer kazanç ve iratlar, sınırlı bazı hallerde ise serbest meslek kazancı kapsamında değerlendirilmiştir.²⁰⁰

D- ELEKTRONİK TİCARETTE VERGİ MATRAHININ BELİRLENMESİ

Matrah, gelirin safi tutarı olduğundan matrahın bulunması için gayrisafi kazancın ve giderlerin belirlenmesi gerekir. Bu nedenle elektronik ortamda yapılan ticari ve mesleki faaliyetlerde matrahın tespiti için gerek gayrisafi kazancın belirlenmesi gerekse indirilecek giderlerin tespiti büyük önem taşımaktadır.²⁰¹

Gelir getirici faaliyet ile ilgili olarak farklı yerlerde işlemlerin yapıldığı e-ticaret ortamında, gelirin ne miktarda hangi yer ile bağlantılı olduğunun tespiti güçtür. Öte yandan, faaliyetlerin teknolojinin sunduğu yeni imkanlarla kısmen veya tamamen işyeri ile irtibatlandırılmalarını güçleştirecek şekilde organize edilmesi mümkündür. Bu ise gelir, mükellef ve işyeri arasında bağlantı kurmayı zorlaştıracaktır. Bu durumda "işyerine atfedilebilme" şartı katı yorumlandığı takdirde kaynak ülkesinin aleyhine bir durum ortaya çıkacaktır. Bu sebeplerle, gelirin atfedilebilmesi kuralının elektronik ticaretin şartları paralelinde gözden geçirilmesi gerekmektedir.²⁰²

²⁰⁰ İbid.

²⁰¹ Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, <www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf>, E.T.:24.01.04

²⁰² İbid.

II. ELEKTRONİK TİCARETTE KATMA DEĞER VERGİSİ

A- GENEL AÇIKLAMA

Temel olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla ortaya çıkan ve hala ABD ve Avustralya dışındaki gelişmiş ülkelerin çoğunda uygulanan KDV, 3065 sayılı kanunun 1 Ocak 1985 de yürürlüğe girmesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Yayılı muamele vergisi özelliğini taşıyan KDV her el değiştirmede alınmakta ve indirim mekanizması yoluyla sadece katılan değerlerin vergilendirilmesi sağlanmaktadır.²⁰³ Bu şekilde ekonomideki üretim zincirinin tüm aşamalarında vergi alınmaktadır.

Teoride 3 tip KDV den söz edilmektedir.

a) Gelir tipi KDV: Üretim ve yatırım harcamalarının KDV ye tabi tutulduğu ancak yatırım mali alışlarının ve amortismanların matrahtan düşüldüğü KDV tipidir.

b) Gayri safi hasıla tipi KDV: Matrahtan yalnızca mal alışlarını indirildiği, yatırım mali alışlarının ve amortismanların indirilmediği KDV tipidir.

c) Tüketim tipi KDV: Vergi matrahının tespitinde sadece KDV harcamalarının esas alındığı, mal alışlarıyla birlikte yatırım mallarına ilişkin harcamalarında matrahtan indirildiği KDV tipidir.

²⁰³ Çelik Galıp, Servet ve Harcama Vergileri, Seçkin Yayınevi, Ankara, Sf:333

Halen ülkemizde yatırımlar için kısmen veya tamamen indirim hakkının tanındığı KDV vergi sistemi uygulanmaktadır.²⁰⁴

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'na göre e göre; Türkiye'de yapılan aşağıdaki işlemler KDV'ye tabi bulunmaktadır:

- Ticari, sınai, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler,
- Her türlü mal ve hizmet ithalatı,
- Diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler.²⁰⁵

İşlemlerin Türkiye'de yapılması kavramı aynı kanunda mal teslimleri ve hizmetler için ayrı ayrı tanımlanmıştır.²⁰⁶

- Kanunun anılan maddesine göre mal teslimlerinin Türkiye'de yapılması, malların teslim anında Türkiye'de bulunulmasını ifade etmektedir. Bu hükmün uygulanmasında teslimatı yapan kişinin uyruğu önemli değildir.
- Hizmetlerin Türkiye'de yapılmasında üç ayrı kriter öngörülmüştür. Buna göre, hizmetin Türkiye'de yapılması, değerlendirilmesi veya hizmetten Türkiye'de yararlanılması hallerinde hizmet Türkiye'de vergilendirilecektir.

²⁰⁴ Çelik Galip, Server ve Harcama Vergileri, Seçkin Yayınevi, Ankara Sf:333-334

²⁰⁵ Katma Değer Vergisi Kanunu Md: 1

²⁰⁶ Katma Değer Vergisi Kanunu Md: 6

KDV mükelleflerinin Türkiye’de mukim olmaması halinde uygulamanın nasıl yapılacağı konusundaki Maliye Bakanlığı’na, mükellefin Türkiye içinde ikametgahının, işyerinin, kanuni merkez ve iş merkezinin bulunmaması hallerinde ve gerekli görülen diğer hallerde, vergi alacağına emniyet altına alınması amacıyla, vergiye tabi işlemlere taraf olanları verginin ödenmesinden sorumlu tutabilme yetkisi verilmiştir.²⁰⁷ İkametgah kavramı hem gerçek kişiler hem de tüzel kişiler için söz konusu olmakla birlikte maddede bu kavramın sadece gerçek kişiler için kullanıldığı, tüzel kişiler için ise Türkiye’de mukim kabul edilmenin kriteri olan kanuni merkez ve iş merkezi ibarelerine KVK’nun 9’uncu maddesinde yer verildiği görülmektedir²⁰⁸. “Buna göre sorumluluk uygulaması, Türkiye’de mukim olmayan tam mükellef statüsüyle vergilendirilmeyen kişilerin işyeri açmaksızın yaptıkları vergiye tabi işlemler ile sınırlı bulunmaktadır.”²⁰⁹

KDV uygulamasında üreticiler ve satıcılar tarafından ödenen vergilerin tamamı tüketiciye yansıtılır. KDV uygulamasında verginin kanuni mükellefleri alışlarda ödedikleri vergileri satışta aldıkları KDV ile telafi ederler ve fazla kısmı vergi dairesine yatırır. Sonuçta KDV nin fiili mükellefi tüketici olacaktır.²¹⁰

²⁰⁷ Katma Değer Vergisi Kanunu Md.9

²⁰⁸ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

²⁰⁹ İbid.

²¹⁰ Bilici Nurettin, VergiHukuku, Yaklaşım Yayınları,Ankara 2002 Sf:362

B- ELEKTRONİK TİCARETTE KATMA DEĞER VERGİSİ UYGULAMALARI

Bir işlemin KDV ye tabi olabilmesi için işlemin Türkiye’de yapılmış olması ve kanunun 1. maddesinde sayılan mal ve hizmet ifası şekillerinden olması gerekmektedir. Elektronik ticarete KDV nin nerede doğduğu ve hangi vergi idaresi tarafından tahsil edileceği sorunu doğmaktadır. Günümüzde çoğu gelişmiş ülkede olduğu gibi ülkemizde de varış yeri ilkesi uygulanmaktadır. Bu ilkeye göre mal ve hizmetler tüketildiği yerde vergilendirilir.²¹¹ Klasik yollarla yapılan ticaretin vergilendirilmesinde bu ilkenin uygulanması etkili sonuçlar doğurmaktadır. Ancak elektronik ticarete konu olan mallarda durum farklıdır. Elektronik ticarete sunumu yapılan malları KDV yönünden 2’ye ayırabiliriz.

- İnternet üzerinden sipariş verilip teslimatın klasik ticaret yollarıyla yapıldığı fiziki mallar.
- İnternet üzerinden siparişi verilip teslimatın İnternet üzerinden yapıldığı mallar.

Fiziki mal teslimi şeklinde yapılan elektronik ticarete KDV mevcut mevzuat uyarınca malın teslim edildiği yerde tarh ve tahakkuk ettirilir. Bu malların ticarete konu olması KDV uygulaması yönünden problem teşkil

²¹¹ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi,
<http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm> E.T.:11.02.04

etmemektedir. Bu mallar Türkiye gümrüklerinden geçerken KDV tahsili sağlanacaktır.²¹²

Siparişi İnternet üzerinden verilen ve teslimatı İnternet üzerinden online olarak KDV uygulama problemleri mevcuttur. Günümüz teknolojisi ile fiziki mal şeklinde alınabilecek kitap, müzik (cd, kaset, plak), bilgisayar programı gibi ürünler kullanılabilirliğinde hiçbir değişiklik olmadan online olarak teslim alınabilmektedir.²¹³ İnsanlar artık kağıtlara kasılı olan kitapları yayınevlerinin İnternet siteleri üzerinden sipariş vermek yerine elektronik kitap olarak bilgisayarların aktarmaktadır. Bu yolun hızlı ve ucuz olması tercih sebebi olmasını sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler sayesinde cep telefonlarından dahi bu elektronik kitaplar okunabilmektedir. Kitap örneğinde olduğu gibi müzik eserler, danışmanlık hizmetleri, bilgisayar programları İnternet üzerinden temin edilebilmektedir. Bu durumda ise KDV tarh ve tahakkukunun nasıl yapılacağı sorunu çıkmaktadır.²¹⁴

Elektronik ticaret çerçevesinde hizmet ithalatınının KDV açısından nasıl değerlendirileceği konusunda ikili ayrıma gidilmesi olayın daha rahat çözümlenmesini sağlayacaktır.

- KDV mükelleflerinin hizmet ithalatı.
- Nihai tüketicilerin hizmet ithalatı.

Hizmet ithal eden kişi KDV mükellefi ise veya mükellef olmamakla birlikte vakıf, dernek gibi kurumsal örgütlenmeye sahip bir birim ise hizmet ithalatı dolayısıyla doğan verginin ilgili vergi idaresine yatırılmasında başlıca iki yöntem bulunmaktadır.

- Hizmeti ihraç eden ve mukim olmayan kişinin sorumlu tutulması.

²¹² Vural Mahmut, Uluslar arası Hizmetlerin Vergilendirilmesi, Vergi Dünyası, Sayı:234 Şubat 2001 Sf: 25-26

²¹³ Eser Sevinç, Uluslararası Elektronik Ticarete Katma Değer Vergisi <http://www.e-kavram.com/e-hukuk/5.asp?makale_id=87>, E.T.:11.02.04

²¹⁴ Koyutürk Serdar, Ekonomik Globalleşme Sürecinde Elektronik Ticarete Vergilendirme, Vergi Dünyası, Sayı:2032, Temmuz 1998, Sf:15

Bu uygulamada bir başka ülkeye hizmet ihraç eden kişi bu işlem dolayısıyla doğan vergiyi mükellefiyet tesis ettirmek suretiyle hizmet ihraç edilen ülkenin vergi idaresine yatırmakla yükümlü tutulmaktadır. Hizmet ihracatçısının bir iş yerine veya sabit bir yere sahip olmadığı hallerde bu uygulamanın getirdiği ilave külfetler nedeniyle elektronik ticaretten caydırıcı etkisinin olduğu açıktır.

- Hizmeti ithal eden kişinin veya başka bir aracının vergiden sorumlu tutulması. Bu uygulama basit ve pratik olmasının yanında hizmet ihracatçısına ilave külfetler yüklediği için özellikle küçük ve orta ölçekte hizmet ihracatını teşvik edicidir.

Türkiye’de ikinci yöntem yani sorumluluk uygulaması benimsenmiştir. Bu uygulama hem vergi idaresi hem de ihracatçı açısından tercih edilebilir niteliktedir. Hizmet ithal eden firmalar ithalat yaptıkları ülkelerin vergi sistemini bilip uygulamak zorunda kalmamaktadır. Ayrıca vergi idaresi açısından tahsilat kolaylığı sağlamaktadır. Ancak bu sistemin nihai tüketicilere yönelik hizmet sunumlarında etkin olarak işlemesi mümkün değildir. Nihai tüketicilere yönelik elektronik hizmet ticareti geliştikçe "sorumlu" sayısı da artacaktır. Vergi idaresinin çok sayıda sorumluyu izlemesi hem son derece güç, hatta elektronik ticaretin hızla artan hacmi göz önüne alındığında şartlarda imkansız olacaktır. Vergi idaresinin buradan elde edeceği vergi gelirlerinin yapacağı harcamalar dikkate alındığında görece düşük olacağından etkin olmayacaktır.²¹⁵

Elektronik ticarete KDV sorununun çözümlenebilmesi için OECD bünyesinde yapılan çalışmalar “Elektronik ticaret vergi çerçevesi şartları” adıyla Ekim 1998’de Ottawa’da bakanlara sunulmuştur. Hazırlanan çalışma programının göze çarpan özelliği, etkin vergilendirme için gerekli global çözümlerin sağlanması ve ticaretin bu yeni şekliyle kalkınmanın

²¹⁵ Cangir Niyazi, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <[http:// e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf](http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf)>, E.T.:21.03.04

sürdürülmesini işletme ve hükümet arasında işbirliğinin önemine bağlamasıdır.²¹⁶

Elektronik ticarete KDV sorununa ilişkin OECD çalışmaları sonucunda aşağıdaki çözüm önerileri ülkelere sunulmuştur.

- Sınır ötesi ticaretin vergilendirilmesi, tüketimin yapıldığı ve vergilendirme hakkının bulunduğu yerde ve uluslararası bir uzlaşma ile tüketime arz edilen malların tüketilme hakkı çevresi şartlarında yapılmalıdır.
- Tüketim vergisi amaçları için hizmetlerin ve gayri maddi varlıkların arzı, malların arzı gibi muameleye tabi olmayacaktır.
- Ülkeler, KDV'ni işletme tarafından ithal edilen gayri maddi mallara ya da hizmetlere uygulamak için (ki burada KDV işletmenin gelir tabanına derhal bir koruma sağlayabilecek ve iç piyasadaki müteşebbisin rekabet düzeyini koruyacaktır), "reverse charge" ya da "vergi kayma mekanizması" olarak tanımlanan KDV'yi incelemek ve değerlendirmek zorundadırlar.
- Ülkeler, fiziki mallar üzerindeki vergiyi tahsil edebilmek için yüklenicilerle ve diğer ilgili gruplarla dayanışma içinde uygun sistemler geliştirmek zorundadırlar. Bu sistemler, vergi tahsilatını ve ürünlerin tüketicilere etkin dağıtımını boş yere engellememelidir.

²¹⁶ Yıldız Habib, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi, Vergi Dünyası, Sayı:255, Kasım 2002, Sf:145

III. ELEKTRONİK TİCARET VE GÜMRÜK VERGİLERİ

4458 sayılı gümrük vergisi kanununa göre gümrük vergisinin konusunu Türkiye'ye ithal edilen eşyalar oluşturur. İthalat kavramı bir malın gümrük hattını geçmesi anlamına gelir.²¹⁷ Malın gümrük hattını geçmesi ile vergi mükellefiyeti doğar. Gümrük vergisinin mükellefi ithal edilen malın sahibidir. Mükellef malın gümrük vergisini ödeme mükellefiyetinin doğduğu tarihteki fiyatı üzerinden vergi öder.²¹⁸ Bu fiyata nakliye, sigorta, ambalaj, yükleme masrafları ve yurt dışında ödenen vergiler dahildir.²¹⁹

Ticaretinin elektronik ortamda yapıldığı malların gümrük vergisine konu olması açısından yine ikili bir ayırım yapmak gerekmektedir. Siparişi elektronik yollarla verilen ve teslimatı klasik yollarla yapılan fiziki mallar için bir gümrük vergisi problemi bulunmamaktadır. Bu mallar gümrükten geçerken vergisi peşinen ödenir ve vergisi ödenmeyen mal sahibine teslim edilmez.²²⁰

Ancak siparişinin elektronik ortamda verildiği ve teslimatının online yapıldığı malların vergiye konu olmaması problemi mevcuttur. Bu malların geleneksel mal ve hizmet sınıflandırması işinde yer almaması gümrük vergisi kapsamında tanımlanmaması sonucunu doğurur.²²¹ Aynı malın disket veya taşıyıcı ortamlara kopyalanıp klasik teslimat usulleri ile alıcıya tesliminde mal gümrükten geçerken Gümrük Vergisi tahakkuk ettirilir ve vergi ödenmeden mal alıcısına teslim edilmez. Ancak malın İnternet aracılığıyla alıcının bilgisayarına kopyalanması durumunda malın

²¹⁷ Bilici, Nurettin, Vergi Hukuku, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, Sf:265

²¹⁸ Toker Hakan, Gümrük İdaresinin Modernizasyonu ve E-devlete Geçiş, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Elektronik Devlet Paneli, 15 Ekim 2003, Sf:69

²¹⁹ Bilici, Nurettin, Vergi Hukuku, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2002, Sf:265

²²⁰ Toker Hakan, Gümrük İdaresinin Modernizasyonu ve E-devlete Geçiş, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Elektronik Devlet Paneli, 15 Ekim 2003 Sf:65-66

²²¹ Cak Murat, Dünyada ve Türkiye'de elektronik ticaret ve vergilendirilmesi, İstanbul Ticaret Odası Yayınlar, Şubat 2002, İstanbul, Sf:106

kullanılabilirliğinde bir azalma olmamasına rağmen gümrük vergisinin alınması olanaksızdır.²²² Bu durum eşitliği bozucu sonuçlar yaratmaktadır.

Gümrük Yönetmeliği'nin 15'inci maddesinin (c) fıkrası aşağıdaki gibidir. "Bilgi işlem tesisatlarında kullanılmak üzere ithal edilen veri ya da komutlar yüklü (software) bilgi taşıyıcılarının gümrük kıymetinin belirlenmesinde, sadece taşıyıcı ortamın kendisinin maliyeti veya kıymeti esas alınacaktır." Burada bahsi geçen "taşıyıcı ortam" deyimi; manyetik teyp, disk (lazer optik okuyucular için yapılmış diskler dahil) ve disketleri kapsar. "Veri ya da komutlar" deyimi; ses, sinematografik veya video kayıtlarını kapsamaz. (Gümrük Kıymet Komitesi'nin 4.1 nolu kararı)."

Bu hükümden anlaşılacağı üzere yazılım programının taşıyıcı ortam ile birlikte ithali halinde, sadece taşıyıcı ortamın değeri gümrükleme konu olmakta, program bedeli gümrük vergisinde dikkate alınmamaktadır.²²³

IV. ELEKTRONİK TİCARETTE DAMGA VERGİSİ UYGULAMASI

Ülkemize damga vergisi uygulaması Fransa'dan girmiş olup ilk defa 1858 yılında "Varakai Sahihiye Nizamnamesi" ile uygulanmıştır.²²⁴ Damga vergisi ile özel hukuk işlemlerinin vergilenmesi sağlanmaktadır. Bu verginin en önemli avantajı uygulama kolaylığı ve tahsilat masraflarının azlığıdır. Ancak damga vergisinin tahsilinde kullanılan pulların iptalinin sağlanması, vergiye konu belgelerin kolaylıkla gizlenip vergi dışı bırakılabilmesi, damga vergisinin ödenmemesinin veya eksik ödenmesinin vergiye konu olan kağıdın ve işlemin

²²² Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

²²³ İbid.

²²⁴ Galıp Çelik, Server ve Harcama Vergileri, Seçkin Yayınevi, Ankara Sf:190

geçerliliğini etkilememesi gibi nedenlerle damga vergisinden elde edilen gelirlerde azalma meydana getirmiştir.²²⁵

21.11.1980 tarih ve 488 sayılı damga vergisi kanununa göre bir belgenin damga vergisine tabi olabilmeleri için;

- Kağıt olmalı,
- Yazılı imza veya imza yerine geçen bir işaret konulmak suretiyle düzenlenmeli
- Herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilmeli
- Kanunun ek-1 nolu maddesinde sayılan belgelerden olmalı²²⁶

Bu kağıtlar ise;

- Akitlerle ilgili kağıtlar,
- Kararlar ve mazbatalar,
- Ticari işlerde kullanılan kağıtlar,
- Makbuzlar ve diğer kağıtlar,

Maddeden anlaşıldığı üzere kanun belirli şartlara sahip “kağıtları” vergilendirmektedir. Elektronik ticarete ise kağıtlar yerine bilgisayarlar arasında transfer edilen veriler kullanılır. Bu nedenle elektronik ticarete kullanılan belgeler 23 Temmuz 2004 tarihinde yürürlüğe girecek kanun ile hukuki zemine kavuşacak olan elektronik imza ile imzalanıp hukuki sonuç doğurmaya haiz olsalar dahi damga vergisine konu olmazlar. Bu belgelerin kağıtlara dökülmesi halinde ise ilk şart sağlanmış olduğundan diğer şartlara

²²⁵ Galıp Çelik, Server ve Harcama Vergileri, Seçkin Yayınevi, Ankara Sf:193

bakılacaktır. Bu belgeler diğ er şartlara haiz iseler damga vergisine konu olurlar.

V.ELEKTRONİK TİCARETE ÖZGÜ VERGİ PROBLEMLERİ

A- BİLGİSAYAR DONANIM VE PROGRAMLARININ YATIRIM İNDİRİMİNE KONU OLMASI

Elektronik ticaret tarafların elektronik ortamda bulunduğu, işlemlerini telefon, faks, televizyon, mobil sistemler ve İnternet aracılığıyla yaptığı ticaret türüdür. Günümüzde elektronik ticaretin önemli bir kısmı yaygın kullanıma sahip olması nedeniyle İnternet üzerinden yapılmaktadır. İnternet'in kullanımında ise genellikle bilgisayarlar kullanılmaktadır. Bu nedenle İnternet'i oluşturan mekanizmayı incelememiz gerekmektedir. Mekanizmanın temel elemanları donanım (Hardware) Yazılım, (Software) ve ağlar (Network)olarak sayılabilir.²²⁷ Bu unsurların vergi hukuku açısından niteliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu sayede unsurların yatırım indirimine konu olup olmaması, amortismanına konu olup olmaması, yeniden değerlendirilmesi, ilk tesis ve taazzuv gideri olarak sayılıp sayılmayacağı hususları açıklığa kavuşacaktır.

İnternet'te web sitesi kuran şirketlerin yapmak zorunda oldukları bazı harcamaları şöyle sıralamak mümkündür:

- Donanım (Hardware) harcamaları

²²⁷ Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002 <<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf>>, E.T.:15.08.03

- Alan adı (domain name) tescili
- İnternet bağlantısı
- Web yayınlama
- Güvenlik
- Web tasarımı ve sair danışmanlık hizmetleri

Web sitesi açan firmaların yapacağı harcamalar bunlarla sınırlı olmayabilir. Ticareti yapılan ürünlerin türüne, işin özelliğine, firma önceliklerine ve teknolojik yeniliklere göre yukarıda belirtilen harcamaların dışındaki harcamalara da rastlanılmaktadır.

Web sitesi oluşturulması aşamasında yapılan bu harcamalar ilk bakışta ilk tesis ve taazzuv gideri mahiyetinde görülmektedir. İlk tesis ve taazzuv giderleri VUK'da kurumun tesis olunması veya yeni bir şubenin açılması yahut işlerin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmayan giderler şeklinde tanımlanmıştır.²²⁸ Web sitesi harcamaları karşılığında İnternet ortamında da olsa bir kıymet iktisap olunabilmektedir. İktisap olunan bu kıymetlerin bazılarının satılabilmesi imkanı da mevcuttur. Bu nedenle bu harcamaların ilk tesis ve taazzuv gideri olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir.²²⁹

Yatırım indirimi vergi mevzuatımıza 1963 yılında girmiştir. Hızlı ve devamlı bir kalkınmanın yatırımlarla mümkün olabilmesi için ülkemizde

²²⁸ VUK Md:282

²²⁹ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

yatırım indirimi, vergi teşvikleri içinde en önemlisi ve en fazla uygulananıdır.²³⁰

Yatırım indiriminin esasları GVK nin 36. maddesini müteakip 202. sayılı kanunun eklenen 6. madde ile tespit edilmiş olup ek 1. maddede ticari ve zirai kazançlar üzerinden vergiye tabi mükelleflerin yatırım indiriminden faydalanabilecekleri hükmedilmiştir.²³¹ Yatırım indiriminden yararlanılabilmesi için aranılan şartlar ek 2. maddede yer almıştır. Bu maddede ise yatırım indiriminden yararlanabilecek yatırım türleri sayılmış ve bu indirimden faydalanmak için hazine müsteşarlığından yatırım teşvik belgesi alınması zorunluluğundan bahsedilmiştir. Ayrıca yatırım indirimine konu olacak malların yeni olması gerekmektedir. Yatırım indiriminden istifade edilecek tutar yapılan yatırımın %40' ı kadardır.

Vergi hukuku bakımından elektronik ticaret yapan işletmelerde kullanılan bilgisayar donanımları amortismanına tabi olup yeniden değerlemeye konu olabilmektedir. Bu durumda amortismanına tabi olan aktif kıymetlerin yatırımla ilgili bulunması ve mevzuatta belirtilen diğer şartlara haiz olması durumunda yatırım indiriminden yararlandığından bilgisayar donanımlarının da yatırım indiriminden yararlanmasında engel bulunmamaktadır.²³² Söz konusu donanım elektronik ticaretin yapıldığı web sitesinin kullandığı bilgisayar olabileceği gibi elektronik ticaretle ilgili farklı işler için kullanılan diğer bilgisayar donanımı olabilir.²³³

Bilgisayar donanımlarının vergi hukuku açısından niteliğinin tespitinin kolaylığına rağmen bilgisayar yazılımlarının yatırım indirimine konu olup olmayacağı hususunda tereddütler mevcuttur. Öncelikle yazılımların sistem

²³⁰ Bakır Tunay, Bilgisayar ve Bilgisayar Yazılım Programlarına İlişkin Harcamalar İle Finansal Kiralama Konusu Yatırım Mallarına İlişkin Harcamaların Yatırım İndirimi Uygulamaları Karşısındaki Durumları, Vergi Raporu, Sayı:53, Haziran-Temmuz 2001, Sf:69

²³¹ Baş Seyit Ahmet, Bilgisayar Yazılım Programlarının Kalkınma Planları, Yıllık Program Karamameleri ve Teşvik Tebliğleri Çerçevesinde Yatırım İndirimi Açısından Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası, Sayı:193, Eylül 1997, Sf:76

²³² Bakır Tunay, Bilgisayar ve Bilgisayar Yazılım Programlarına İlişkin Harcamalar İle Finansal Kiralama Konusu Yatırım Mallarına İlişkin Harcamaların Yatırım İndirimi Uygulamaları Karşısındaki Durumları, Vergi Raporu, Sayı:53, Haziran-Temmuz 2001, Sf:70

yazılımı ve uygulama yazılımı olmak üzere ikiye ayrılması gerekmektedir. Sistem yazılımları, bilgisayar donanımlarının kullanılması, işletilmesi için kullanılması zorunlu olan yazılımlardır. Sistem yazılımları olmadan bilgisayar donanımlarının kullanılabilirliğinden söz etmek imkansızdır. Uygulama yazılımları ise bilgisayarın özel amaçlara yönelik çeşitli işlemleri yapabilmesi için kullanılan programlardır.²³⁴ Uygulama yazılımları bilgisayarda veri tabanı tutmak, grafik, resim, ses, kelime işlemek, matematiksel hesaplamalar yapmak için üretilmiş uluslar arası kullanıma uygun programlardır.

Sistem yazılımları: Sistem yazılımları bilgisayarların kullanımı için zorunlu yazılımlardır. Günümüzde bilgisayarlar uygun sistem yazılımlar ile birlikte satılmaktadır. Bu programlar olmadan bilgisayarı kullanmak imkansızdır. Bu durumda sistem yazılımlarının bedeli VUK Md 269 uyarınca bilgisayarın maliyetine dahil bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla VUK Md. 313, 315, 316 uyarınca amortismanına tabi tutulmalıdır. Yine sistem yazılımları VUK mükerrer 298 Md gereğince bilgisayar donanımıyla birlikte toplam maliyetin ve bunlar üzerinden ayrılmış amortismanın yeniden değerlemeye tabi tutulması gerekir.²³⁵

Bilgisayar programlarının zaman içinde gelişmesi ve değişmesine bağlı olarak yapılan harcamalar da buna paralel olarak VUK Md. 272 gereği makinenin fonksiyonunu arttıran veya tadil eden gider olarak sayılmaktadır. Bu nedenle bu giderlerin de makinenin amortismanı içinde maliyet bedeli ile ele alınarak amortismanına tabi tutulabilmesi, yeniden değerlemeye konu olabilmesi gerekir.²³⁶

Uygulama yazılımları: Uygulama yazılımları bilgisayarların temel fonksiyonlarının dışında özel amaçlarla kullanılabilmesi için geliştirilmiş

²³³ Akçaoğlu Ertuğrul, International Taxation Or Electronic Commerce, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:51, Sayı:1, 2002, Sf:119

²³⁴ Kaynak Harun, Ürkmez Murat, Bilgisayar Yazılım Bedellerinin Gider Niteliği ve Yatırım İndirimi Kapsamında Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:213, Mart 1999, Sf: 86

²³⁵ Baş, Seyit Ahmet, Bilgisayar Yazılım Programlarının Kalkınma Planları, Yıllık Program Karamameleri ve Teşvik Tebliği Çerçevesinde Yatırım İndirimi Açısından Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası, Sayı:193, Eylül 1997, Sf: 8

programlar olması nedeniyle bilgisayarın faaliyetlerini ifa etmesinin koşulu değildir. Bu nedenle uygulama yazılımlarının maliyetlerini bilgisayar donanımının maliyeti ile birlikte düşünmek ve sistem maliyetine dahil etmek mümkün değildir. Bu programlar bir eser olması vasfı ile telif hakkına, bir buluş olması yönü ile de ihtira beratına (patent hakkı), üretimde, ticaretle, bilimde kullanılıyor olması yönü ile de "know how" ile benzerlik göstermektedir.²³⁷ Ayrıca bu programlar gayri maddi hak ile de benzerlik göstermektedir. Gelir vergisi kanununun 70. maddesinin 1. fıkrasının 5. ve 6. fıkrasında birtakım haklar sayıldıktan sonra "..... gibi haklar..." ifadesi kullanılmak suretiyle bu nitelikteki haklar tahdidi olarak sayılmamıştır. Bu nedenle çeşitli gayri maddi haklara benzeyen uygulama yazılımlarının da gayri maddi hak olarak nitelendirilmesi uygun olacaktır.²³⁸

VUK iktisadi işletmelere dahil bütün gayri menkullerin maliyet bedelleri ile değerlendirileceklerini bildirdikten sonra gayri maddi hakların da gayri menkuller gibi değerlendirileceği hüküm altına almıştır.²³⁹ Yine VUK'un amortisman mevzunu düzenleyen 313. Maddesi "269. madde gereği gayrimenkul gibi değerlendirilen kıymetler" ifadesini kullanarak gayri maddi hakların amortismanına tabi tutulacağını belirtmiştir.²⁴⁰ Uygulamada bu programların kiralama yoluyla kullanıldığı da görülmektedir. Ödenen bu kiralar gider hükmünde olup doğrudan gider yazılabilir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere sistem yazılımlarının bedelini de içeren bilgisayar donanımı "amortismanına tabi iktisadi kıymet" niteliğinde iken uygulama yazılımları karşılığında ödenen gayri maddi hak bedeli "gayrimenkul benzeri amortismanına tabi aktif değer" niteliğindedir.²⁴¹

²³⁶ Kaynak Harun, Ürkmez Murat, Bilgisayar Yazılım Bedellerinin Gider Niteliği ve Yatırım İndirimi Kapsamında Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:213, Mart 1999, Sf: 88

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Baş, Seyit Ahmet, Bilgisayar Yazılım Programlarının Kalkınma Planları, Yıllık Program Karamameleri ve Teşvik Tebliğleri Çerçevesinde Yatırım İndirimi Açısından Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası, Sayı:193, Eylül 1997: Sf: 81

²³⁹ VUK Md: 269

²⁴⁰ Kaynak Harun, Ürkmez Murat, Bilgisayar Yazılım Bedellerinin Gider Niteliği ve Yatırım İndirimi Kapsamında Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:213, Mart 1999, Sf:89

²⁴¹ Kaynak Harun, Ürkmez Murat, Bilgisayar Yazılım Bedellerinin Gider Niteliği ve Yatırım İndirimi Kapsamında Değerlendirilmesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:213, Mart 1999, Sf: 91

Dolayısıyla hem sistem yazılımı bedeli hem de uygulama yazılımı bedeli hazine müsteşarlığının tebliğinde belirtilen yatırım konularından ar-ge, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme yatırımları olarak düşünülebileceğinden teşvik edilen yatırım niteliğindedir.²⁴² Diğer taraftan bu konuda 12.07.2000 tarihli ve 24112 sayılı Resmi Gazete`de yayınlanan 235 seri numaralı gelir vergisi genel tebliğiyle yapılan düzenleme ile yatırım teşvik belgesine bağlanmış yatırımlarla, yatırım indiriminden yararlanacak kıymetlerin kullanılabilmesi için gerekli olan ve belgeye ekli global listede yer alan bilgisayar yazılımları için yapılan harcamalar üzerinden yatırım indirimi hesaplanması mümkün olabilmektedir. Bu tebliğ ile de bilgisayar programlarının yatırım indirimine konu olabileceği bildirilmiştir.

B-ELEKTRONİK TİCARETTE DEFTER VE BELGE DÜZENİ

Vergi mükelleflerinin şekli vergi mükellefiyeti olarak adlandırılan çeşitli biçimsel ve usule ilişkin ödevleri vardır.²⁴³ Başta Vergi Usul Kanunu olmak üzere çeşitli vergi kanunlarında düzenlenen bu ödevler kısaca defter tutma, belge düzenine uyma, belge ve defterleri muhafaza ve gerektiğinde ibraz, ödeme kaydedici elektronik cihaz kullanma, beyanname verme ve diğer yükümlülükler olarak sayılabilir.²⁴⁴

Belge düzeni beyan usulünün zorunlu bir unsurudur. Bu sistemle öncelikle gelir ve giderler kayıt altına alınmakta ve bu kayıtlar ispat ve denetim unsuru olarak kullanılmaktadır.

²⁴² Ibid

²⁴³ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi, <http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

²⁴⁴ Uluatam Özhan, Vergi Hukuku, Seçkin Kitabevi, Ankara, Sf:23

1. DEFTER VE BELGE DÜZENİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Tüm çağdaş vergi sistemlerinde olduğu gibi Türk Vergi Sistemi de beyan esasına dayanmaktadır. Bu sistemde mükellefin beyanname vermek suretiyle vergi dairesine bildirdiği tutarlar verginin hesaplanmasına esas alınmakta, ancak vergi idaresinin beyan edilen tutarların doğruluğunu inceleme ve inceleme sonucunda bulunabilecek farklar üzerinden ceza ve vergi salma yetkisi saklı kalmaktadır.²⁴⁵

Belge düzeninin sağlıklı olarak yerleştirilebilmesi ve kayıt dışı işlemlerin önüne geçilebilmesi için sistem içerisinde kullanılan belgelerin ilgili kurumlarca kontrol edilebilmesi gerekir. Ülkemizde bu amacı sağlamak üzere 1985 yılından beri belgelerin kullanımı belli esaslara bağlanmıştır. Yapılan düzenlemelere göre, mükelleflerin kullandıkları belgeleri anlaşmalı matbaalara bastırmaları, anlaşmalı matbaalarda bastırılmayan belgeleri ise noterlere tasdik ettirmeleri gerekmektedir. Belgelerin anlaşmalı matbaalara bastırılması veya noterlere tasdik ettirilmesi belgenin geçerlik şartı olarak kabul edildiğinden buna uyulmaması halinde belge hiç düzenlenmemiş sayılmakta ve VUK'un ilgili hükümlerine göre gerekli yaptırımlar uygulanmaktadır. Ayrıca, Maliye Bakanlığı ile anlaşması olmadığı halde anlaşmalı gibi belge basan kişiler için 18 aydan 3 yıla kadar ağır hapis cezası öngörülmektedir. Ayrıca tutulması zorunlu olan defterler ile belgelerin ilgili oldukları yılı takip eden yıldan itibaren 5 yıl süre ile saklanması ve bu süre içerisinde yetkili makam ve kişilerin istemesi halinde inceleme için ibraz edilmesi zorunluluğu mevcuttur.²⁴⁶

²⁴⁵ Niyazi Cangir, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>, E.T.:21.03.04

²⁴⁶ İbid.

2.ELEKTRONİK ORTAMDA DEFTER VE BELGE DÜZENİ

Elektronik ticaret her alanda geleneksel düzenlemeleri değiştirme potansiyeline sahiptir.²⁴⁷ Yazının bulunması ile başlayan süreçte resmi işlemlerin çeşitli materyallere yazılarak yürütölmesi kural haline gelmiştir. Hukukun diğer dallarında olduğu gibi vergi hukukunda da işlemlerin kağıda aktarılmasına dayalı olarak yürütölmesi esastır. Bu nedenle sanal ortamdaki defter ve muhasebe kayıtları ile sanal ortamda düzenlenen belgeler kağıtlara aktarılmadığı sürece geçerli kabul edilmeyecektir.²⁴⁸ Benzer şekilde hazırlanan beyannamelerin verilmesi, tutulan kayıtların ibrazı yazılı olduğu ölçüde mümkündür.

Elektronik ticarete belge düzenine ilişkin sorunları birkaç maddede özetlemek mümkündür

- Elektronik ticarete kullanılan belge ve kayıtların kontrolü,
- Kayıt dışılığın engellenmesi
- Belge ve sözleşmelerin hukuki niteliğinin tespiti,
- Belge ve sözleşmelerin düzenleyicisinin ve sahteliğinin kesin olarak belirlenmesi.

Elektronik ortamdaki belgelerin geçerliliği ile ilgili olarak Vergi Usul Kanunu'nun 75. maddesine eklenen fıkraya ile tutulması ve düzenlenmesi

²⁴⁷ Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi,

<http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm>, E.T.:11.02.04

²⁴⁸ Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu, <<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc>>, E.T.:11.02.04

zorunlu defterler, kayıtlar ve belgelerin mikro film, mikro fiş veya elektronik bilgi kayıt araçlarıyla yapılması ve bu kayıt ortamlarında saklanması hususunda izin verme veya zorunluluk getirme işlemlerine ilişkin usul ve esasları belirleme yetkisi Maliye Bakanlığı'na verilmiştir.²⁴⁹ Yine Maliye Bakanlığı muhasebe kayıtlarının bilgisayar ortamında tutulması için üretilen programlarla ilgili usul ve esaslar belirlemeye yetkilidir.²⁵⁰

Elektronik ticarete defter ve belge düzeni konusu kayıtların elektronik ortamda tutulabilmesi için ilgili yasalarda hukuki düzenlemelerin yapılması gerekir. Fiziki malların elektronik ticarete konu olması halinde defter ve belge düzeninin geleneksel yollarla sürdürülebilecektir. Ancak tamamen sanal ortamda gerçekleşen sayısal ürün ticareti için kağıda dayalı bir kayıt düzeni öngörülmesi gerçekçi değildir. Bu durum elektronik ticaretin kolaylığı ve hızlığı ile bağdaşmaz. Elektronik ticarete ilişkin defter ve belge kayıtlarının da doğal olarak kağıt kullanılmadan sanal ortamda gerçekleşeceğinin kabul edilmesi gerekir. Elektronik ticaretten beklenenin tam olarak gerçekleşmesi için kağıdın ve devreden çıkarılması gerekmektedir.²⁵¹

Bunun sağlanabilmesi için ise öncelikle yukarıda sayılan problemlerin çözümlenmesi gerekir. Bu doğrultuda yapılması gereken çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

- Defter ve belge kullanımının noterlerin ve anlaşmalı matbaaların yerine getirdiği işleve benzer bir işlevi elektronik ortamda yerine getirebilecek elektronik noterlik kurumunun hukuki zemine kavuşturulması gerekmektedir. Başka bir çözüm ise mevcut noterlik sisteminde elektronik ortamdaki belgelerin onayını mümkün kılacak değişiklikler yapılmasıdır.

²⁴⁹ 4369 Sayılı Kanunun 5. maddesiyle değişen mükerrer VUK. 257. maddesi.

²⁵⁰ 4369 Sayılı Kanunun 4. maddesiyle değişen mükerrer VUK. 175. maddesi

²⁵¹ Niyazi Cangir Elektronik Ticarete Vergilendirme

<<http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>>, E.T.:21.03.04

- Elektronik ortamda defter ve muhasebe kayıtlarının tutulduğu ve belgelerin düzenlendiği muhasebe programlarının belli standartlara kavuşturulması gerekir. Böyle bir önlem alınmadığı takdirde sistem içerisinde kullanılan belgeler ve defterlerin izlenebilmesi sorunu çözmeye yeterli olmayacaktır. Örneğin, hem belgelerin düzenlenmesi, hem de defter ve muhasebe kayıtları için yasada belirli bir süre (fatura düzenlenmesinde 10 gün [VUK, md.231/5], defter kayıtlarında 10 veya 45 gün [VUK, md.219]) öngörülmektedir. Ancak mevcut muhasebe programları ile bu konudaki yasal boşluğun bir sonucu olarak herhangi bir sınırlama olmaksızın geriye yönelik işlem yapma olanağı mevcuttur. Böylece vergilendirme döneminin sonunda, hatta vergilendirme dönemi geçtikten sonra kayıtların yapılması, kayıtlar üzerinde değişikliğe gidilmesi mümkün olmaktadır. Benzer bir durum sanal ortamda düzenlenecek belgeler için de söz konusudur.²⁵² Bu sorunun çözümü için elektronik zaman kaydı kurumu uygulamaya konulmalıdır. Alman Sayısal İmza Yasası'nda yapılan tanımlamaya göre zaman kaydı; sertifika veren mercinin kendisine gelen özel sayısal verilerin geliş zamanını belgeleyen, üzerinde sayısal imza bulunan sayısal bir onaydır. Elektronik ortamda yapılan işlemlerde onay makamlarına talep üzerine sayısal bilgilere bir zaman kaydı verme yetkisi de tanınmıştır.²⁵³

- Muhasebe programları ile ilgili standardizasyonun sağlanması için kullanılacak muhasebe programlarının gerek üretici firma bazında gerekse programlarda bulunması gereken asgari standartlar açısından belli esaslara bağlanması gerekir.²⁵⁴

- Elektronik ortamda düzenlenen belgelerin hukuki geçerliliğe, ve ispat gücüne kavuşabilmesi için gerekli düzenlemeler de yapılmalıdır. Elektronik imza teknolojileri İnternet gibi açık ağlar üzerinde veri tahrifatının tespiti ve kimlik doğrulamasının sağlanması amacıyla geliştirilmiş

²⁵² Ibid.

²⁵³ <http://www.igeme.org.tr/TUR/etrade/etkk/hukuk/h_altyapi.htm>, E.T.:15.11.03

²⁵⁴ Niyazi Cangir, Elektronik Ticarete Vergilendirme, <<http://e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf>>, E.T.:21.03.04

teknolojilerdir.²⁵⁵ Bu doğrultuda hazırlanan Elektronik İmza Kanunu 23.07.2004 tarihinde yürürlüğe girecektir. Ancak kanunun uygulanışına ilişkin gerekli yönetmelikler hazırlanmamıştır.

²⁵⁵ Tüfekçi Tolga, Elektronik İmza Neler Getirecek?, <[www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/ common/yayinlar/T_Tufekci_BIMY10_Copy.pdf](http://www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/common/yayinlar/T_Tufekci_BIMY10_Copy.pdf)>, E.T.:23.03.04

SONUÇ

Ülkemiz İnternet'in hayatımıza girmesiyle hızlı bir e-dönüşüm içerisine girmiştir. Son yıllarda devlet tarafından yapılan çalışmaların DPT'nin koordinasyonu ile e-devlet ve e-dönüşüm projelerinin çatısı altında birleştirilmesiyle, özel sektörün bu konuda yaptığı çalışmalar da sonuç vermeye başlayacaktır.

Bazı yorumculara göre ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin elektronik ticaretin gelişimini uzaktan izlemesi, geçmişte sanayi devriminin uzaktan izlenmesinin doğurduğu sonuçlara benzer sonuçlar meydana getirecektir. Batılı ülkeler elektronik ticarete yatırım yapmanın sonuçlarını elde etmeye başlamıştır. ABD'nin son bir kaç senedir enflasyonsuz büyüebilmesinin altında yatan nedenin e-iş olgusu olduğu düşünülmektedir. Bill Clinton tarafından yaptırılan bir araştırmanın sonuçlarına göre e-iş olmasa ABD'de 1997 yılı enflasyonu %2 yerine %3.1 olabilirdi. Verimliliği arttırmak için işletme, iktisat, mühendislik bilimlerinin yaptığı çalışmalar gelişmiş ülkelerde artık kayda değer sonuç vermemektedir. Çünkü verimliliği artırmaya yönelik konvansiyonel yöntemlerle yapılan çalışmalar bu ülkelerde çok gelişmiştir ve artık ek bir fayda sağlanamamaktadır. Ancak e-iş ile yeniden verimlilik ve üretkenlik artışı sağlamak mümkün olmaktadır. Bu nedenle ABD vergi gelirlerindeki azaltıcı etkisine rağmen vergisiz İnternet yasasını ısrarla uygulamaktadır.

Avrupa Birliği'nin elektronik ticarete birlik dışı ülkelere uyguladığı KDV, vergi gelirlerinin arttırmanın dışında daha önemli sonuçlar doğurmaktadır. AB bu vergi ile ABD kökenli büyük İnternet şirketlerinin elektronik ticaretteki etkinliğini azaltmaya çalışmaktadır. Görüldüğü üzere elektronik ticaretin vergilendirilmesi, maliye politikası aracı olarak etkinlikle kullanılmaktadır.

Ülkemiz ise bu konuda somut adım atmamıştır. Bu durumun günümüzde vergi gelirlerimize ciddi bir etkisi yoktur. Ancak yakın gelecekte bu konuda düzenlemeler yapılmazsa İnternet'in avantajlarından yararlanmak isteyen firma sayısı hızla artacak ve devletin vergi gelirlerinde ciddi kayıplar meydana gelecektir.

Ülkemizde öncelikle elektronik ticaretin hukuki altyapısı oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda çıkartılmış olan Elektronik İmza Kanunu uygulanabilir olmaktan uzaktır. Yasanın günlük hayata adaptasyonu için ayrılan altı aylık dönemde gerekli yönetmelikler hazırlanmamış, yasanın uygulama alanlarının belirlenmesi konusunda çalışmalar yapılmamıştır. Ayrıca elektronik noterlik kurumu hızla oluşturulmalı ve elektronik zaman kaydı müessesesi hayata geçirilmelidir.

Elektronik ticaretin vergilenmesinde denetimin etkin bir biçimde yapılması vazgeçilmez bir zorunluluktur. Gelir vergisi uygulamalarının elektronik ticaret adaptasyonunda güçlükler doğacaktır. Vergilendirme yetkisinin ve elektronik ticaretten elde edilen kazançların matrahının tespiti her zaman mümkün olamamaktadır. Ülkemizde bu noktada mükelleflerin harcamalarının tespiti aracılığıyla elde edilen gelirin miktarının hesaplanması yoluna gidilebilir. Kazanılan paralar bir şekilde yatırıma veya harcamaya dönüşecektir. Bunların tespiti elektronik dünyadan elde edilen gelirlerin tespitinden kolaydır.

Damga vergisinin elektronik ortamda uygulanması mevcut düzenleme ile mümkün değildir. Bu konuda bit vergisi bir çözüm olabilir. Değerli verilerin bit vergisine tabi tutulması damga vergisi benzeri bir etki yaratacaktır. Elektronik ticarete KDV uygulaması konusunda uluslararası düzenlemeler ile uyum içinde olunması kaçınılmazdır.

Vergi mevzuatımız son yıllarda yapılan değişikliklerle karmaşıklaşmıştır. Bu durum vergi yasalarının uyumunu da bozmuştur. Elektronik ticaretin vergilendirilmesi için yapılacak çalışmalar uyumsuzluğu

artıracaktır. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda vergi mevzuatında gidilecek değişiklikler bir bütün halinde planlanmalı ve uygulamaya geçirilmelidir.

Sonuç olarak elektronik ticaret ülkemizde kamu kesiminin verimliliğinin artması, ticari yaşamın hareketlenmesi, şirketlerin işletme giderlerinin azalması, ürün ve hizmetlere kolay ulaşılır hale gelmesi gibi önemli faydalar sağlayacaktır. Ülkemiz e-dönüşüm sürecine girmiştir. Bu durumun geri dönüşü ve engellenmesi mümkün değildir. Devletimiz bir an önce bu yeni ekonomiye hazırlanmalı ve gerekli çalışmaları yapmalıdır.

KAYNAKÇA

ONLINE KAYNAKLAR

3G'ye Geçiş http://www.ericsson.com.tr/network_operators/3g_gecis.shtml
E.T.03.03.04

ABD`de 2 Yıl Daha E-ticarete Vergi Yok,
<http://www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=3142>
E.T.24.01.04

Akkaya Mustafa, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi,
Http://Enoter_Hukuk.Tripod.Com/Mustafa_Akkaya.Htm E.T.24.01.04

Avrupa Birliği Bülteni
<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/001.html>
E.T.23.03.04

Avrupa Birliği Bülteni No: 8
<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/AB8.html>
E.T.24.01.04

Baki Birdoğan, Tekiner Mustafa, Türkiyede E-Ticaret Üzerine Bir Araştırma,
http://www.e-kavram.com/e-ticaret/8.asp?makale_id=104 E.T. 11.02.04

Başer Gülcan, Sütbas Rukiye, Elektronik Ticaret, Temel Özellikleri Ve
Elektronik Ticarete Xml Kullanımı, Ankara, Nisan 2002
<http://www.cs.hacettepe.edu.tr/sunumlar/e-ticaret/e-ticaret.pdf> E.T. 15.08.03

Bozkurt Veysel, Kobi'ler Ve Elektronik Ticaret,
<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/6/veysel/veysel.html> E.T.22.01.04

Cangir Niyazi, Elektronik Ticarete Vergilendirme,
<e-kimlik.bilten.metu.edu.tr/net/yayinlar/ek2yeni.pdf> E.T.21.03.04

Çelikoğlu Cengiz Topel,
Elektronik Ticaretin Özel Hukuk Ve İspat Hukuku Boyutu,
<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/elektronikticaret.htm> E.T.24.01.04

Çilkoparan Yusuf, Elektronik Ticaret Ve Vergi,
http://www.huk.gov.tr/turkce/yorum_makale/elektronik_tic.htm E.T. 11.02.04

Demirel İnci, Hukuk Elektronik Yaşam Ve Ticaretin Hizmetinde Veya Siber
Uzayda Hukukun Yükselişi,
<http://www.dtm.gov.tr/ead/DTDERGI/Ekim2002/inci.htm> E.T.24.01.04

Demirel İnci, Çeşitli Ülkelerde Uygulanan Elektronik Ticaret Ve Elektronik İmza Yasaları Hakkında Not,
<http://bilisimsurasi.org.tr/dosyalar/7.doc> E.T. 22.03.04

Doğukanlı Hatice, Yeşilova Galip, Elektronik Paranın Etkileri,
http://bthukuku.bilgi.edu.tr/tr/02_calisma_alanlari/02_1_e_ticaret/02_1_3_e_para/Elektronik_paranin_etkileri.doc E.T.23.01.04

Elektronik Ticaretin Etkileri Ve Faydaları
<http://www.rtasarim.com/eticaret.asp?id=3> E.T.24.01.04

Elektronik Ticaret Hakkında, <http://www.acti-form.net> E.T. 23.03.04

Elektronik Ticaretin Özel Hukuk Ve İspat Hukuku Boyutu,
<http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/elektronikticaret.htm> E.T.24.01.04

Erdem O. Ayhan, Efiloğlu Özlem. Bilgi Çağında Elektronik Ticaret,
http://www.e-kavram.com/e-ticaret/5.asp?makale_id=101 E.T. 11.02.04

Güneş İsmail, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin Uluslararası Boyutu,
<http://inet-tr.org.tr/inetconf8/bildiri/20.doc> E.T. 11.02.04

İnternette Vergisiz Sigara Satışı,
www.turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=3296 E.T.24.01.04

Handbook of Fingerprint Recognition, D. Maltoni, D. Maio, A. K. Jain, S. Prabahakar - Springer - 2003
http://bias.csr.unibo.it/maltoni/handbook/chapter_1.pdf

Kaya Murat, E-Ticaret,
<http://www.biltek.ieee.metu.edu.tr/sayi/subat01/eticaret.html> E.T. 10.02.04

M Ahi. Gökhan, Türk Hukukunda Yeni Bir Boyut: Elektronik İmza Kanunu,
dergi.tbd.org.tr/yazarlar/10052004/m.gokhan_ahi.htm E.T. 17.05.2004

Özdilek Ali Osman, AB'nin Dijital Mal ve Hizmet Satışı için Yeni KDV Rejimi – 1, turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=7417 E.T.24.01.04

Sevinç Eser, Uluslararası Elektronik Ticarete Katma Değer Vergisi
http://www.ymm.net/e-ticaret/uluslararasi_e-ticaret.htm E.T.24.01.04

Slater, Derek ,What In E-commerce?,
http://www.cio.com/archive/enterprise/061599_curve_content.html E.T. 10.04.04

Turan Orhan, e-Türkiye'nin Oluşumunda Vazgeçilmez Kurum e-Noter
<http://turk.internet.com/haber/yazigoster.php3?yaziid=9354> E.T.24.01.04

Tüfekçi Tolga, E-Ticaret İçin Yeniden Bir Değerlendirme,
[www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/
common/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_T_Tufekci.pdf](http://www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/common/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_T_Tufekci.pdf) E.T.24.01.04

Tüfekçi Tolga, Elektronik İmza Neler Getirecek?,
[www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/
common/yayinlar/T_Tufekci_BIMY10_Copy.pdf](http://www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/common/yayinlar/T_Tufekci_BIMY10_Copy.pdf) E.T.23.03.04

UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment
<http://www.uncitral.org/english/texts/electcom/ml-ecomm.htm> E.T. 22.03.04

Uzunoğlu Hakan, Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, www.netwin.com.tr/bilgi/eticaretvergilendirmesi.pdf E.T. 24.01.04

<http://www1.oecd.org/publications/e-book/92-2003-04-1-294/PDF/B45.pdf>
E.T. 22.03.04

http://www.wto.org/english/tratop_e/ecom_e/ecom_briefnote_e.htm E.T.
22.03.04

<http://www.bluetoothurkey.com/bluetooth%20nedir.htm> E.T.03.03.04

<http://www.superonline.com/mobil/wap/content3.htm> E.T.03.03.04

<http://www.ettk.gov.tr/> E.T. 24.01.04

BASILI KAYNAKLAR

- Akçaoğlu Ertuğrul, "International Taxation Or Electronic Commerce" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:51, Sayı:1, 2002
- Akdoğan, Abdurrahman: Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması, 2.Baskı, Gazi Kitabevi Ankara
- Bakır Tunay, "Bilgisayar ve Bilgisayar Yazılım Programlarına İlişkin Harcamalar İle Finansal Kiralama Konusu Yatırım Mallarına İlişkin Harcamaların Yatırım İndirimi Uygulamaları Karşısındaki Durumları", Vergi Raporu, Sayı:53 Haziran-Temmuz 2001
- Baş, Seyit Ahmet, "Bilgisayar Yazılım Programlarının Kalkınma Planları, Yıllık Program Kararnameleri ve Teşvik Tebliğleri Çerçevesinde Yatırım İndirimi Açısından Değerlendirilmesi", Vergi Dünyası, Sayı:193, Eylül 1997
- Baysal Sıdıka, "Gelişmekte olan Bir İnternet Kentinde Siber Hukukun Yokluğu", Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2001/4
- Cak Murat, Dünyada ve Türkiye'de elektronik ticaret ve vergilendirilmesi, İstanbul Ticaret Odası Yayınlar, Şubat 2002, İstanbul sf.106
- Cangir Niyazi, "Sanal İşyeri II", Vergi Dünyası, Sayı:229 Eylül 2000
- Çelik Galıp, Servet ve Harcama Vergileri, Seçkin Yayınevi, Ankara
- Crocker Stephen D., Stewenson Russel B, "Paying Up: Payment Systems for Digital Commerce", Future of The Electronic Marketplace, Edited By Derek Leebaret, The MIT Press, USA, 1998
- Gökbunar, Ramazan, Utkuseven Ahmet, "Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde Yaşanan Gelişmeler: Yeni İpek Yolu Bir Vergi Cenneti Mi?", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No:27 Ekim 2002 sf. 205

- Karabal Mustafa, Karakaya Musa, Peker Bekir, "İnternet'te İfade Özgürlüğü, Polis Dergisi, Sayı:32 Temmuz-Eylül 2002
- Kaynak Harun, Ürkmez Murat, "Bilgisayar Yazılım Bedellerinin Gider Niteliği ve Yatırım İndirimi Kapsamında Değerlendirilmesi", Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:213, Mart 1999
- Koyutürk Serdar, "Ekonomik Globalleşme Sürecinde Elektronik Ticarete Vergilendirme", Vergi Dünyası, Sayı:2032 Temmuz 1998
- Kırbaş Sadık, Vergi Hukuku, Siyasal Kitabevi, Eylül 2001
Ankara
- Kurnaz Sefer, Kilimci Perihan, "Kurumlar arası Elektronik Ticaretin Bir Uygulaması", Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi, Cilt:1, Sayı:1
- Küçüközyiğit H. Galip, "Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesinde "Bit Vergisi" Teklifi", Vergi Dünyası, Eylül 2003,
- Laudon Kenneth C., Traver Carol Guercio, İnternet Taxation, E-Commerce, Addison-Wesley USA 2001
- Lee Chye Boon, Paying For Goods And Sevices in the Information Age, Doing Business Electronically, Springer, USA, 2000
- Taşkın Ahmet, "Türk Vergi Sisteminde Mükellefiyet", T.C. Adalet Bakanlığı Dergisi, Yıl:94, Sayı:14 Ocak 2003
- Toker Hakan, "Gümrük İdaresinin Modernizasyonu ve E-devlete Geçiş", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Elektronik Devlet Paneli, 15 Ekim 2003
- Ulubatam Özhan, Vergi Hukuku, Seçkin Kitabevi, Ankara,
- Vural Mahmut, "Uluslar arası Hizmetlerin Vergilendirilmesi", Vergi Dünyası, Sayı:234 Şubat 2001
- Yıldız Habib, "Elektronik Ticaretin Vergilendirilmesi", Vergi Dünyası, Sayı:255 Kasım 2002